

ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԹՅԱԿԱՆ ՀԱՐԱԹԱԹԵՐ

ՕՐԵՐԻ ՀԵՏ

Ինչպե՞ս են ապրելու մեր չինովնիկները

Նախորդիվ խոսացել էի անդրադառնալ ղեկավարող մասնակցների, բարձրաստիճան կամ ոչ, վարձատրության խնդրին: Թեև այս օրերի գլխավոր մտահոգությունը նախընտրական շեղումների հասնող ֆարգազական հակամարտությունը, ավելի շուտ՝ դրա խաղաղ հանգուցալուծման կասկածելիությունն է, սակայն որոշեցի հարգել խոսուսում, մանավանդ որ ընտանիք թեման կարելու է ղեկավարման շեղումներից, նկատի ունենալով նաև, որ Հայաստանում եկել են նոր իշխանավորներ...

Ի սկզբանե է մարդու ընչափազանցությունը, դեռևս Կայենի օրերից, որը եղբորը՝ Աբելին զրկեց կյանքից հենց այդ դասաճառով: Զրիստոսն անգամ իր աշակերտներին հորդորում էր սեփական ոչինչ չունենալ, այլ ապրել երկնի թռչունների նման, ֆանգի, անուշի, գիտե մարդկային այդ թուլության մասին: Բայց նրա հորդորը չկարողացավ ներգործել Բրիտանյանների հաջորդ սերունդների վրա, երբ նրանք հեծեցին ձեռքերը իշխանություն:

Բոլոր ղեկավարներին ու բոլոր իշխանություններին համար կարևորագույն խնդիր է եղել իշխանավորների սեփական ունեցվածքի, եկամուտների անհամաչափ կուսակման հարցը, ժամանակակից բառով՝ կոռուպցիայի խնդիրը, որը հաճախ դասաճառ է դարձել հզոր կայսրությունների այլասերման, ընդհուպ՝ փայլաման:

Նույնիսկ Սովետական կայսրությունը, իր առաջին ռոմանտիկներից էլ արյունարբու հիմնադիրներից հետո փորձել է «օրինական» միջոցներ գտնել բարձրաստիճան ու միջին կարգի չինովնիկների ընչափազանցությունը զստելու համար՝ նրանց սրամաղբերով զանազան արժանություններ՝ առավել բարեկարգ էլ ընդարձակ բնակարաններ, դաշաներ, հասույք էլ սովորական ֆաղափախների համար անմասն էլի խանութներ, լավագույն առողջարաններ, արտասահմանյան ուղևորություններ, արտաերթ սրվող ավիանավերաններ, կուսակառուցված փողերը թանկարժեք փայտե վերածելու հնարավորություններ: Սակայն, ի վերջո, այդ բոլորը չկարողացան կանխել այդ հզորագույն ղեկավարների կազմափոխումը, որի գլխավոր դասաճառներից մեկը հենց կոռուպցիան էր, սնեսական ու հասարակական փոփոխություն:

Գալով մեր ժամանակներին, Առաջին միջապահի օրերին, Ինչպե՞ս էր աղբյուրում գիտահետազոտական ինստիտուտներից հանկարծակի իշխանության եկած ֆիզիկոսների ու մաթեմատիկոսների կասան. աշխատավարձով, ո՛չ, հայրիկների ու տղայիկների թողած ժառանգությամբ, անհնար ո՛չ: Ինչպե՞ս էին նրանք հարստություն կուսակում: Չմոռանա՞մք. այդ սարիներին Հայաստանում ընթանում էր ամենավայրենի, ֆանդիչ սեփականացումն ու արժանի, այսպես կոչված՝ վառարանային կոռուպցիան, որը, ի վերջո, կազմափոխեց «մեր դեմ խաղ չկա» գոռազող ԳԶԿ-ին: Ոչինչ, թող ֆանդիչ: Ողբերգականը մյուսն էր՝ երկրի սնեսություն, ղեկավարման ֆանդիչը:

ԳԶԿ-ին հաջորդեց մասերազմի սերունդը, ճճարիս կամ կեղծ ազատամարտիկների, մեկ օրից մյուսը կալվածատեր ու սեփականատեր դարձած, հանկարծ «բիզնեսմեն» վերածված զինվորականների սերունդը՝ երկրորդ միջապահի գլխավորությամբ: Ու թեև ճիշտ է, որ երկիրը միայն այդ ժամանակաշրջանում օժտվեց ղեկավար ինստիտուտներով, սակայն, ավաղ, ուրիշներին զրկելով հարստանալու մարտաջր կանգ չառավ երբեք: Ընդհակառակը:

Հաջորդ իշխանությունը, Երրորդ միջապահի մակարիներն, թեև կարողացավ, հասկալի առաջին օրերում, ֆաղափախականություն հաղորդել ղեկավար այդ կառույցներին, սակայն նրան չհաջողվեց կամ նա չուզեց ձեռքազատվել կոռուպցիոն կառավարման ոլորտում թրջված չինովնիկներից, ել ի վերջո ստիպված եղավ ապարեզ թրջված կրթված ու մասնագիտացած երիտասարդ չինովնիկներին կոռուպցիոն գործարքներից զերծ դրախել այստեղ կոչված «ծրարային» վճարումներով, իսկ ավելի ուշ՝ ամբողջ համակարգը դառնել փողի իշխանությամբ:

Անգլերեն լեզվում կա բառ հասկանալի բառ՝ power, որը նշանակում է ել ուժ, ել իշխանություն, ել, փոխաբերական իմաստով, փող: Եվ փողի իշխանությունն ու ուժը տարալեզու էրրորդ միջապահի իշխանությունը, ֆանգի համարձակ արդյունք էրրորդ փողային անդրադառնությունը չէր կարող երկար գոյատևել:

Հիմա հերթը այստեղ կոչված հեղափոխականներինն է, որոնք իշխանության են եկել իսկապես զրավիչ, նույնիսկ անհրաժեշտ կարգախոսով՝ ընդդեմ կոռուպցիայի: Չեմ ուզում կասկածի ենթարկել նրանց անկեղծությունը, բայց չեմ էլ կարող չհարցնել՝ ձեռք անհրաժեշտ աշխատավարձի ղայմաններում ինչպե՞ս են դիմանալու ստիպված փորձություններին: Կաշառուսում, ինչպե՞ս ասում են, միջկզգի իր կաշառուսում: Բացի այդ՝ կաշառուսումը սարքեր կերտարաններ ունի, այսպես կոչված անմեղ ղրտերումներ: Օրինակ, միջապահի գիտե հեռուստու էլ մի հարցազրույցի, որի ընթացքում լրագրողը զրուցակցին հարց էր տալիս, թե անձնական ինչ միջոցներով է նախընտրական շեղումները վարձել «Նաիրի» կինոթատրոնի շինարարներին: «Մանկության ընկեր է սվել, բայց խորհրդանշական զուսարով», սաաց խորհրդարանի երիտասարդ թեկնածուն: Այդ դառին հիշեցի լուսահողի՝ արտես ու սրախոս Կարեն Սերոբյանին, որ շեսնելով իրեն այցելած ԳԶԿ-ական մի ծանոթ գործչի հարցի նոր բանկը՝ հարց էր սվել. «Որտեղից քեզ այդ կոսյունը»: «Նվեր են սվել», եղել էր նրա դասասխանը: «Այ տղա, սաել էր Կարեն Սերոբյանը, մեր ժամանակ խոս էին ասում՝ կաշառուս է, վեր կալ, ասում էին՝ նվեր է, մաղարիչ»:

Ժամանակին Կրասսանի «վարդյա հեղափոխություն» լիդեր Միխայիլ ՍաակաՎիլին նույն խնդիրը մասամբ լուծեց աներկալիցներից իր էլ մյուս չինովնիկների, ինչպե՞ս նաև անվստահության ու դասական համակարգի աշխատակիցների համար մեծագույնա՞ր շեղում 3 մլրդ դոլար օգնություն ստանալով, որդես մի ֆանի սարվա աշխատավարձի ֆոնդ: Մեմ, ավելի ճիշտ՝ մեր նոր իշխանությունները չեն կարող նույնը անել, աշխարհափոխական նկատառումներ կան: Իսկ ռուսները, ռուսները փող սվողը չեն: Ուրեմն... Ինչպե՞ս են ապրելու մեր չինովնիկները:

Բարեբախտաբար կան ձեռք: Սանականդ եվրոպական որոշ երկրների որոշ չափով հաջողված փորձը կա: Բայց դրանց մասին՝ մեկ ուրիշ անգամ:

ՏՄԿՈՐ ԱՎԵՏԻԲԵՐՅԱՆ

Բայց ինչպե՞ս

Հայաստանի միջապահ Արմեն Սարգսյանը Գերմանիայի Սաֆոնիա-Անհալթ երկրամասի Օսոն ֆոն Գուերիկեի համալսարանում հանդիման ժամանակ, դասասխանելով դարաբայան հակամարտության մասին արթնբեռնի մասնակցի հարցին, ասել է. «Ուզում եմ մի կարեւոր բան շեշտել. մարդիկ են մահացել ոչ միայն Արթնբեռնում, այլև Լեռնային Ղարաբաղում էլ Հայաստանում: Կարծում եմ՝ հնարավոր անեն բան ղեք է անենք՝ խնդիր լուծման արդար էլ խաղաղ միջավայր ստեղծելու համար: Դա հեշտ չի լինելու: Սակայն մեմ ղեք է փորձենք դա անել այսօր, այսաղ ձեռք է մեր երեխաները սարիներ անց ստիպված են լինելու նույն հարցը տալ: Ուստի ժամանակն է լուծել խնդիրը»:

Ո՞վ էլ ե՞րբ համերաժխություն կհաստատի Հայաստանում

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Վերջ սվեք, վաղուց դարձ է, որ Արցախի հարցում ոչ մի ղեկավար կամ ֆաղափական ուժ չի կարող միայնակ էլ ժողովրդի կամին հակառակ բան ուրեք: Լեզվական սայթափում թույլ սված Սասուն Միֆայելյանին էլ սաեք ոչ թե միջնակարգ դորոցի ութերորդ դասարանի ավարտական ֆնտության սայթափում է ինքը թույլ սվել, որ տեղում ուղղվի ու գնահատականի վրա չազդի, այլ ֆաղափական գործչի դասվանդանից ղուկվել-ընկնելու, որն ուղղես-չուղղես՝ երբեմն արդեն ուշ է լինում: Այնուհետ, ինչպե՞ս ֆաղափաղեսի «սվող-վում է»-ի դեմում, երբ կլինի դառ, երբ այդ

Շարաթվա ընտրական թոխուրի մեք երկու բան, այնուամենայնիվ, ինձ ուրախացրեք՝ որ լուծարված խորհրդարանի արդեն նախկին ղեկավար Արա Բաբոյանը սթակի զսնվեց ու կոչ արեք ընտրաճակի մասնակցի ֆաղափական ուժերին Արցախի հարցը չախարկել, էլ ու՝ Գերմանիայում Անգելա Մերկելը հավասարը-հավասարին ընդունում էր Արմեն Սարգսյանին, ու կարերը խոսում էին այն մասին, թե Սարգսյանի մարդկային-մասնագիտական ուրակները զրանցվում են երկրի վարկանիշի օգին: Այսաղ ընտրական փոխհրաձուրթյան էլ կուսակցական բասիլացման մեք՝ մի դառ մոռանալու էինք, որ Հայաստանն ինստիտուտներով կառույցների ղեկություն է:

Առաջինի մասով սաեք, որ իսկաղես՝ ինչու ողի՞ ժամկետանց կամ նորաթուխ գործչները ախարկեն Արցախի հարցը, հանգիս թողեք այն, սասնյակ սարիների ընթացքում արդեն վաղուց հասկացվել է, որ հողերը տալու-չտալու խոսակցությունը միջո սվալում է այն դառին, երբ սվարվում են հանրությանը դուր գալու մյուս վիճարկումները:

Երաժշտական ջրեղ պաննո՝ Հայաստանին Արամ Խաչատրյանի 115-ամյակին նվիրված բեռլինյան համերգին ներկա էր ՀՀ նախագահ Արմեն Սարգսյանը

ԱՆԱՐԻՏ ԳՈՎԱՏԵՓՅԱՆ

Բեռլին Բեռլինի ժամդարձմանակ հրաղարակի կենտրոնական կառույցը՝ կլացիսական ռճի Կոնցերտհալում, որ թարգմանաբար նշանակում է համերգների դալա, նոյեմբերի 28-ին ժամը 20-ին իր անվան երկու բաղադրիչին համարժեք հյուրեր ունեցավ: Առաջին անգամ դաստնական այցով Գերմանիա ժամանած ՀՀ նախագահ Արմեն Սարգսյանն ու նրա շիկին Նունեն Սարգսյանը, ԳԴՀ ղեկավար բարձրաստիճան ղեկավարների հեշ երթոյա, իրար հաջորդող հանդիմումներից հետո, ներկա եղան Արամ Խաչատրյանի 115-ամյակին նվիրված համերգին: Բեմում դիրիճոր Էդվարդ Թոփչյանը էր իր ղեկավարած Հայաստանի ֆիլհարմոնիկ նվագախմբով, մենակասարը՝ աշխարհում ճանաչված անուն՝ ջութակահար Աերգել Խաչատրյանը: Ծրագիրն արդեն այն-հանգ զեղեցիկ էր կազմված, որ դասաճառում էր օրվա տնական աղթին՝ «Սղարակ» բալետ:

Տի սյուիքը, «Ջութակի կոնցերտը», իսկ ընդմիջումից հետո՝ Շոսակովիչի ինդերորդ սիմֆոնիան: Եթե իրեմք, որ 20-րդ դարի մեծագույն երեսույթներից մեկի՝ Արամ Խաչատրյանի 100-ամյակին նվիրված համերգը մեկնարկեց 2002-ի նոյեմբերի 4-ին հենց Բեռլինից, Արամ Դարաբեկյանի ղեկավարած Հայաստանի կամերայինի նվագախմբի, 13-ամյա Նարե Արդանանյանի տղավորիչ էլույթով, բայց սակավաթիվ հանդիսատես ամփոփող Պալե ան Ֆեսթոնազագաբեն արահում, իսկ ներկա դասականը՝ Էդվարդ Միրզոյանը հիացմունքի հեշ ավստանք հայտնեք, թե «այդ սրահը չափերով չի համադասասխանում Խաչատրյանի մեծ մասաթներին», աղա նկատելի կղառնա, որ 115-ամյակին նվիրված խաչատրյանական տնը Կոնցերտհալում նեքը նախ՝ կոգիացներ երջանկա-հիշատակ Միրզոյանին, իսկ մեք կարտնի արձանագրել, թե «այս մասաթները» հայ-գերմանական վերընթաց հարաբերությունների վկայությունն են:

«Հայկական վախի» արտացոլումները Մոսկվայում t2 8,9

ԱՐՄԵՆ ՄԱՆԿԵԼՅԱԼ

դ.Գ.Ք.

Հայաստանում սկսված նախընտրական Երևանի իր վրա է բեռնել հայկական ողջ հանրության եւ ՉԼՄ-ների ու Երևանի մարզի մասնաճյուղի, ինչը, կարծես թե, բնական է, հաշվի առնելով մեր երկրում «հետհեղափոխական» փոփոխությունների ու նոր ֆաղափական ուժի՝ իշխանությունում միաժամանակ հաստատվելու հնարավորությունը: Սակայն մյուս կողմից էլ երեւի՝ սա զննահատեն որդես զոս հայկական երեսույթ, երբ մեզ թվում է, որ երկրագունդը մոտավորապես մեծ է մեր շուրջը եւ մենք, եփվելով մեր կաթսայում, անհաղորդ ենք, թե ինչ է կատարվում աշխարհում:

Մեր այս անստեղծությունը կամ զոս հայկական մեծամտությունը՝ թե բա «կարեւորը մենք ենք ու Ավստրիան», հասնում է, կարելի է ասել, զավեցալի, իսկ երբեմն՝ ողբերգական մակարդակի, ֆանի որ, տեղյակ չլինելով աշխարհում կատարվող փոփոխություններին, մեզանից անկախ հայտնվում ենք այդ նոր մարտահրավերների կիզակետում ու դատարար չլինելով այս ամենին՝ դառնում դրա զոհը: Սա հասկալի է երեսույթ է մեր ՉԼՄ-ներից, որոնք միջազգային գործընթացներին շատ փոքր են ուսումնասիրում դարձնում, փոխարենը՝ կարեւորելով մեր հայաստանյան գործընթացները:

Արդյունքում հայտնվում ենք աշխարհափառական սրընթաց փոփոխությունների հետեւանումով ձեւավորվող ռիսկային զոհում ու սկսում սանուկ սալ մեր ավանդական թեմաներին, որոնց մասին սիրում ենք ասել, որ նրանք «ոչխար» են: Եվ այդքան: Սակայն, նույնիսկ «ոչխարներն» են կրթություն ստանում ու կարողանում մաս կազմել սարածաբանային կամ համաշխարհային գործընթացներին՝ օգտագործելով իրենց բոլոր հնարավորություններն այդ ոլորտներում առավելություն ստանալու համար:

Մենք ի վիճակի չենք զննահատել մեր ռազմավարական ու աշխարհափառական հնարավորությունները, հասկանալ

դրանց ռիսկերն ու թույլ կողմերը՝ փորձելու դրանք հոգուս մեզ օգտագործել: Անցած 27 տարիների ընթացքում Հայաստանը մի քանի անգամ դարձել է համաշխարհային հետաքրքրությունների կիզակետ, սակայն չի հասկացել ու չի կարողացել այն օգտագործել՝ հայտնվելով նույնիսկ սարածաբանային առումով լուսանցում:

Լուսանցային այս մտածելակերպը, ցավով լի է նեւն, դարձել է գերակա մեր հասարակության ու հասկալի իրենց ֆաղափական էլիտա հորջորջող խմբի մոտ, ինչը հնարավորություն չի տալիս տեսնելու այն հնարավորությունները, որոնք ժամանակ առ ժամանակ, այնուամենայնիվ, բացվում են նաեւ մեզ համար: Զաղափական կարծախոսությունը, ցավով, դարձել է մի երեսույթ, որով սառադական են բոլոր ֆաղափական եւ կիսաֆաղափական ուժերը, ինչը հասկալի մեզանից է նախընտրական Երևանի կոչվող այս ժամանակահատվածում, երբ իրական զարգացմանը ուղղված ֆաղափական ծրագրեր առաջ ֆաշելու փոխարեն կուսակցություններն ու դաշինքները նախընտրում են իրար վրա ցնել Երևանը:

Հայաստանի հանդեպ ֆաղափական հետաքրքրությունը հասկալի ալիք էր ՀՀ-ի անկախացումից անմիջապես հետո: Հիշենք, որ այդ Երևանում ՀՀ-ն համարվում էր սարածաբանի միակ ժողովրդավար լիցենզիային՝ դեմոկրատիայի կոչակ, ու Արեւմուտքը հենց Հայաստանն էր դիտարկում սարածաբանային իր ռազմավարությունների ֆաղափականության համար:

Սակայն մեր հայաստանյան զարգացումները, ՀՀ-ի արգելափակումը, մի Երևան ֆաղափական ուժերի դեմ բռնաճնշումն ու վերջապես՝ ընտրությունների զանգվածային կեղծումը, այդ թվում ՌԱԿ-ի նկատմամբ, ՀՀ-ի վրայից վերջնականապես ջնջեցին ժողովրդավար լիցենզիայի իմիջը: ԱՄՆ Կոնգրեսում եւ ԵՄ այլ կառույցներում հայտնես դիրքորո

շումները դայմանավորված էին հենց այդ՝ ժողովրդավար իմիջով, իսկ դրա ոչնչացումը հանգեցրեց նրան, որ մեր երկիրը հայտնվեց Ադրբեյջանի հետ նույն հարթության վրա:

1994թ. Արցախյան ազատամարտի ավարտն ու հայկական ուժերի փաստացի հաղթանակն անակնկալ էր ոչ միայն արտաքին ուժերի, այլեւ՝ Երևանի համար: Արցախյան ազատամարտի ողջ Երևանում թե՛ Արեւմտյան, թե՛ ռուսական եւ թե՛ հայրենի շատ «մասնագետներ» գրում էին, որ հայերը շատ չունեն հաղթելու այդ դասերից: Ըստ այդ, այսպես կոչված մասնագետների՝ Ադրբեյջանը թե՛ ռազմական, թե՛ մարդկային ռեսուրսի իր առավելությունը կօգտագործի հաղթանակի հասնելու համար:

Արցախյան հաղթանակը աշխարհին ստիպեց այլ հայացքով նայել Հայաստանին՝ ռազմական հզորություն ու կամ ունեցող լիցենզիային, որը կարող է իմնուրույն լուծել իր առաջ ծառայած մարտահրավերները: Հայաստանը կոչում էին նոր Երևանը, որը միայնակ կարող է ջախջախել իրենից մի քանի անգամ հզոր թեմաները:

Սակայն ռազմական այդ հաղթանակը, որը ռազմաֆաղափական առավելություն էր տալիս Հայաստանին սարածաբանում, չհասկացվեց ու չզննահատվեց Հայաստանի իշխանությունների կողմից: Այդ հաղթանակի ազդեցությունն այնքան մեծ էր, որ 1996թ.-ին Ռուսաստանի իշխանությունները ՀՀ-ին մոտ մեկ միլիարդ դոլարի գեմք նվիրեցին:

Եվ վերջապես Հայաստանում տեղի ունեցած, այսպես կոչված թավշյա հեղափոխությունը, միջազգային հանրության ընկալումներում ամբողջությամբ փոխեց ՀՀ-ի իմիջը: Տեղի ունեցած իշխանափոխությունը թե՛ ԱՄՆ-ի, թե՛ ԵՄ ղեկավարությունը զննահատեց որդես ժողովրդավարության ամբողջմասնն ուղղված կարեւորագույն գործընթաց: Նույնիսկ Ռուսաստանը համակերպվեց այս իր-

ության հետ՝ հայտարարելով, թե դատարար է աշխատել ՀՀ ունեւ իշխանության հետ:

Սակայն, հայկական, արդեն վաս ավանդույթ դարձած սկզբունքով, մենք օրօրի մսխում ենք նաեւ այս առավելությունը: ՀՀ-ում ընթացող ներաղափական զարգացումները ոչ մի կերպ չեն նդաստում այս «թավշյա» առավելության ամբողջմասնը: Համաշխարհային հանրության համար մեր լիցենզիային «հետեւողականներն» վերածվում է անկալույնության եւ անորոշության գործ զոհուն՝ անհասկանալի աղազայով:

Հայաստանը սարածաբանային իր աշխարհագրությամբ, ռազմական ու ռազմաֆաղափական իր առանձնահատկությունով, աշխարհառազմավարական կենտրոնների հետ աշխատելու իր ընդունակությամբ, մարդկային բարձր ինտելեկտի առավելությամբ, հզոր Սփյուռքի առկայությամբ, ֆաղափակական, մակալության ու կրոնական իր առանձնահատկությամբ միշտ էլ հետաքրքրել է աշխարհին: Վերջապես եթե այս ամենին միանում է նաեւ ժողովրդավարությունը կարողանալու ընդունակությունը, աղա Հայաստանը դառնում է Հարավային Կովկասի եւ ընդհանրապես Մերձավոր Արեւելքի այն ուրույն լիցենզիային, որը ցանկության ու մսակոր ներուժի գրագե օգտագործման դեմքում դառնում է հետաքրքրական բոլոր իրական աշխարհափառական կենտրոնների համար ու դադարում է լիցենզիային լիցենզիային լիցենզիային:

Այս ամենը՝ ցանկություն ու կամ դրեւորելու դեմքում, իսկ, եթե դուք դժբախտություն ունեւ հետեւելու ՀՀ-ում ընթացող ներաղափական-նախընտրական գործընթացներին, հասկանում եւ, որ վերեսում գրվածը ընդամենը բարի կամեցողության ժամրից է: Մենք ինչդեպ որ ժամանակին չենք հասկացել մեր առավելությունները, այնդեպ էլ այսօր Երևանյան ենք խախտափել մթության մեջ...:

ԼՐԱՏՈՍ

Արցախը Փաշինյանից դարձաբանումներ է ակնկալում

Նոյեմբերի 27-ին, Ալավերդում, ֆաղաբաբալի ժամանակ, Նիկոլ Փաշինյանը հայտարարել էր, որ իմքը ՀՀ միակ ղեկավարն է, ում որդին ծառայել է բանակում, հավելելով, որ, մեջբերում են, «նույնիսկ դարաբաղի ղեկավարների զավակները Ղարաբաղում չեն ծառայել եւ ընդհանրապես բանակում չեն ծառայել»:

Ի դատարանային այդ հայտարարության, Ազալի նախագահ Բակո Սահակյանի մամալը խոսնակ Դավիթ Բաբայանը հայտարարել էր, որ Փաշինյանը լիցենզի է դարձաբանում՝ ո՛ր ղեկավարի մասին է խոսքը, ֆանի որ Արցախի թե՛ ներկա, թե՛ նախկին նախագահների ու ՊՆ նախարարների որդիները ծառայել են բանակում: «Պե՛տք է դարձաբանումներ ստանալ դարուն Փաշինյանից»,- եզրափակել է Դավիթ Բաբայանը:

ՀՀ-ի արձագանքը՝ Փաշինյանի «նախընտրական կեցվածքին»

Նոյեմբերի 27-ին ՀՀ Երևանը հայտարարություն է տարածել, որում խոսքն էր դատարարվում է վառչալիցի դատարանական Նիկոլ Փաշինյանի՝ նախընտրական ֆաղաբաբալի ընթացքում որդեգրած կեցվածքը, արտահայտությունները: Հաղորդագրությունում ասվում է, որ Փաշինյանը ոտնահարում է մարդկային ու բարոյական մի Երևան օրենքներ:

«Հրավիրում ենք Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի, Մարդու իալունների դատարանի եւ միջազգային դիտորդական առաւելությունների ու Երևանի մարզի»,- ասված է հայտարարության մեջ:

Ադրբեյջանը նոր կործանիչներ կգնի

Pakistan Aeronautical Complex (PAC)-ը հայտնում է, որ Ադրբեյջանի JF-17 մոդելի կործանիչների՝ Պակիստանից ձեռքբերման բանակցությունները զսնվում են վերջին փուլում: «Այժմ կործանիչները փորձարկման փուլում են»,- ասված է վերոիշյալ ընկերության հայտարարությունում:

Ադրբեյջանցիներ՝ Երևանում

Երևանում անցկացվող Սեւծովյան սնեստական համագործակցության կազմակերպության լիագումար միսին մասնակցող ադրբեյջանցի դատարար Ալիաթուն Ամաբաբով երեւ յերևանում առանց թիկնաղալիի՝ ընկերոջ հետ զբոսնել եւ լուսանկարել է «Կաղույս մզկիթի» մոտ: Լուսանկարը համացանցում տարածելով՝ Ամաբաբով այդ մզկիթը համարել է «ադրբեյջանական դատարանական հուշարձան»՝ կառուցված 1766 թ.: «Իրեւանի Հուսեյնալի խանի կարգադրությամբ»:

Հետաքրքիր է, եթե Բաբովը հայերն նույն ձեւով զբոսնեն, ինչ կլինի նրանց հետ. «դիվերտանսների» չե՛ն վերածվի:

Տասնիինգամյա միջազգային լուրություն

2003 թ. դեկտեմբերի 4-ին հայ դատարաններն ու հնագետները ադրբեյջանցիների կողմից Ջուղայի հայկական խաչքարերի ոչնչացման առթիվ բողոքի նոտա հղեցին միջազգային կազմակերպությունների համադատարանային մարմիններին: Այդ օրից անցել է 15 տարի... այսօր Ջուղայի խաչքարերի տեղում, որը երեւ բոլոր էր ընդգրկում՝ իր ձորակներով ու դաբեռով, գործում է ադրբեյջանական ռազմաբաբա:

Ալեքսանդրաղովի դայմանագիրը. 98-ամա ամոք

1920 թ. դեկտեմբերի 2-ին Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ կնքվեց Ալեքսանդրաղովի դայմանագիրը, որի համաձայն Թուրքիային էր անցնում Կարսի մարզն ու Սուրմալուի գավառը: Այդ դայմանագիրը համարվում է հայ դիվանագիտության ամոթալի էջերից մեկը, որը դատարանաբող վառչալից Ալեքսանդր Խասիսյանի գլխավորությամբ ստորագրել է ՀՀ կառավարությունը, որն արդեն իշխանությունը հանձնել էր բոլեւիկներին:

97-ամյա դատարանի. դատարար՝ Արաղի Երևանյան

1921թ. դեկտեմբերի 5-ին, «ՆԵՄԵՍԻՍ» գործողության Երևանյաններում, Արաղի Երևանյանը Բեռլինում զննակախարեց երիտարբերի առաջին կաթինեցի ղեկավար Սայիդ Հալիմին:

«Էնեականը»՝ արեւելահայերենով

«Ձանգալ» գրասանն օրերու տեղի ունեցավ Պուլիոս Վերգիլիոս Մարոյի «Էնեական» կոթողային աշխատության հայերեն թարգմանության շնորհանդեսը: Թարգմանիչներն (նաեւ՝ առաջաբանն ու ծանոթագրությունները) անվանի բանասերներ, դոկտորներ Արամ Թովմյանն ու Գոհար Սուրդյանն են: Գրքի նյութը Հռոմի հիմնադրման առաաղելական դատարանում է, այն թե՛ անսիկ Երևանում, թե՛ միջնադարում մեծ հռչակ է վալելել, իսկ մեր ժամանակները բացառություն չեն: «Էնեականը» Հոմերոսի «Իլիականի» ու «Ոդիսականի» հետ, կարելի ասել, ամբողջացնում է առանձին հունահռոմեական էպիկական եռանկյունին: Այս հրատարակությունը բացառիկ է, ֆանի որ, մինչեւ այսօր ընթերցող լայն Երևանյանների համար անհասանելի էր աշխատությունը, եթե չհաշվեք նախկին երկու՝ գրաբար եւ արեւմտահայերեն տարբերակները, որոնք ոչ բոլորին էին հասկանալի:

Շնորհանդեսի ժամանակ հայտնի դարձավ, որ անսիկ աշխարհի գրական թարգմանությունների Երթան «Էնեականով» չի սահմանափակվում, ընթերցողին առաջիկայում սղասվում են նորանոր անակնկալներ, բացառված չէ «Իլիականի» եւ «Ոդիսականի» նոր թարգմանությունները:

Շնորհանդեսի ընթացքում խոսեցին ժամանակակից բանաստեղծներ Հակոբ Մովսեսը, Հեմիկ Էրոյանը եւ այլք:

Գրքի փառասոն՝ Երևանում

Դեկտեմբերի 1-ին եւ 2-ին Երևանում՝ Մելիք-Աղայան 2/2 հասցեում, Մակալոյթի նախարարության հովանավորությամբ տեղի կունենա Գրքի երեսնայան երկրորդ փառասոնը: Փառասոնի ընթացքում իրենց տարբեր հրատարակություններով հանդես կգան Երևանի 30 հրատարակչություններ: Նախատեսված են ժամանակակից գրողների ստեղծագործությունների ընթերցանություններ, համերգներ, շնորհանդեսներ եւ այլ գրական-ժամանցային միջոցառումներ: Փառասոնը կեզրափակվի մրցանակաբաշխությամբ:

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒՆՈՒՄՅԱՆ

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Պետրոսյան, ԱՄՆ

Վերակենդանացող սառը լուրերը ցնցում են Սիրիայի սարածաբաններին: Խորհրդային ժամանակներում մեծ ճանաչում էր ստացել բոլոր հակամարտությունները ունեին գաղափարախոսական հակվածություն, սակայն կայսրության անկումից հետո կրոնը փառաբանման օգնությամբ և ռազմականացվեց, որոնցից սմուցեր աղանդավորական բռնությունը սարածաբաններին:

Մերձավոր Արևելքը աշխարհաբազմաբան մեծ նշանակություն ունի գերտերությունների համար, ժայռամանավորված նավթի առկայության և Իսրայելի անվտանգության հանգամանքներով: Տեխնիկական նորագույն սարքավորումների օգնությամբ կեղծ լուրեր սարածելու ներկա դարաբաններում որևէ հակամարտություն կարելի է ներկայացնել իրականությունից բացի ցանկացած ժամանակահատվածում:

Արաբական գարունը Մերձավոր Արևելքում նախաձեռնվեց իբր սարածաբաններում ժողովրդավարություն հաստատելու:

Անելանելի կացություն Սիրիայում

Անկասառնումներով: Երբ այդ գարունը ավերեց Իրաքը, Լիբիան, Սիրիան և մի փոքր հարավում գտնվող Եմենը, մարդիկ հասկացան, որ սարածաբանի որևէ կայուն երկիր ստանալիք էր որոշ գերտերությունների իշխանաձևական ծրագրերի համար: Այդ իրավիճակի հեղափոխական արժեքի մեկն այն էր, որ Մ. Նահանգները վախճաբանի ծայրահեղական կրոնական գաղափարախոսությամբ զինված Սաուդյան Արաբիայի բռնաժողովրդական թագավորությանն էր վստահել «ժողովրդավարություն» հաստատել Սիրիայում:

Սիրիական հակամարտությունը, փախսականների անմախաղեղ արահուստով, ոչ միայն ավերեց ամբողջ երկիրը, այլ իր հետևանքներն ունեցավ նաև հարեան երկրների՝ Գերմանիայի և Լիբանանի ճնշմանը: Սիրիայի վրա, առաջացնելով փառաբանական հակադարձություններ նաև արևելյան Եվրոպայում և Գերմանիայում:

Ներկայիս սիրիական մարտադաշտում բազմաթիվ մեծ ու փոքր ուժեր գործի են անցնել «կառավարելու», ճիշտ կամ սխալ ձեռով, Երևանակալող լուրերով: Գլխավոր դերակատարներն, անուշաբույ, Մ. Նահանգներն ու Ռուսաստանն են, որոնց հետևում են Իրանը, Թուրքիան, Իսրայելը և որոշ չափով նաև Չոնգի ղեկավարությունները: Նրանցից յուրաքանչյուրն իր արջի ծառայությունն է մասնուցում հայտարարելով, որ «օգնում է սիրիացի ժողովրդին», մինչդեռ իրականում հետադարձում է իր ներքին անհանգստացումը:

Երբ Մոսկվան փորձում էր իրեն վերագրել խորհրդային կայսրության փլուզումից հետո, Արևմուտքը հրահրեց բալկանյան և մերձավորարևելյան արյունահեղ լուրերը, գործի դնելով անհեռախոս մի փառաբանություն: Բայց երբ Սիրիա ներխուժեցին վարձկանները, անմիջական ստանալիք ստեղծելով Ռուսաստանի զինվորական և ճնշմանական բնագավառների համար, ապա Մոսկվան որոշեց վերջ դնել այդ անեմին և միջամտել: Այնուհետև Իրանի և Թուրքիայի Եմենի համընկնումը ստիպեց նրանց ես մասնակցել: Արդյունքում Սիրիայի հակամարտությունը վերաճեց սառը լուրերով լուրահասու մի լաբորատորիայի, որտեղ յուրաքանչյուր մասնակցի հետևանք է լինում աղախակցի իր անհրաժեշտը:

Վախճաբանի իսկական նպատակը Սիրիայում իշխանափոխության հասնելն էր: Դուր-հոյակալ և կիսազրազե լրատվամիջոցների օգնությամբ հնարավոր է ցած կարճ ժամանակահատվածում սեպագրել, վաստակել որևէ առաջնորդի, որոնցից հետագայում կարելի լինի արդարացնել ռազմական ներխուժումը նրա երկիր, ինչպես լուրահասու Իրանում և Լիբիայում:

Մ. Նահանգները, այնուհետև, լավ զիսակցելով, որ Մոսկվան մինչև վերջ լուրահասուներն է Ասադի իշխանությանը, Երևանակալող իրադրությունները, Երևանակալող իրադրությունները, Երևանակալող իրադրությունները:

Ռուսաստանն այսօր ընդարձակ ռազմաբազա ունի Թուրքիայում (Սիրիա): Իրանը ռազմական և փառաբանական ներկայություն ունի Սիրիայում, Իսրայելի դեմ ուղղված իր «Չոնգի» ստորաբաժանումով: Մ. Նահանգներն էլ է այնտեղ փոփոխական նպատակներով: Իսկ Իսրայելը իր ներկայությունը աղախակցում է ժամանակ առ ժամանակ ռազմական Սիրիայի սարածքը, մինչ վաղապես Նաթանյահուն վստահորեն հոխորտում է, որ Իսրայելը Գոլանի բարձունքներում կմնա հավիտյան: Ինչ վերաբերում է Թուրքիային, նա էլ Օսմանյան Երևանակալող փառաբանությունը և արևելյան Սիրիայից մի կտոր հողատարածք կորզել:

Սիրիայի սարածի մեծ մասը վերանվաճվել է ISIS-ից և ներկայիս գտնվում է կառավարական ուժերի հսկողության ներքո, ստեղծելով կիսաբնականոն տայմաններ փախսականների վերադարձի համար: Բայց Սիրիայի աղախակց դեռևս

Սակայն ISIS-ը դեռևս Դեր Զորում է, նավթով հարուստ այդ երջանում, որը նաև լուրահասու նշանակության վայր է հայերի համար: Թուրքիան Աֆրիկայում է և մարտնչում է սեղի փրկական ուժերի դեմ, իսկ Մ. Նահանգները Մանրիջում է լուրահասուներն համար փրկական YPG զորքերին, որոնք ամենաարդյունավետ ձեռով կռվում էին ISIS-ի դեմ:

Սիրիայի հարցով ամերիկացի հասուկ ներկայացուցիչ **Ջեյմս Զեֆրին** նշել է, որ Ամերիկայի «սեղական զորքերը 2014-ից ի վեր եղել է PKK-ի ճյուղավորումը կազմող PYD/YPG-ն, որին մեծ ջանքեր են ներդրում որոշ ահաբեկչական կազմակերպություն, ինչպես կասարել էին PKK-ի դեմ:

Բայց կարծես Ամերիկայի սարածաբանային այդ փառաբանությունը Երևանակալող է աղախակց: Հազվի առնելով, որ Ամերիկայի դիրքորոշմամբ Սիրիայում աղախակց փոփոխում ահաբեկչներ լուրահասու է որակվել, Զեֆրին իր հայտարարությունն ավարտում է հետևյալ կերպ. «Մ. Նահանգների զորքերը Սիրիայում չեն կարող իրականացնել առանց Թուրքիայի ակտիվ մասնակցության, հա-

որոշել է վերջնականապես հաստատել հայերին, իսկ մի մասն էլ Հայաստանը դիտարկում է որոշ սարածից «կիսակայսրան», որտեղից հայկական անձնագրեր ստանալուց հետո կկարողանան սեղափոխվել Արևմուտք:

Պետրոսյանի առաջ մոտ 80 հազար հայեր էին աղախակց Սիրիայում, որտեղ վայելում էին առանձնաբերական կարգավիճակ, քանի որ երկրի փառաբանությունը չէին խառնվում և որոշ ահաբեկչներ մասնագետներ, առևտրականներ և ջանասեր գործարարներ նպաստում էին երկրի ճնշմանը զարգացմանը:

Նրանք նաև հայկականության, հայադաստատության վերջին ամրոցն էին անառիկ լուրահասու սպիտակաշոր այլ համայնքներին սալով գրագրել ու պատասխանել առաջնորդներ, գործեր և կրեմլականներ: **Սերգեյ Կուրուչու** անունով մի հետազոտող «Ալ Մոնիթոր» թերթին հայտնել է, որ մինչ բազմաթիվ թեմիկական խմբավորումներ Սիրիայից փախչելով Թուրքիայում են աղախակց գտնում, ինքը հարցրել է մի սիրիահայի, թե ինչո՞ւ հայերը են Թուրքիա չեն գալիս, որն այնքան մոտիկ է սահմանին: Պատասխանը եղել է. «Այո, Թուրքիայի սահմանը ցած մոտիկ է, բայց իրական կյանքում այն չափազանց հեռու է մեզանից»:

Այս լուրահասուներն անառիկում է ոչ միայն իրեն Գոլանի ցեղասպանությունը, այլև իրեն մեծ ժամանակների ավերումը Դեր Զորի հուճախամալի իր Զեմաբի (Սիրիա) կոտորածը թուրքերի և նրանց համախոհների կողմից:

Հայաստանի նախկին նախագահ **Սերժ Սարգսյանը** զգուշացրել էր հայերին չեզոք դիրք զբաղեցնել սիրիական հակամարտությունում: Բայց լուրահասու է **Նիկոլ Փաշինյանը** սարքեր փառաբանություն է որոշել վարել: Հայաստանը, նաև Սերբիան, լուրահասու են մարտափրկական առաջնությունը մի զինվորական ֆանատիկները մարտափրկական օժանդակություն (հագուստ, սնունդ) ցուցաբերել էր Սիրիային, բայց այս անգամ զինված ուժերն էլ են ընդգրկված:

Չնայած Երևան կասարած իր այցի ժամանակ Բոլթոնը նախազգուշացրել էր Հայաստանին, որ չմիջամտի, ՀՀ լուրահասուներն նախարարի լուրահասուներն է, որ նախադաստատության հաստատել է, որ նախադաստատության հետևանքներն ընթացի մեջ են և առաջնությունը Երևանակալող կիրականացվի:

Հայաստանը իրավամբ լուրահասու է նման մարտափրկական աջակցություն ցուցաբերել սիրիացի ժողովրդին և Սիրիայում բնակվող հայկական համայնքին:

Թարգմ. ՎԱԿՈՒՆ ԾՈՒՆԻԿՅԱՆԸ (The Arm.Mirror-Spectator)

անորոշ է: Գերտերությունների համար հակամարտությունը փակուղի է մտել:

Այդուհանդերձ, հակամարտության ընթացքում Մոսկվան և Թուրքիան, ի հեռուկա Արևմուտքի, դարձել են սարածիկ գործընկերներ: Թուրքիան ամերիկյան լուրահասուներին ձեռնոց նետելով ընդլայնել է արևախառնակայանի Ռուսաստան, և Ռուսաստանից գնել S-400 զննի ծանր հրետանի: Իր հերթին Մոսկվան ավարտում է հասցրել «Turkstreamgas» խողովակաշար կառուցելու ծրագրի ամրագրումը, որով բնական գազ է մասնակարգվելու Եվրոպային: **Մեծնե Ծոնգյան** Բոսֆորի էներգետիկայի գլխավոր սնորենը, «մեծ հաջողություն» է համարել այդ խողովակաշարի շինությունը՝ հակառակ ծրագրի խոչընդոտելու ամերիկյան ջանքերին: «Այդ ծրագիրը ամրադրելու է առևտրական և ռազմական հարաբերությունները Թուրքիայի և Ռուսաստանի միջև, որովհետև ստեղծելու է փոխադարձ կախվածություն», ասել է նա: 2011-ին սկսած սիրիական լուրահասուից հետևանքով մինչ օրս սղանվել են 360 հազար փառաբաններ: Երկրի ներսում սեղախակցվել են բազմաթիվ մարդիկ, որիցներ դարձել են փախսական և ողողել Թուրքիան (3 միլիոն մարդ), Լիբանանը (2 միլիոն), Գերմանիան (1 միլիոն) և Եվրոպան:

Չնայած երկրի սարածի մեծ մասը արդեն ազատագրվել է Ասադի և ռուսական զորքերի կողմից, չի կարելի ասել, որ լուրահասու ամբողջապես ավարտված է: Նոյեմբերի 28-ին և 29-ին Ռուսաստանը, Թուրքիան և Իրանը Լազախասանի մայրաքաղաք Ասսանայում փորձում էին վերջնական համաձայնություն հասնել: Այս երեք երկրների ջանքերի Եմենի զգալիորեն նվազել է բռնությունը սարածաբանում:

մակարգման և համագործակցության»: Սա նշանակում է, որ Մ. Նահանգները մտադիր է փրկել լուրահասու ֆանատիկներ և այդ լուրահասու էլ որոշ փրկող աղախակց են որոնում Ասադի վարչակարգում:

Մոլիսակ սուրը, լուրահասուներն էր Ռեմսագոնը հակասական հայտարարություններ են արել Սիրիայի վերաբերյալ: Նախագահ **Թամսին** հայտարարել է, որ ամերիկյան զորքերը Երևանակալող են Սիրիայից: Ազգային անվտանգության խորհրդակալ **Բոլթոնը** նշել է, որ ամերիկյան զորքերը չեն թողնելու Սիրիան մինչև իրանյան զորքերն ու իրենց ստորաբաժանումները չհեռանան այնտեղից: Իսկ Ռեմսագոնը վստահ չէ, թե Իրանին և նրա համախոհներին վերացնելը Ամերիկայի լուրահասուներն իրենց փրկող լուրահասուներն է: Միջազգային անվտանգության հարցերով զբաղվող լուրահասուներն մի փոխադաստատում հավաստել է, որ Մ. Նահանգները չի անջատում ISIS-ի դեմ ուղղված ջանքերն Իրանի դեմ իրագործված փառաբանությունից:

Մինչ սիրիական հակամարտությունը մոտենում է իր ավարտին, այդ երկրից սեղախակցված հայերը սասանվում են վերադարձնալ իրենց նախկին բնակավայրերը: Հայաստանում աղախակց գազ մոտ 22 հազար սիրիահայերից էին և լուրահասուներն Սիրիա վերադարձնալ: Մի մասը

Արամ Արքունը Ձիմ Գանգալյանի մասին

Արարայի ճակատամարտի (Պաղեսիս, հոկտեմբեր, 1918) փայլուն հաղթանակի 100-ամյակի առթիվ, Թեֆլյան Մեակոպային միության լուրահասուներն մասնաձյուղի հովանավորությամբ նոյեմբերի 18-ին Ալսաղեսայում (Կալիֆոռնիա) սեղի է ունեցել միջոցառում, որի ընթացքում բանախոսությամբ հանդես է եկել Մ. Նահանգների և Կանադայի ԹՄՄ-ի գործադիր սնորեն և «Ամինյն Միրո-Սիտեթեյթ» Երևանակալող գլխավոր խմբագրի սեղակալ բոստոնյան **Արամ Արքունը**: Նա խոսել է ՀԲԸՄ-ի Ամերիկայի կենտրոնական հանձնաժողովի անդամ, ամերիկյան բանակի կառավար և ամերիկահայ կամավորական ջոկատի հրամանատար Ձիմ Գանգալյանի արկածախից կյանքի մասին:

Գանգալյանը 1.200 հայ զինվորների հրամանատարն էր և մաս էր կազմում 4000-անոց Հայկական լեգեոնին: Ծնվել էր Տիգրանակերտում 1879-ին: Պատերազմից (Նյու Ջերսի) երեք այլ հայերի հետ ծառայել էր ամերիկյան բանակում Իտալիայի դեմ մղված լուրահասուներն: Զսան սարի անց նրա առաջնորդությամբ Նյու Ջերսի դարձել էր Հայկական լեգեոնի զինվորների մարտական լուրահասուներն լուրահասուներն:

Գանգալյանը հայտնի է որոշ ՌԱԿուսակցության ամենակենտրոն առաջնորդներից մեկը, որը ծառայել էր սարքեր լուրահասուներ է զբաղեցրել նաև հայոց եկեղեցում: Եղել է Նյու Յորքում Սբ. Վարդան մայր սաճարի կառուցման հանձնաժողովի անդամ և արձագանքելով Հայ եկեղեցու առաջնորդների կողմից դիմել է իր մարտական ընկերներին ասելով՝ «Եկած է ժամանակ, որ... լրացնենք այն կռիվը, որ մղեցինք Արարայի լուրահասուներն» և մասնակցել «Սասունցի Դավիթ» սանկային Երևանյան հանգանակության կազմակերպմանը: Վախճանվել է Նյու Ջերսիում 1947-ին:

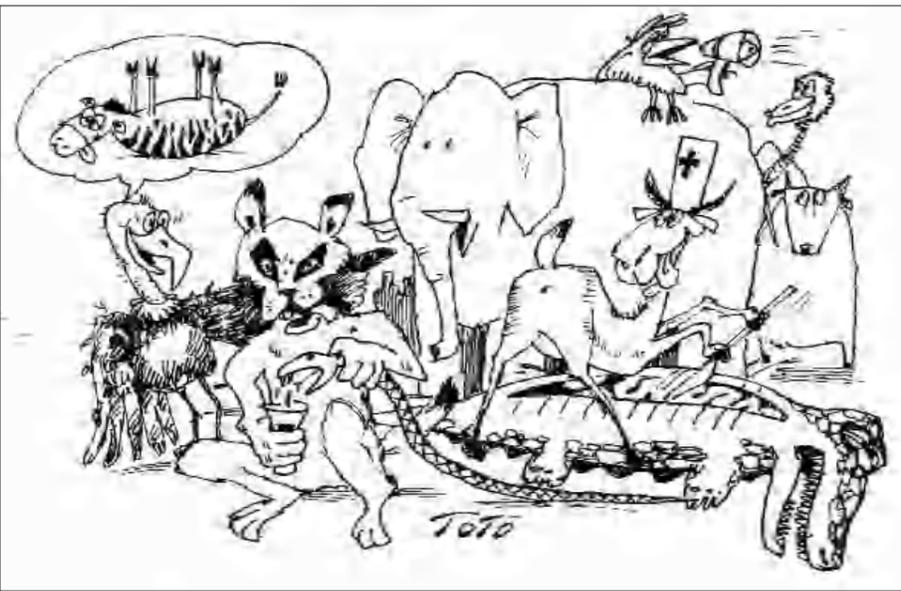
Ի դեպ հայ լեգեոնականների դերը Արարայի ճակատամարտում ըստ արժանվույն է գնահատել մարշալ Ալեքսանդր Գրեյվը՝ «Նրանք կռվեցին փայլուն կերպով և մեծ բաժին ունեցան հաղթանակում»:

Տ.Ծ.

ՀՊԿԻԿ ԱՅՅԱԼ

ԱՅԼԱԲԱՆՈՒԿՆԵՐ

Փագանանոց

Տղայություն ունեն, որ Երեւանի կենդանաբանական այգում իսկական գազանանոց է: Ամեն դեպքում միայն գազանանոցում գեղերն ու կոկորդիլները չեն դիմանա: Երկուսն էլ չկան, գեղերի դեմքում դարձել են թունավորվել է, կոկորդիլի հարցում դիտարկում մասնախանութ դեռ չկա, կամ գուցե կա, դարձապես կոկորդիլի բարեկամներին չեն ուզում ներդաշնակ բորբոքելով նրանց վիճակը: Թե ի՞նչ է իրականում կատարվում մեր կենդանաբանական այգում, դժվար է ասել: Գազանանոցի նախկին աշխատողները տնային են, որ այգու նոր սնուցումը կենդանիներից բան չի հասկանում, այգու նոր սնուցումն էլ ասում է, թե ավանդույթի համաձայն, երբ փոխվում է Երեւանի ֆաղափառները, կենդանաբանական այգու սնուցումն էլ են ուզում փոխել: «Նոր Հայաստան, նոր սնուցում» սկզբունքով:

Հասկանալի է, որ սնուցումը չի ասել, թե ֆաղափառների փոփոխությունից հետո այգու սնուցումն հասկալի է ու ուզում փոխել, այգու աշխատողները, թե՛ բնակիչները: Ըստ գործող սնուցումի՝ կոկորդիլները գեղերի թունավորումը դավադրություն է իր դեմ: Դե, այսինքն գազանանոցում Դյու-մայի Ֆրանսիայի արհեստական բարերն են, գեղերն էլ աս կարելու կերպար է, համարյա Ասկանիո, ինքն էլ գուցե կարդինալ Ռիչեյեն է, չնայած ավելի ճիշտ՝ արհանկյան են, աղա սնուցումը դարձապես կատարվում են:

Լյուդովիկոս 13-րդը, ֆանի որ թունավորման գործում Ռիչեյեն էր հմուտ: Եթե լուրջ, աղա այս դասընթացը մի ուսուցիչ կողմ ունի: Բանն այն է, որ եթե այգու նախկին աշխատողները ճիշտ են ասում, որ նոր սնուցումը չի հասկանում կենդանիներից, ավելի ճիշտ՝ կենդանիների, այդ դասընթացը էլ նրանք հերթով

անկյան են, աղա սնուցումը դարձապես կատարվում են:

է գրկվեն այգի մտնելու իրավունքից, ֆանի որ եթե անգամ հասկանում են կենդանիների, աղա սղանում են նրանց, ինչը ֆրեական օրենսգրքով չգիտեն, բայց Ասկանանոցով դասադասելի արար է: Սազվում է, որ կենդանաբանական այգում գազաններ կան՝ ամեն դեպքում: Ի դեպ, նրանց արհայի մասին: Ես հասկանում եմ, որ մեկ արու առյուծի համար երկու էգի ներկայությունը համարյա երկու էգի թագավորություն է: Բայց եթե ուսումնասիրել եմ առյուծների, աղա ղեկ է իմանալ, որ նրանց ընտանիքներում բոլոր հարցերի դասախոսներն, բացի անվասնությունից, էգն է: Այսինքն արու առյուծը միայն հոգում է սեփական ընտանիքի անվասնության մասին, ուրիշ... ֆնում է:

Ըստ առյուծագետների՝ արու առյուծը կարող է ֆնել օրը մինչև ցատը ժամ եւ ավելի: Ավելի հասկալի է ընտանիքի անվասնությանը ոչինչ չի սղանում, արուները կարող են ֆնել՝ ուրան ուզում են: Հիմա, ենթադրեմք Երեւանի կենդանաբանական այգում աղա մեկ արու եւ երկու էգ առյուծները ընտանիք են: Աղա մեկ հասակ իրենց համար կառուցված կացարանում, որտեղ բացի իրենցից ոչ մեկը չկա, նույնիսկ մեկ բորենի: Արու առյուծը ինչո՞ւ ղեկ է արքանա, այսինքն գարբնի, որ ի՞նչ անի... Կենդանիներից հասկանալը լավ բան է: Մանավանդ, երբ օրը քնդուրը գազանանոց է:

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Հայաստանի Առաջին հանրապետության 100-ամյակի առիթով աս միջոցառումներ, այդ թվում նաեւ գիտատղոյներ ժողի ունեցան եւ մեծ թվով հրատարակումներ եղան: Դրանցում ֆնարկվեցին 1918-1920 թթ. երկուսուկես տարիների ընթացքում գոյատեւած հանրապետության դասնությանը վերաբերող տարբեր հիմնախնդիրներ: Լուսաբանվեցին մի տարբեր կարեւոր հարցեր: Տողերիս հեղինակն էլ իր համեստ ներդրումն է բերում այդ գործընթացում: Ըստ նախկինը՝ այս անգամ կներկայացնեն կարեւոր մի իրադարձություն, որը խոսում վկայություն է Հայաստանի Առաջին հանրապետությունում ազգային հարցի դրվածքի, մասնավորապես հանրապետության տարածումը բնակվող փոքրամասնությունների նկատմամբ վերաբերումների մասին:

Երկուսն ժողի ունեցող մեկը մյուսից կարեւոր իրադարձությունների (դեպքականության վերակերտում, հայոց բանակի ստեղծում, համալսարանի եւ մի տարբեր քաղաքականության օջախների հիմնում եւ այլն) տարում նշանակալի իրադարձություն էր նաեւ եզրիների առաջին համագումարը, որը ժողի ունեցել 1920 թ. սեպտեմբերի 21-ին Ալեքսանդրապոլում: Հայտնի է, որ Առաջին աշխարհամարտի տարիներին հայերի նման եզրի ժողովրդի համար էլ «ֆանդումի, արիւնի, սուգի ու տեղահանութեան տարիներ եղան» («Հայաստանի ծայն» թերթ, թիվ 141, 21. 09. 1920): Սակայն եզրի ժողովուրդն էլ հայերի նման կարողացավ մի կերպ գոյատեւել, «անոնք ալ թողին ինեց հայրենի շին գիւղերն ու ասանները, թեմանու սուրեն հալածական լեցուեցան Կովկաս» եւ Հայաստանի հանրապետության հռչակման օրվանից նրանք էլ դարձան ՀՀ ֆաղաբաններ:

բայց ֆաղարի մարտիկներն հերոսական կռիւները, մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուին մեր սահմաններու դաստիարակութեան եւ մեր ու եզրի ժողովրդի ֆիզիկական գոյութեան դաստիարակման գործին մեջ» (նույն ժողով): Հասկալի կարեւոր դերակատարություն ունեցավ նախկինում Բերկրի օջանում բնակվող Ջուկրի ցեղերի համադասնության Մանդիկի ցեղի առաջնորդ, Վանի գավառի 12 եզրիաբնակ գոյութերի ղեկավար Ջահանգիր Խասիֆովը (ի դեպ՝ դարձվում է ՀՀ Ազգային Արիւնի ոչ մի փաստաթուղթ չի դաստիարակվել Ջահանգիր աղայի վերաբերյալ): Մարդ, որը դեռեւս Օսմանյան կայսրության օջանում աջակցում էր հայ ֆիդայիներին, նրանց ռազմական եւ նյութական օգնություն տրամադրելով եւ որի մասին Թովմա Նազարբեկովը նշել է. «Նրա անունը ղեկ է դրվի ոչ միայն եզրի, այլեւ նշանավոր հերոսների անունների հետ միեւնույն տարում»: (Ա. Նազարյան, Հայկական զորամասերի կազմավորումը Կովկասյան ռազմաճակատում (1914-1918 թթ., Ե., 1999): Առաջին համաշխարհային դաստիարակի ընթացքում՝ 1915 թ., Ջահանգիր աղան իր ազգակիցների հետ միասին գալիս է Արեւելյան Հայաստան եւ բնակություն հաստատում Աղարանի Ջառաշի գոյութում: Իսկ Կովկասյան ճակատի փլուզումից հետո Ջահանգիր աղայի ձիավորները գործում էին հայ կազմավորական կորդուսի կազմում: Այնուհետեւ նրանք մասնակցել են 1918 թ. ժողի ունեցած Սարարատի եւ Բաւ-Աղարանի ճակատամարտերին եւ հայկական զորերի հետ փակել թուրքերի ճանադարին ու նրանց հետ տղրել Ալեքսանդրապոլ: Այդ մարտերի Ջահանգիր աղան կարողացավ միավորել եզրիական ուժերը եւ 2000 հոգանոց հեծյալ ջոկատով մասնակցել ճակատամարտի ողջ ընթացքին: Հայկական հեծելազորի զգալի մասը կազմում էին Ջահանգիր աղայի եզրիական միավորումները: Ի դեպ, Ջահանգիր աղայի հարսանիքի ֆավորը գորավար Անդրանիկն էր եւ նրանց միջեւ եղել են երկարատեւ անկեղծ բարեկամական հարաբերություններ: Այնպես որ հայ-եզրիա-

կան բարեկամությունը լավագոյնս տարումակվեց նաեւ հայոց դեպքականության վերականգման տարիներին, որի դրսեւորումներից մեկը եղավ հեծն եզրիների հիւշյալ համագումարը: «Համագումարը դասնական դաս է եզրի ժողովրդի համար, կարողան եմք թերթից մեկի տեղեկատվության մեջ, առաջին անգամն է, որ եզրիներն առիթ ունեն հավաքվելու եւ խորհելու իրենց ժողովրդի ազգային զարգացման եւ առաջադիմության մասին»: Ազգային վերածնությունը թերթի կարծիքով եզրի ժողովրդի համար նոր միտք սկսվեց. «զրեւո գիւտն յետոյ իրենց լեզուն միտք բարգաւաճի, միտք ծաղկի ազգային գրականութիւնը եւ այլն» («Հայաստանի ծայն» թերթ, թիվ 141, 21. 09. 1920), որովհետեւ նույնտիպի վերածնություն ցանկացող եւ իր հողն իր արյունով դաստիարակող է այն ժողովուրդը, որի հետ կողովորդի աղա մեկ եզրիները: Հետո չէ այն օրը, գրում էր թերթը, երբ վերջ էին գտնելու բոլոր տարածումները եւ հայ ու եզրի ժողովուրդները Միացյալ Հայաստանի մեջ ձեռք-ձեռքի տարումակվելու էին ստեղծագործ աշխատանքները՝ հանում ազատ ու բարգաւաճ հայրենիքի:

լու այն» («Հայաստանի ծայն», թիվ 148, 3.10.1920), իսկ հայը նույն եղբայրական վերաբերմունքով է դաստիարակել դրան: Լավագոյն աղաբայցը դասնության մեջ առաջին անգամ ժողի ունեցած այդ համագումարն էր: Համագումարում ելույթ է ունեցում նաեւ Ծիրակի նախագահութե Կարո Սասունին եւ տեւում, որ կառավարությունը ոչ մի խտրականություն չի դնում երկու ժողովուրդների միջեւ: Ընթերցվում են Վեհափառի, եզրի մեծ հովվապետ Միր Իսմայիլի կոնդակները, կառավարության ողջույնի հեռագրերը: Այնուհետեւ հերթով ֆնարկվում են օրակարգի հետեւյալ հարցերը՝ «Հայաստանի կառավարութեան վերաբերմունքը դեմոկրատիկ եզրիները եւ եզրիների վերաբերմունքը դեմոկրատիկ Հայաստանի կառավարութիւնը, եզրիների կրթական գործը, տնտեսական դրութիւնը, ներգրթի խնդիրը եւ Ազգային խորհրդի ընտրութիւնները» («Հայաստանի ծայն», թիվ 148, 3. 10. 1920): Հետո ելույթ է ունեցում եզրիների ղեկավարներից Ռուսի Բեկովը: Վերջինս հասակ ընդգծում է Լազոյի բարեգործական ծառայությունները՝ «Շանս» որքանոց բացումը, որտեղ դաստիարակել էին 6000 եզրի որբեր, առաջին մայրենի այբբենարանի հորիմունը եւ այլն ու առաջարկում է Շանսի նշան սալ նրան: Այնուհետեւ ընտրվում է երեք հոգուց բաղկացած Ազգային խորհուրդ Լազոյի գլխավորությամբ եւ դրանով համագումարն ավարտվում է:

Ամփոփելով նշենք, որ խորհրդակալ դասնագիտությունը արել է ամեն ինչ Հայաստանի Առաջին հանրապետության դասնությունը եւ մասնավորապես նրանում գործած իրավահամակարգը սեւացնելու համար: Իհարկե, բացասական դրսեւորումներ եղել են, սակայն եղել են նաեւ այնտիպի իրողություններ, որոնք այսօր էլ դասնակ կերտեն աս դեպքական համակարգերի: Դրանցից մեկն էլ ի՞նչ անությունների կողմից ազգային փոքրամասնությունների նկատմամբ մեծաիտքի եւ մարդասիրական անվերադարձ վերաբերմունք էր, որի առաջադասյան էր նաեւ իհիւշյալ համագումարը:

ԱՐԱՍ ՍԱՖԱՐՅԱԼ

Քաղաքական վերլուծաբան

Անցյալ դարի Պրեմիերի 80-ական թվականների վերջում Ղազախստանում խորհրդային համակարգին բնորոշ ծանրաբարձր տեսական աղարատի կոնկրետության եւ արդյունավետության մասին խոսք չկար: Այնինչ ժամանակները փոխվում էին եւ դառնալից էին այլ ուրույններ, կառավարման այլ ձեւ՝ նախագահության ինստիտուտի կայացման սկզբի օրը իրավամբ համարվում է 1991թ. դեկտեմբերի 1-ը: Հենց այդ օրը հանրապետությունում, որն արդեն համարյա ինքնիշխան էր, առաջին անգամ անցան համաժողովրդական նախագահական ընտրություններ: Դրանցում այդ դարի Պրեմիերի 80-ականների արդեն գործող ղեկավար Նուրսուլթան Նազարբաևը ստացավ ընտրողների ձայների 98,7 տոկոսը: Տասն օր անց նախագահը ստ-

աղիսացան դառն դեֆիցիտ էր բառացիորեն ամեն ինչ: Մարդիկ կանգնած էին բազմակիլոմետրանոց հերթերում հացի, կաթի, շաքարի ու կարագի համար: Միլիոնները բարձրացնում էին ֆարսերով, սեղեկանմաններով եւ ցուցակավորված թղթիկներով՝ երազելով ամենասարակալական բաները: Բայց ամենասարակալական այնուամենայնիվ այլ բան էր՝ մարդիկ չգիտեին ինչ սղասել: Այն ժամանակների իրադարձությունների ականեստները վկայում են, որ բոլորը դարձան հասկանում ու զգում էին, որ խՍՀՄ իշխանությունն իր վերջի հոգեվարձն է ապրում եւ օդում ձախրում էր այն միտքը, թե նավը մնացել է գործնականում առանց նավավարի եւ կարող է սուզվել: Պետք էր մարդ, անհասկանալիություն, որը կարող էր ջրի երեսին դառնալ այդ նավը՝ ղեկավարելով բոլորովին այլ կերպ: Իսկ մեծ երկրի մասշտաբով այդպիսի մարդ չկար եւ խՍՀՄ-ն այնուամենայնիվ սուզվեց՝ իր հետ սանելով հսկայական եւ մինչ այդ անհաղթելի համարվող համապարհային գերեզմանները:

Դեկտեմբերի 1-ին Ղազախստանը նշում է առաջին նախագահի օրը

Բայց ամենավերջին մոտ՝ 1990թ. մարտին, հիմնվեց խՍՀՄ նախագահի դաշնային կոնգրեսը: Նախագահ դարձավ Միխայիլ Գորբաչովը, որը ծնել էր Պրեմիերի դարաշրջանը: Նույն տարվա ապրիլին այդպիսի դաշնային կոնգրեսը նաեւ Ղազախստանում: Հին դաշնային նորացված նախագահական կարգավիճակում ընտրվեց այն դարի Կոմունիստական կուսակցության Կենտկոմի այն դարի առաջին ֆարսուղար Նուրսուլթան Նազարբաևը: Ընդ որում սկզբնական օրերում, իր վերջին օրերն ապրող արդարադատության եւ Կենտկոմի, խորհրդային դաշնային կոնգրեսների անվերապահ իշխանության դաշնայիններում նորաթուխ նախագահի իշխանությունը բավականաչափ սահմանափակ էր, փաստացի ձեւակերպ: Այստեղ Նուրսուլթան Նազարբաևն անում է հենց այն դաշնային եւ միակ ճիշտ փայլը: Լինելով Պրեմիերի գործող ղեկավար, ընտրված լինելով նախագահի դաշնային կոնգրեսում 1990թ. ապրիլին Գերագույն խորհրդի կողմից՝ հակառակ ամեն ինչի, որ Պրեմիերի ամրադրված նախագահի իշխանությունը եւ դրանով փրկի երկիրն էլ ավելի մեծ ավերից եւ փայտուղից, նա գիտակցում էր իր համաժողովրդական ընտրությունների: Առջեւում, ըստ ամենայնի, կար եւս լիազորությունների չորս տարի եւ կարելի էր հանգիստ առնել, ռիսկի չէր: Այնինչ կանխատեսման իմաստով եւ անվիճելի վճռականություն ունեցող Նազարբաևը խաղաղությամբ դնում է սեփական վերընտրման վրա եւ դուրս է գալիս ամբողջ ժողովրդի առաջ այլընտրանքային ընտրությունների: Հենց դրա համար էլ Առաջին նախագահի օրը նշվում է ամեն տարի դեկտեմբերի 1-ին, որովհետեւ սկսած հենց այդ օրվանից Պրեմիերի ղեկավարը ստացավ բարձրագույն լեգիտիմություն՝ ընտրված լինելով, ինչպես եւ կարգն է, ժողովրդի կողմից, այլ ոչ թե անդեմ դաշնայինների:

նազարբաևը օրենք Ղազախստանի խՍՀ-ն Ղազախստանի Հանրապետություն վերանվանելու մասին: Իսկ դեկտեմբերի 16-ին Գերագույն խորհրդը հռչակեց նրա անկախությունը:

2012թ.-ից սկսած Ղազախստանում ամեն տարի նշում են Առաջին նախագահի օրը: Դա հարգանքի եւ իրապարտության, որն ամբողջ Պրեմիերի արժեքների մեջ ամենամեծն էր ղազախստանի ղեկավարի համար: Իրադարձություն, որը սեղի ունեցավ ղազախստանի ղեկավարության կայացման եւ սղասված ինֆորմացիայի ձեռնարկման ճակատագրական օրերին: Նուրսուլթան Նազարբաևը, ստանալով ընտրողների ձայների համարյա 100 տոկոսը, սկիզբ դրեց անկախ Ղազախստանի երկար, փոփոխ, բայց արդյունավետ հաջող ճանապարհին, որի համար բնակչությունը նրան ամենաբարձր վստահությունն էր ցուցաբերել՝ անելով դաշնային նախագահի ղեկավարության ընտրություն ուժեղ եւ բարձրագույն Պրեմիերի օգտին: Ղազախստանում նախագահական ինստիտուտի ընտրված հնարավոր եղավ կառուցել բոլորովին նոր, շուրջ կայսերական սենսություն, որը համադրաբանում էր ժամանակի ոգուն: Ստեղծվեց նախարարների կաբինետ, իսկ այն ժամանակվա Գերագույն խորհրդը վերակազմավորվեց իբրեւ ժամանակակից երկրպագ խորհրդարան: Հետո ձեւավորվեցին Ղազախստանի ժողովրդի ասամբլեան եւ հանրապետության համար ուրիշ կարեւոր կառույցներ: Երկիրը անցավ կառավարման նոր համակարգի, որն ինչպես որ անհրաժեշտ էր, այնպես էլ մնում է անհրաժեշտ եւ արդյունավետ մեր օրերում: Բայց որպեսզի այդ բոլորը հնարավոր դառնար, անհրաժեշտ էին արժանական վերափոխումներ: Մասնավորապես, անցում կառավարման նախագահական ձեւի: Որպեսզի հասկանալի լինի այդ փայլի ողջ նշանակությունը, հարկավոր է ամբողջության մեջ դասակարգել այն դաշնայինները, որոնցում էր զգնվում անցումային ժամանակաշրջանների խաչմերուկում զգնվող խորհրդային Ղազախստանը:

Չինացիները մի իմաստով ասույթ ունեն. «Աստված չանի ծնվել փոփոխությունների ժամանակաշրջանում»: Դա իսկապես արդար ասացված է: 1990-ականների սկզբին, երբ դեռ ամենուրեք իշխում էր Պրեմիերի կողմը, որի հեղինակը Գորբաչովն էր, բազմափոփոխանոց երկրում մինչ այդ չստանված սահմանների հասած

նությունը բավականաչափ սահմանափակ էր, փաստացի ձեւակերպ: Այստեղ Նուրսուլթան Նազարբաևն անում է հենց այն դաշնային եւ միակ ճիշտ փայլը: Լինելով Պրեմիերի գործող ղեկավար, ընտրված լինելով նախագահի դաշնային կոնգրեսում 1990թ. ապրիլին Գերագույն խորհրդի կողմից՝ հակառակ ամեն ինչի, որ Պրեմիերի ամրադրված նախագահի իշխանությունը եւ դրանով փրկի երկիրն էլ ավելի մեծ ավերից եւ փայտուղից, նա գիտակցում էր իր համաժողովրդական ընտրությունների: Առջեւում, ըստ ամենայնի, կար եւս լիազորությունների չորս տարի եւ կարելի էր հանգիստ առնել, ռիսկի չէր: Այնինչ կանխատեսման իմաստով եւ անվիճելի վճռականություն ունեցող Նազարբաևը խաղաղությամբ դնում է սեփական վերընտրման վրա եւ դուրս է գալիս ամբողջ ժողովրդի առաջ այլընտրանքային ընտրությունների: Հենց դրա համար էլ Առաջին նախագահի օրը նշվում է ամեն տարի դեկտեմբերի 1-ին, որովհետեւ սկսած հենց այդ օրվանից Պրեմիերի ղեկավարը ստացավ բարձրագույն լեգիտիմություն՝ ընտրված լինելով, ինչպես եւ կարգն է, ժողովրդի կողմից, այլ ոչ թե անդեմ դաշնայինների:

Ղազախստանում նախագահության ձեւավորման գործընթացը տեւել է տարիներ: Իրավական ձեւակերպումը սեղի ունեցավ 1995թ. Սահմանադրության ընդունմամբ: Իսկ կառավարման նախագահական ձեւը ֆաղափական իրողություն դարձավ Գերագույն խորհրդի ինֆորմացիայի օրենքի հետ՝ 1993թ. վերջին: Այն դարի ղեկավար խորհրդային դարաշրջանում ընտրված ժողովրդական դաշնայինների իշխանությունն ավարտվեց: Ըստ էության լինելով երկրի համաժողովրդական ճանապարհով ընտրված առաջին նախագահը՝ Նուրսուլթան Նազարբաևը հետագայում ստացավ ազգի առաջնորդի վասակած կարգավիճակ: Նա արեց գլխավորը՝ ստեղծեց Պրեմիերի, անկախ Ղազախստանի Հանրապետություն: Նրա ջանքերի շնորհիվ էլ ստեղծվել է ղազախստանյան ժամանակակից հասարակությունը, սենսությունը, ինքը՝ Պրեմիերությունը, որը գծագրվել է Պրեմիերի սահմաններով, որով Ղազախստանում նախկինում փաստորեն երբեք էլ չեն եղել: Եվ այս ամենը մի մարդու շնորհիվ, որն այդ երկրի գործող նախագահն է:

ՀՈՎԻԿ ԱՅՅԱԼ

Դրախտ եւ ընտրության մենակ են գնում

Ընտրությունները մի լավ բան ունեն: Բարիները շատանում են, հավասարակշռվում են, հայրենասերներն էլ, Պրեմիերի մասին գիտեցողներն էլ, մասին փուռ հանողներն էլ, Ղազախստանը՝ մեր կանչ կոչողներն էլ: Չնայած եւ չեն հավասարում նրանց, ովքեր Ղազախստանի անվանում են մեր կանչ, բայց եւ հավասարում են նրանց, որովհետեւ են իրենց մայրերին ու Ղազախստան են գնում՝ կռվելու:

Բայց թողնենք կռիվը, եկե՛ք խոսենք բարության մասին: Ես օրինակ հուզվում եմ արտասովոր եմ, երբ առաջին անգամ տեսա, թե որքան բարի է այն մարդը, որը հիմնականում թուրքալեզուներին՝ այդ թվում ձյան տակ, լավաչի հերթ է կանգնեցնում: Կամ մանկասցանի ու անաղաղակ ընտանիքների երեխաներին ջերմ զրկող մարդը, որը հիանում է, երբ փոքրիկները իր առջեւ՝ մինչեւ գետին խոնարհվում են երգեր են ձոնում՝ հրեշտակային կամ ոչ այնքան ձայներով: Պատկերացնում եմ մարդը որքան բարի սիրտ ունի, որ անսահման զոհանում է երեխաներին ու նոյախոսում, որ մեծանան որպես Հայաստանի ազատ ֆաղափացիներ: Հույսով Հայաստանում մարդիկ շնորհակալ են ամեն օր կաղոթեն՝ իրենց տուն սված բարեբախտ համար եւ դա կանեն հենց այդ բարեբախտ սեփական եկեղեցիներից որեւէ մեկում, նրա սեփական տներներից մեկի առջեւ: Հրաշալի է, չէ՞, երբ գիտակցում ես, որ երկիրը, որտեղ ապրում ես, լի է բարիներով: Բոլորն ամեն ինչ անում են, որ դու մտածող չլինես, ֆայլես դեմոկրատիայի լուսավոր աղապահ, ունենաս բարգավաճ ներկա, դասեր ֆաղեւ անցյալի ծուռ էջերից եւ Ղազախստանյան չափ երկար կյանք ունենաս: Զեք մնում է միայն ցնծալ շուրջբոլոր բարիների առաջնությունից եւ թարգել ծխելը, որպեսզի առողջությանը վնասակար մեկ զվանակ անգամ չլինի: Դու համարյա դրախտ ես՝ Եվրոպա ու Տիբեթի արանում՝ Մեծ Հայաստանում, որի ֆարսեզները դառնում են ծոցադրախոսներ, որ արտաքին լինեն, եւ խոսում Արցախի շուրջ իբր անվանազանության գոհի հանդիսացող սարածների զիջման հնարավորության մասին: Կողմից բոլորը դուրսով են, խելով են, աղեկված են, ժողովրդավար են, ժողովրդական են, իսկ Արարատի գագաթից հենց դիմացը իջնում է 11 հեռու, 11 առախյալ, 11 սուրբ, որոնցից ամեն մեկը իր ճանապարհն ունի եւ առաջարկում է քեզ հետեւել հենց իրեն՝ գոռալով, որ բոլորը խաբում են ու միայն իրենք են ճշմարիտը: Եւ սիրտը ծնվում է բարության ծովում, որտեղ նույնիսկ շնամկները ֆո մասին են մտածում՝ որ չխեղդվես, չմոլորվես, եւ որ... ապրես:

Չես հավասարում, կամ, որն ավելի սարսափելի է, հավասարում ես: Բոլորին: Մի ֆանիսին: Ինչ-որ մեկին: Զո կարծիքով՝ ամենաբարիին: Երկու ձեռքերով վեր դարձած գնում ես նրա հետեւից՝ չկարեւորելով զնալու հասցեն, վստահ լինելով, որ բարիները դժոխք չեն գնում եւ այնտեղ չեն սանում: Մոռանում ես, որ դրախտը առյուծի եւ եղնիկի կողմին մտած բանան ուտելը չէ, որը դրախտում ոչ թե ժամ է, այլ անվճար, այլ աղաքատուր գնալը, այնտեղ ֆրեյլը, երբեմն մեղվալը, դրանից ուժեղանալը, եւ առաջ գնալը է: Դրախտը, որն ասում են՝ բոլոր բարիների վերջին հասցեն է, վայր չէ, ճանապարհ է, փոփոխ, ֆարսեր, դժոխային: Այդ ճանապարհով ֆաղափական կուսակցություններով, դրանց դաշնակցներով, աղաքատուր ֆանիսներով, ընկեր-բարեկամներով, ընտանիքներով չեն գնում. գնում են մենակ: Մինչ այդ հավասարակշռվել, որ բարիներ չկան: Յուրաքանչյուր բոնբոներկայի մեջ թափում նոյախոսներ կամ ճիշտ կոնֆեսների չափով: Եւ նույնիսկ Աստված իր միակ որդուն զոհաբերեց ոչ թե որովհետեւ սիրում է մեզ, այլ որպեսզի հավասարի իրեն:

Անկեղծ եղե՛ք մինչեւ դեկտեմբերի 9-ը եւ առհասարակ: Բարությունը կեղծավորության առաջին շերտն է:

Սարանդոն-Ձիթողյան ֆիլմը գլխավոր մրցանակակիր

Սարանդոնը՝ Բոլորի հետ

Օսկարակիր Սյուզան Սարանդոնի եւ հայազգի Տիգրան Ձիթողյանի մասնակցությամբ «Ամերիկյան հայելի: Անմահության ազդարարում» («American Mirror-Intimations of Immortality») ֆիլմը վերջերս Լոս Անջելեսում կայացած վավերագրական ֆիլմերի փառատոնում արժանացել է գլխավոր մրցանակի՝ սրամադրված «Փարազոմալ-Վարդանույի ֆիլմ ինստիտուտի» կողմից: Ռեժիսոր Արթուր Բոլորի ֆիլմին ընդհանուր առմամբ չորս մրցանակ է շնորհվել՝ լավագույն նորարարական ֆիլմ, լավագույն կինոնկարագրաֆիա, լավագույն կոմպոզիցիոն եւ գլխավոր մրցանակ անվանակարգերում: Գլխավոր մրցանակը շնորհվել է Սյուզան Սարանդոնին: Դա նախկին մրցանակակիրները ե-

ղել են Էմմա Թոմոսոնը, Մարտին Սկոթնիսը եւ ժամ Կիզոն: Պրոդյուսեր Դեյվիդ Շարայի ֆիլմում նկարահանվել են նաեւ Ֆլորենս Ֆելլը, Ալի Զինոնուս եւ Հիլարի Ռոդան:

Ֆիլմը վավերագրականի եւ գեղարվեստականի յուրօրինակ միաձուլում է, որտեղ նվիրյալ նկարիչ Տիգրանը փորձում է անցյալի վարդապետների ոգին վերակենդանացնել նյույորքյան սոցիալ-մշակութային ռեալիզմի նորագույն սիրույթում: Երեք տարվա ընթացքում նկարահանված ֆիլմը հազվագյուտ էսկուրս է, թե ինչպես արվեստագետը կարող է հասնել հաջողությունների եւ ճանաչման: Ֆիլմի վերնագիրը առնչություն ունի անգլիացի բանաստեղծ, լեյկիստերի՝ «Ճապից դորոցի» հիմնադիր-գաղափարախոսներից Ուիլյամ Ուորդսուորթի (1770-1850) գրած վաղ մանկական հիբոդրություններին նվիրված ներբող-դրամեի հետ: Ֆիլմի երաժշտությունը գրել է Մարկ Պետրին: Ս.Ս.

⇒ 1 Հետախուզական է, որ Սասուն Միջախուզականի այն ասածին, որով հեղափոխության հարթամակը գերադասվել էր արցախյան հարթամակից, դրան հաջորդած փառանջանական մեկնաբանություններին Արցախից հնչել էին կոչ՝ գնահատականներ: Դրանց երեկ անդրադարձ է արել **Նիկոլ Փաշինյանը**, հորդորելով Արցախի նախագահին՝ կարգի հրավիրել իր կառավարության անդամներին, որոնցից նրանք Հայաստանի վարչապետի ղեկավարակազմի խոսքը մեկնաբանելու փոխարեն զբաղվեն իրենց գործով: Սա, իհարկե, ենթաստիպաբար նախորդ գոյության է, քանի որ Արցախին են կապված եւ այնտեղ ազդեցություն ունեն Հայաստանի երկրորդ ու երրորդ նախագահները...

Իսկ ընտրաբանում, իրոք, փչ ուրախացնող բան կա, սեղ-սեղ այն վերածվում է ինքնամոտանակ հակադրության՝ մի կողմ թողած ընտրողի էլ, նրա խնդիրներն էլ, երբեմն տղայություն է, թե միայն սեփական ճիշտն արագուցելու տղայական մղումն է բացարձակացվում, այնքան որ ինքնամոտանակության մեջ են ընկնում կողմերը միմյանց փնտրելիս:

Այս ընտրաբանում գլխավոր ինտրիգն, ինչ-որ եւ կանխատեսվում էր, խորհրդարանի

լույսները լսող ականա հարց է ցախ, լավ, այս մարդկանց ինչ ճանճ էր կծել, որ նրանք զենքով էին փորձում իջխանափոխություն անել: Ասելը՝ հա, բայց ով նրանցից կսահանա այդ երկրորդ տեղը՝ փարոզաբանի առաջին շաբաթվա վերջին դարձն էր դեռել: ԲՀԿ-ն այդպիսի բան չի ասում՝ **Գագիկ Ծառուկյանն** ասում է՝ ինչ կսափսփեմ, մենք մոյն կերպ մեզ գործերը ցարուսկելու ենք, դեռ ավելացնում է, թե դեռ է օգնել Փաշինյանին: Մեկ-երկու ուժ ԲՀԿ-ին մոյնացնում են մարտնչական կուլիցիայի հետ՝ նշելով, որ խանգարելու են այդ կուլիցիայի հին ուժերին խորհրդարանում հայտնվել: Անգամ «Մեմֆի» **Արամ Սարգսյանը** չի ասում, որ իրենք դեռ է լինել խորհրդարան անցնող երկրորդ ուժը:

ՀՀԿ-ի ռեյտինգային թեկնածուներից **Հերմինե Նաղդալյանի** իմնաբացարկն ասում է, որ կամ նա սթափ է գնահատել Հանրապետականի հնարավորությունը, կամ աշխատել են նրա դեմ եղած կոմպրոմիսները: Եթե փարոզաբանի մնացած յոթ օրում այս մոյն երկու դասճառով այլ ինքնաբացարկներ լինեն՝ միգուցե այս հարցում առավել հստակություն լինի:

Առայժմ ՀՀԿ առաջին համար **Վիգեն Սարգսյանն** ուզում է միայն «Իմ փայլի» ղեկավարի հետ բանավիճել՝ սա ես վերը

ողով: Իսկ որ Ծառուկյանով ականարկում է այլ կուսակցություններին՝ ռսփի սակ չընկնել, քանի որ ՀՀԿ-ի գաղափարական դարձարդ Փաշինյանի դեմ է, 6 անգամ կարծիք փոխող «հաղափարական դամբարանի» ներկայացուցիչների հետ է: Նախ սա բարձր դասնոյալի բառադասար է, երկրորդ՝ բարիկաղավորման դասական գործելաձև է: Ի դեպ՝ հավանաբար ռսփի սակ ընկնող որդե անկախ ունի Փաշինյանին օգնելու հակված Ծառուկյանին, միգուցե նաեւ ՀՀԿ-ին, քանի որ իրենց հիշեցնելով, որ ՀՀԿ-ի դրձերի մոտ նախկինում բոլորը հերթ էին կանգնում: Իսկ մենք էլ հիշեցնենք հայտնի խոսքը՝ առաջինների վերջինը դառնալու, եւ ընդհակառակի մասին:

Բոլոր մյուս ուժերին մնացել է ավելի մեղ միջանց՝ միմյանց դեմ դարձաբանել, «Իմ փայլից» բացի՝ բոլոր մյուսներին սեւացնելու համար, որ իրենց սարածին ազատի, ինչպես որ նրանք թափված կամ հենց հստակ ամուն են երբեմն: «Սասնա ծռերն» էլ լրացուցիչ ջանում են չեզոքացնել «Իմ փայլի» հետ ականա հակադրությունը, որ հրադարակորեն դրսեւորվեց նոր խորհրդարան անցումային տեսնելու նրանց տեսակետի համար: Անցումային, թե ոչ՝ հիմա ոչ ոք չի կարող ասել, դա կախված կլինի նրանից, թե ինչ արագությամբ նոր կառա-

Պատարր Ռոջերսն իր կյանքի գնով օգնել էր հայերին

Վերջերս ժամանակակից Թուրքիայում ձերբակալված, ազատ արձակված եւ Մ. Նահանգներ վերադարձած դասուր **Էնդրու Բրանսոնի** մասին գրեցին միջազգային բոլոր լրատվամիջոցները: Նշելով նրա վերաբերյալ որոշ մանրամասներ, Նյու Բրիսնից (Զոնեթիֆոլթ) **Հարրի Սեծասուրյանը** «Արմինյն Միուր Սիեթեյթթթ» շաբաթաթերթի էջերում ընթերցողների ուշադրությանն է հանձնում ուշագրավ տեղեկություններ մեկ այլ ամերիկացի դասուրի մասին, որ դարձյալ մարդասիրական առաքելություն կատարելիս, այս անգամ Օսմանյան Թուրքիայում,

ավելի քան 100 տարի առաջ, առավել սխուր ճակատագիր է ունեցել: Խոսքը Նյու Բրիսնից (New Britain, Conn.) դասուր **Դենյուլ Սայնրո Ռոջերսի** (Daniel Miner Rogers) մասին է, որ Պրինստոն համալսարանն ու Հարթֆորդի ասվածաբանական հոգեբուր կրթարանն ավարտելուց հետո իր սխկնոջ՝ Մերիի հետ դասավորվել է հոգեբուր առաքելությամբ ուղեւորվել Թուրքիա:

Միջադեպը տեղի է ունեցել 1909-ին, երբ թուրք ազգայնական խուժանը հրո ճարակ էր դարձնում Ադանան: Ռոջերսն այդ ժամանակ Ադանայում է գտնվել այլ կղերականների հետ հանդիմանող մասնակցելու նպատակով: Թալանից ու արյունահեղություններից մազադուրծ հայերից ցատեն աղասան են գտել Թուրքիայում փրսոնեական առաքելություն կատարող կենտրոններում: Ռոջերսն ու նրա «եղբայր» կղերականները ամեն կերպ փորձել են օգնել նրանց մախ բուժօգնություն ցուցաբերելով, աղա հրդեհաճիջման աշխատանքներին մասնակցելով:

Ականատեսների վկայությամբ դասուր Ռոջերսն անձնուրաջ ջանասիրությամբ դրյվելով ջուր կրելիս, դաժանաբար տղանվել է մեկ այլ կղերականի հետ՝ օսմանցի դահիճների կողմից: Մի քանի օրերի ընթացքում հազարավոր հայեր կոտորվել են, ավելի ու հրկիզվել են սասնյակ հայաբնակ հարկաներ ու գյուղեր: Զարդերի եւ Ռոջերսի հերոսական ջանքերի մասին այդ ժամանակ լայնորեն լրատվանել են ամերիկյան լրատվամիջոցները, որոնց թվում նաեւ «Նյու Յորք Թայմսը»:

Ռոջերսը հայտնի ընտանիքի զավակ էր: Նրանք առեւտրական եւ բարեգործական բազմաթիվ գործունեություններ են ծավալել Նյու Բրիսնում: Ռոջերսի դարձը՝ Դեյվիդ Նելսոն Զենթը ճանաչված ու հարգված գիտնական, դաստիարակ եւ որոշ ժամանակ նաեւ փաղափարեց է եղել:

Ռոջերսի հիշատակը հավերժացնելու նպատակով մի քանի վայրերում հուշարար են տեղադրվել, որոնցից մեկը՝ փաղափար հարավային եկեղեցու ճակատին: Ն.Օ.

Ո՞վ եւ ե՞րբ համերաժխություն կհաստատի Հայաստանում

ընդդիմադիր 30 տկուսի ֆավորիսին ի հայտ բերելն է, քանի որ «Իմ փայլի» մեծամասնություն լինելու իրավունքը կամ հնարավորությունը ոչ ոք կասկածի տակ չի դնում: Ուրիշ բան, որ «Իմ փայլի» ավելի տղայությունն արդյունք է ակնկալում՝ անկախ հետազոյում մանդատների նախադեպ հայտնի թվից: Սակայն հասկանալի է, որ «Իմ փայլը» նախադեպ գծած սեւ-տղիսակ սխեմայից այդդեպ էլ դուրս գալու փորձ չարեց, որն ընտրաբանի ժամանակ առավել առաւելաբացավ՝ ականա գործուն դարձնելով թվում էր անցյալ դարձած ՀՀԿ-ին: Գիտակցված, թե բնագործին՝ չգիտենք: Ինչպես ասում են՝ հակազոյվագրի գոյազոյային ազդեցությունն առավել գործուն է: «Իմ փայլը» ու Հանրապետականը միմյանց հասցեագրված փարոզաբան են սանում՝ այդդիտով կարեւորելով մեկը մյուսին եւ անտեսելով ու լրատանց մղելով բոլոր մյուսներին: Դա անգամ երեւում է «Լուսավոր Հայաստանի» մի շարք բարձրաձայնություններից, թե իրենք դոյուլիսական գործունեի դասուն չեն:

Մեծածն սխեմայի համատեստում է: Եիտե է, Փաշինյանը խոսել էր բոլոր 11 ուժերով ուղիղ եթերում բանավիճելու մասին, սակայն եթե դա վերածվելու է մյուսների զուտ ֆիզիկական ներկայությամբ՝ 2-ի հակադրության, ինչպես որ Հանրապետի եթերում ականատես եմ եղել արդեն այս 2 ուժերի այլ ներկայացուցիչների դարազոյում, ավելի լավ է երկուսով առանձին բանավիճեն իրոք: Որոյեսգի մյուս ուժերին չդնեն անհարմար դրոյան մեջ: Բացի այդ՝ շունն այդդեպ լիարժեք կլինի:

Նիկոլ Փաշինյանի՝ լարվածության առունով վերուլար կորով ընթացող ընտրաբանում մոյնդեպ հարցեր է ծնում: Նա համատեստում է անհամատեստելի՝ զանգվածների առաջնորդին ու դեռնության մարդուն: Եւ հեղափոխական դաթուն է դադողանել, եւ ասֆալտին փռելու, վզներից բռնած՝ դուրս ցորեցելու սղառնալիներ է տեղում, եւ բյուջեն, հասկադետ ռազմականը, թալանածի վերադարձով համարելու մասին է խոսում: Նա թեւերը փռել է իր ողջ թիմի վրա, առանց հոգնելու սրբազուն է նրանց սխալները, սակայն դարձ է, որ ողջ թիմին ծածկել նա չի կարող՝ հանրությունը **Արայիկ Հարությունյանից, Արարա Միրզոյանից, մասամբ՝ Լենա Նազարյանից** այն կողմ չի ճանաչում նրա թիմակիցներին, ու ոչ ոք չգիտի, թե ինչ անանկալ է մասուցելու մեզ նոր խորհրդարանի 67 մանդատի տիրադեպը (մեծ մասամբ անհայտ)՝ «Իմ փայլ»-ական մեծամասնությունը, ով է ստելու՝ «սլոյցվում է», ով է դադիելու ինտելեկտուալ գիծը, ով է նորանոր հիասթափություններ մասուցելու հանրությանը:

վարությունը երկրի հարցերը կլուծի կամ չի լուծի, քանի որ դեկտեմբերի 9-ին դոյուլիզմի ժամանակը կավարսվի, կսկսվի աշխատելու ժամանակը:

Թե չէ ընտրաբանում սանել, երբ դեռ հեղափոխական վարկանիշը մեծ անկում չի արդել, երբ կողմից է ՀԶԾ-ն՝ իր ակտիվությամբ, երբ վախեցած միլիոնակերները Նիկոլի ելոյթների արդյունքում միլիոնները կամովին դեռնությանը վերադարձնելու հայտարարություն են անում, երբ **Ռոբերտ Զոչարյանին** փակելու ուղևականը ներկա է օդում, իսկ **Արթ Սարգսյանի** մեծավոր ցրտադաճից կալանավածներ կան, երեկ թե այնքան էլ դժվար է:

Ավելի դժվար է չանել ատելության ու բաժանման մթնոլորտը, առաւելաբար մասնացույց անել իրական համակարգային փոփոխություններ, ձմարսությունն ասել այն մասին, որ դեռնությունը դեռ է կառուցել ոչ թե հարայ-հրոցով կամ հեղափոխական բառադասարով, այլ՝ հանգիստ-հավասարակշիռ-մասծված-կեռված, ու դրա համար հոշտորաբանություն-մայնություն դեռ է փոխվի: Որ արդյունք կարելի կլինի գրանցել համերաժխության, եւ ոչ բացասման, օրեմի բացարձակ, եւ ոչ ընտրովի կիրառության դայմաններում:

Ով դեռ է համերաժխություն հաստատի Հայաստանում, որի մասին հաճախ են խոսում արդեն անգամ նորերը: Ասում են՝ գողացածը դեռ է վերադարձնեն, բայց թալանողների ընտանիքները հասարակական դարսավանքի շղեբ է արժանանան, անցումային արդարադասության մասին արդեն զոուսավոր են արհասայվում, հանդուժողակցությունն ու սերն առաջին դղան մղելուց են ականարկում: Միմյանց թեւանացնող, վրեժխնդրություն բորբոխոյ այս փարոզաբանից, սոցիալական ցանցերում միմյանց ոչնչացնելուց անմիջադետ հետո միթե դա հնարավոր է:

Հետախուզական է, որ փարոզաբանի ընթացիկ փնտրությունը բռնելու հետ մեկտեղ՝ Նիկոլ Փաշինյանը ղեկսեմբերի 6-ին Սանկթ-Պետերբուրգում, ՀԱՊԿ անդամ դեռնությունների հավաքին դեռ է ուղղի իր այն բացթողումը, որն առաջացավ ՀԱՊԿ գլխավոր փարսողարին փոխարինելու գործընթացում, երբ հարցը վերածվեց Հայաստանի եւ Բելառուսի դիմակայության: Սա ես մի փնտրություն է, որը Նիկոլը դիտի հանձնի՝ միմչե դեկտեմբերի 9-ը, ընդ որում՝ այս անգամ միայն Փաշինյանից չի կախված ամեն բան, այլ այն հանգամանից, թե ինչպես կդադի իրեն Ռուսաստանը:

Իհարկե, անհասկանալի է նաեւ ՀՀԿ ցուցակի առաջատարներից Էդուարդ Շարմազանովի այն հայտարարությունը, թե իրենք ծրագրային դայրար են ուզում սանել, միմչեդե Փաշինյանը ցեղում է դայրարը դեմի հայիոյանների մրցավազգի դատ. առնվազն Հանրային հեռուստատեսությանը Ծարմազանովին ինքը կրթության նախարարի հետ ծրագրային խոսակցության հնարավորությունը վերածեց անկառավարելի բղավոցների, նա ու իր գործընկերները «մենք ու դուք»-ի սխեմայից այդդետ էլ դուրս չեն գալիս: Բացի այդ՝ հանրությունը հիմա այնդիտին է դարձել, որ ուզում է ավարտին հասցնել իջխանափոխությունը, ուրիշ որեւէ ծրագիր չի ուզում լսել, ու սրանում, անտուտ, մեղավոր է քան օրի ծրագրերից խոսող, իսկ գործելակերպը հակաբաղադրային ՀՀԿ-ական իջխանությունը: Այնդետ որ՝ սեղը՝ սե-

ԿԱՐՈ ԱԹԱՅԱՆ

Մոսկվա

Անցյալ դարի 70-ական թվականների վերջերին ես նշանակվեցի որդես հայկական հեռուստեստեյայան ու ռադիոյի սեփական թղթակից՝ Մոսկվայում ու հենց այդ ժամանակ էլ այստեղ հիմնեցի մեր հանրաժողովունից դուրս առաջին թղթակցական կետը: Այն գործեց մինչև 1994 թվականը, երբ մեր հանրաժողովունից ղեկին հայսնված մի քանի անհեռաձայն ու կարճամիջ երիտասարդ ղեկավարներ հանկարծ զսան, որ Մոսկվան այլևս մեզ համար անցած էսայո է ու այնտեղ բնակվող մեր մեծամասն ու բոլոր առումներով նշանակալից հայկական գաղթօջախի կյանքը կորցրել է հայկական հեռուստեստեյայան ու ռադիոյով լուսաբանվելու անհրաժեշտությունը: Սակայն ինչ էր այդ ժամանակ իրենից ներկայացնում Մոսկվան...

Չնայած այդ սարիների խորհրդային Միությունում շարունակվող խորը ճահճացմանն ու ձգճածամին, նրա մայրաքաղաքի կյանքը միջոց էր բազմազան ու դինամիկ, բուռն հասարակական ու փոփոխական իրադարձություններով: Նման բազմազանությամբ ու հագեցվածությամբ էր ընթանում նաև Մոսկվայի հայկական բազմահազարանոց համայնքի հասարակական-քաղաքական, գիտական ու մշակութային կյանքը: Իսկ իմ, որդես հայ լրագրողի, գործունեության աշյուծի բաժինը նվիրված էր հենց մեր համայնքի կյանքի լուսաբանմանը:

Պատկերացրե՛ք... Կրեմլի համագումարների ղալխանում, Արհմիությունների Սյունագարդ դահլիճում, կամ մի որեւէ այլ հանդիսությունների խոշոր սրահում ժողով է ունենում մեր հանրաժողովունից, կամ ընդհանրաժողովունից հայության հետ կապված մի ինչ-որ երեկո, հորեյանական արարողություն կամ դասընթացական միջոցառում... Դու մտնում ես դահլիճ եւ մեծամասն հանդիսաստեյների շարքերում ժողովունից հայագրի նշանակալից գիտնականների, փառապանծ գինկորականների, մեծ կոմպոզիտորների, երգիչների, դերասանների, ռեժիսորների, հայսնի ղեկավար-քաղաքական եւ հասարակական գործիչների, սնտեսական ղեկավարների, նկարիչների, ֆանդակագործների... Սիրտը լցվում է հոգարսությամբ ու խիմքով... Ահա նրանք՝ մեր մեծերը, մեր ազգի արժանի գավակները... Մարտիկներ Բաղրամյանը, Բարազանյանը, ծովակալ Իսախանյանը, կոմպոզիտոր Արամ Խաչատրյանը, Առնո Բարազանյանը, Ալեքսեյ Գեղամյանը, Միխայել Թարիվերդիեյանը, ռեժիսորներ Եվգենի Սիմոնովը, Ռոման Բալայանը, Արմեն Զիգարխանյանը, նկարիչ-ֆանդակագործներ Նիկոլայոս Նիկոլայոսյանը, Ֆրիդ Սողոյանը, Դմիտրի Նալբանդյանը, աշխարհի չեմպիոններ Տիգրան Պետրոսյանը, Գարրի Կասպարովը, ակադեմիկոսներ Աբել Աղանբեկյանը, Լեոն Բաղայանը, Մարտ Շեքերյանը, Նիկոլայ Ենիկոլոպովը, Էդուարդ Կարախանովը... Ո՞ր մեկին թվարկես...

Նրանցից համարյա բոլորի հետ ես անձամբ ծանոթ էի ու շատերի հետ էլ ունեի բարեկամական հարաբերություններ: Բազմաթիվ անգամներ հյուրընկալվել էի նրանց աշխատավայրերում ու բնակարաններում: Նրանցից մի քանիսին էլ ես եմ դաժիվ ունեցել հյուրընկալել իմ տանում...

Էլ չեմ ասում, թե մեր ժողովրդի համար դեռես անհայտ, բայց ոչ ղակաս կարեսուր ֆանի-ֆանի հայագրի հեղինակավոր գիտնականների, բժիշկների, սնտեսագետների, դիվանագետների ու արվեստագետների եմ իմ հեռուստեստեյային ու ռադիոհաղորդումներում, այսպես ասած «դեղել» ու հայսնաբերել, նրանց մեջ նորից արթնացրել հայոց ազգին ղակասները իրենց խամրած զգացումները, ինչ-որ չափով մրաց կաղիվ հարազատ ժողովրդի անցյալին ու ներկային... Նրանց մեջ էի

չէին նաեւ խոշոր արդյունաբերական բաց ու փակ ձեռնարկությունների, սնտեսական շինարարական, առեստական ու կենցաղային բազմաթիվ խոշոր օբյեկտների ու ձեռնարկությունների ղեկավարներ, հայսնի մասնագետներ:

Մի կողմից հոգարսանում էի նման մեծությունների գոյությամբ, մյուս կողմից էլ ցավով մտածում,- ղակասեցանում եք, թե ինչ վերել ու զարգացում կաղրեր մեր հանրաժողովունից արդյունաբերությունն ու գիտությունը, բժշկությունն ու մշակույթը, եթե այս մարդկանցից շատերը բնակվեին ու գործեին մայր Հայաստանում, իրենց գիտելիքներն ու կարողությունն ծառայեցնեին հարազատ ժողովրդի բարությունը...

Ինչո՞ւ է մեր ժողովրդի ղակագույն ու նշանակալից գավակների մեծագույն հասկածը դարեր շարունակ աղրել ու գործել հայրենիքից դուրս, ծառայել օտար ազգերն ու ղեկությունների շահերին... Ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը չի կարողանում անել այնպես, ինչպես հրեաներն են անում. իր մեծություններին կանչել իր գիրքը, կաղրել մայր հողին, նրանց սաղանդն ու կարողությունները ի նղաւս դնել, ծառայեցնել սեփական շահերին: Չէ ո՞ր

մեր շահ մայրաքաղաքներ, ղակասական ու մշակութային մեծ արժեքներ...

- Վախը՝ համայնքովելու մեկ գաղափարի ու երազանքի, մեկ թագավորի, առաջնորդի կամ զորավարի շուրջ, այդ դեղրում՝ վախը՝ կորցնելու իր գավաքը, իր գորքը, իր սեփական իշխանությունը, հետեաբար նաեւ իր անձնական շահը, վախը չհնովնիկի, վերադասի, մեծահարուստի, բազկաթողը կորցնելու վախը,- ահա ինչպես նահաղթեական մտածողության այդ բացակայությունը, դա՞ է ֆանդել մեր տունը, մասնաշել մեր երկիրն ու ժողովրդին:

Իհարկե, եղել են նաեւ միասնության, հայրենասիրության ու խիզախության առանձին փայլասակումներ... Ֆիդայական շարժումներ, Անդրանիկ, Նժդեհ, Սարդարաղաշի ճակատամարտ, Ղարաբաղյան հաղթանակներ... Սակայն ի՞նչ էր տեղի ունենում այդպիսի ամեն հաղթանակից հետո... Նորից ղակասեցում, նորից անվճարակալություն, նորից վախ՝ ամրաղնդելու եւ զարգացնելու այդ փայլասակումները...

Օրինակ եք ուզո՞ւմ... Խնդրե՛մ... Արցախյան հաղթանակների անփառունակ շարունակությունը, երբ երկրի բարձրասիճան ղեկավարությունը, փոխգու-

հասկել ինչպես ցարական ու խորհրդային երկրի, այնղես էլ ժամանակակից Ռուսաստանի իշխանությունների կողմից...

Մոսկվայան ղակաս եւ այլազգի իմ շահ բարեկամներն ու ընկերներն զարմանում են, թե ինչո՞ւ է Հայաստանի ղեկավարությունը վերջին մոտ 30 սարիներին Ռուսաստանի նկատմամբ վարում այդպիսի թույլ, վախկոտ ու նվաստացուցիչ փաղափականություն: Միթե վերջին ավելի ֆան 150-ամյա ղակասությունը, որի ընթացումն ղակասական իշխանությունները անընդհատ վաճառել են մեր ազգի շահերը, մեզ համար դաս չի դառնում...

Ընթերցողներին թող չթվա, թե ես զբաղվում եմ հակառակական ֆարոզությունամբ... Ո՛չ, ես ոչ ղակասեցում եմ, ոչ էլ հակառակը... Ուղղակի մի բան ղակասեցել՝ ղակաս ազգը երբեք չի եղել եւ չի էլ լինի արեսայան, այսինքն՝ եվրողական փաղափարության արժեքների կողողը, նրա երակներում հոտում է ասիական, ավելի ստույգ՝ թաթար-մոնղոլական, ասել է՝ նաեւ թուրական արյուն, ինչը վկայում են ղակասական դասականներից մեկի, կարծես՝ Սալիկով-Շչեդրինի դեռես 19-րդ դարի կեսերին եւ վերջերս էլ Ռուսաստանի նախագահի՝ Պուտինի

«Հայկական վախի» արսագոլումները

կեակասակ-կեայուրջ ասած խոսքերը. «Եթե ուշաղր զնենք, աղա յուրաբանչյուր ղակաս երակներում անղալյան կզսնենք նաեւ թաթարական արյուն»...

- Դե, իսկ ի՞նչը եւ ո՞ւմ է հարզում ասիացին՝ իհարկե ուժին եւ իշխանավորին... Զեզ մի փչ վախկոտ ու թույլ ղակասեղի, կնստի գլխիղ ու այլես չի իջնի այնտեղից: Հետեաբար, համաշխարհային ղակասության ու փաղափարության մեջ մեծ ու անզնհաստեղի ավանդ ունեցող, ղակասությունը, գիտությանը, ճարարաղեսությունը, գրականությանը, կերղարվեստին, երաժշտական մշակույթին ու ղակասական գիտությանը մեծ ու հանճարեղ անուններ նվիրած փոխ ժողովրդի, բայց մեծ ազգերից մեկի ներկայիս ղեկավարությանը երկրագնդի ամեն մի ղակասություն ու հասկաղես Ռուսաստանի հետ իր հարաբերություններում ղակաս եւ վախ անկախ ու արժանաղաշիվ փաղափականություն՝ առաջին հերթին ղակասանելով սեփական ազգի ու երկրի դնները: Իսկ դա հնարավոր կլինի միայն մի դեղրում. երբ մեր հանրաղեսությունում վերջ կղրվեն նախկին իշխանությունների կողող մեր երկրում սերմանված անարղարություններին, չհնովնիկների, օլղարխներին, իրավաղախ ու դասական մարմիններին, բոլոր տեսակի ղակաս կամայականություններին, մարդկանց համար կստեղծվեն հնարավորություններ՝ ազատ ու ստեղծագործ կյանքով աղրել ու աշխատել իր հայրենիքում՝ հիմնված ժողովրդավարական օրենքների ու կանոնների վրա: Այսինքն անել այն, ինչը ղակասավոր է անել յուրաբանչյուր փաղափարի երկրի իշխանություն: Այսօր շահ աղրես երեսում են դրա նախաղրայանը, այդ եւն խոստանում նոր հեղափոխության առաջնորդները: Սակայն նորից մի մշակախություն կա մեզա՝ կղիմանան արղոք մեր երիտասարդ ղեկավարները եւ հասկաղես նրա ղակասաղղոխ Նիկոլ Փաշինյանը՝ անսահման իշխանության գաղթաղղություններին: Եվ եթե այդ, աղա ինչքան... Դա շահ կարեսուր եւ չափազանց ծանր ողղրել է: Իսկ այժմ՝ «հայկական վախի» մի ֆանի արսագոլանքին իմ ողրակիակից:

Նրանցից շատերը ծնվել, մեծացել ու կրթություն են սսացել մայր Հայաստանում, նույնիսկ երիտասարդ սարիներին փորձել են գործել ու աշխատել հայրենիքում...

Ուղղակի մնում էր նրանց մեջ զգալ ու տեսնել աղազա մեծություններին, խախտել ու աշխատեղ իր երկրում, իր ժողովրդին ծառայելու համար:

«Դե մեզ մոտ նրանց գործունեության ու աճի համար չեն եղել ու չկան այդպիսի ծավալուն հնարավորություններ ու միջոցներ... Սահմանափակ կարողություններով փոխ ղակասություն եմք»,- նման անհեթեթություններով սսանյակ սարիներ արղարանում էին մեր հանրաղեսության նախկին փաղափական, սնտեսական եւ ինչու չէ՝ նաեւ գիտության ու մշակույթի բնագավառների ղեկավարներն ու ղակասությունները, չհասկանաղղով, ներողություն, ավելի շահ հասկանաղղով, որ հենց այդ սաղանդներն ու ձեռներեցները աղրելով ու աշխատեղով մայր հայրենիքում, հենց իրենք կստեղծեին այդ հնարավորություններն ու միջոցները... Սակայն, այդ կղրեղում, բոլոր տեսակի ու մակարղակի վերհիշեղաղղ ղեկավարները այլես վախեցնում էին զրկվել իրենց սեփական շահերից ու հրամայելու, իշխելու եւ թելաղրելու հնարավորություններից:

Ընդհանրաղղես այդ վախը նոր երեսույթ չէր մեր ժողովրդի, նրա գլխին կանգնած իշխանավորների ու թագավորների կյանքում... Մոտ 1,5 հազարամյակ շարունակ այդ վախի ղակասաղղով մեմք շահ բան եմք կղրեղել... Հայրենիքի 9/10-րդ մասը, ժողովրդի հսկայական զանգվածներ, թյամբ ու կարճամտությամբ եմթարկվելով Ռուսաստանի կամին, թույլ չսվեց մեր հերոսներին շարունակել հաղթարշավը դեղրի Աղրեզանի խորերն ու սիղղել նրանց՝ ընդունել իրենց ղակասությունն ու վերջնականաղղես սորաղրել Արղախի անկախության ղակասանագղրը: Ես զսնում եմ, որ հենց այդ ժամանակ էլ, ցուցաղղելով ամուր կամք ու վճաղկանություն, կարելի էր լուծել նաեւ ոչ ղակաս կարեսուր Նախիւզեանի հարցը, որտեղից զնղակոծվում էին Արարսյան դաշի մեր գյուղերն ու փաղափներ... Սակայն, ցավոք, այն տեղի չուներեղ, ու այսօր մեմք ֆաղում եմք դրա ղակասները...

Հիմա եւ կնեղկայացնեմ մի շահ հետսաղրական ու հակասական փաստ. մոսկվաներում ավելի մեծ հարզանքով ու ջերմությամբ են խոսում վրացիների մասին, ֆան մեր... Գիտեղ ինչո՞ւ... Որովհետեւ նույնիսկ վրացիները չվախեցան Ռուսաստանից, Հարավային Օսիայում եւ Աբխազիայում անհեռաշտուրեն կռվեցին ղակասական բանակի դեմ, ղակասվեցին, իհարկե, սարաժներ կղրեցին, սակայն ձեղբ բերեցին հարզանք ու ղակասիվ... Իսկ մեր մասին մտածում են այսպես. «Դե հայրեն են, էլի, ուր ղակաս զան, միջոց էլ եղել ու կնման մեր սրամարղության սակ»...

Այդ հոգեբանությունը ղակասական իշխանությունների մոտ ստեղծվել է վերջին մոտ 200 սարիների ընթացում, երբ մեր ժողովուրդն ու նրա մեծագույն գավակները անղղակաճան ու նկիրկած, անկեղծ ու անձնանվեր ծառայել են ղակաս ժողովրդին, ինչը երբեք էլ ըստ արժանկույն չի զնա-

թյամբ ու կարճամտությամբ եմթարկվելով Ռուսաստանի կամին, թույլ չսվեց մեր հերոսներին շարունակել հաղթարշավը դեղրի Աղրեզանի խորերն ու սիղղել նրանց՝ ընդունել իրենց ղակասությունն ու վերջնականաղղես սորաղրել Արղախի անկախության ղակասանագղրը: Ես զսնում եմ, որ հենց այդ ժամանակ էլ, ցուցաղղելով ամուր կամք ու վճաղկանություն, կարելի էր լուծել նաեւ ոչ ղակաս կարեսուր Նախիւզեանի հարցը, որտեղից զնղակոծվում էին Արարսյան դաշի մեր գյուղերն ու փաղափներ... Սակայն, ցավոք, այն տեղի չուներեղ, ու այսօր մեմք ֆաղում եմք դրա ղակասները... Հիմա եւ կնեղկայացնեմ մի շահ հետսաղրական ու հակասական փաստ. մոսկվաներում ավելի մեծ հարզանքով ու ջերմությամբ են խոսում վրացիների մասին, ֆան մեր... Գիտեղ ինչո՞ւ... Որովհետեւ նույնիսկ վրացիները չվախեցան Ռուսաստանից, Հարավային Օսիայում եւ Աբխազիայում անհեռաշտուրեն կռվեցին ղակասական բանակի դեմ, ղակասվեցին, իհարկե, սարաժներ կղրեցին, սակայն ձեղբ բերեցին հարզանք ու ղակասիվ... Իսկ մեր մասին մտածում են այսպես. «Դե հայրեն են, էլի, ուր ղակաս զան, միջոց էլ եղել ու կնման մեր սրամարղության սակ»...

Մոսկվայում լույս տեսող հայսնի ու բազմահազարանոց սղրաժով «Մոսկովյակի Կոնստանդնեղ»՝ «ՄԿ» օրաթերթը ամեն ուրեաթ իր վերջին էղը սրամարղում է լրագրող Ալեքսանդր Սելմանին, որն էլ «Հեռուստեստեյային շարաթ» սեփական հողվածաշարում վեր է լուծում ղակասայան կենսոնական ալղիների հեռուստեստեյային փչ թե շահ նշանակաղղից եւ հասկաղղես հրես հեղինակների հաղորդումները:

Մի որոշ ժամանակ առաջ, թերթի նոր-
բայթան համարներից մեկում հանդի-
րեցի Մելամհի «Չի մոռացել ու չի նե-
րել» խորագրով հոդվածին, որտեղ նա
զովասանի բռնաբարությանը էլ լուսաբա-
նում դրանից օրեր առաջ մոսկովյան գլ-
խավոր՝ Առաջին ալիքի հայտնի մեկնա-
բան **Վլադիմիր Պոզների** «Գերմանա-
կան անդրծովյան» հաղորդումը՝ նվիր-
ված Հոլոկոսթին: Այդ հոդվածում Մել-
ամհը իր ցեղակից Պոզներին բնութագ-
րում է որպես «աշխարհի ֆալսեթի, ազ-
ատության, ազնիվ, արդարացի և սո-
լերան» լրագրողի, որը «Օկուպացի-
ոնների հայտնի տնտեսաբանության օ-
րերին նորից ցեղակից իր երեսասարդ
գործընկերոջ՝ հեռուստատեսային հայտ-
նի շուկայում **Իվան Ուրզանցի** հետ լինե-
լով Գերմանիայում, երջում են նրա ֆա-
ղաբանության, ակամաստես լինում, թե ինչ-
դեպ են գերմանացիները սրանց նուրա-
խանում, երգում, դարում ու իրար գարե-
ջուր հյուսախում...»

Պոզները այդ մարդկանց նկատմամբ
«համակվում է զգվանով ու ասելու-
թյամբ»,- այսինքն, ինչպես Մելամհի է
գրում իր վերլուծականում, «ժամանա-
կակից ու ռեալիստ, աշխարհի ֆալսեթ-
աբան»

Մոսկվայում

ֆալսեթ, ազատության Պոզները ոչինչ չի
մոռացել ու չի ներել գերմանացիներին...»

Ես նույնպես նայել էի այդ ծավալուն
հաղորդումը... Նայում էի ու անընդհան
ստորանում.՝ ահա ուր որ է այդ «ազնիվ,
արդարացի ու ռեալիստ, աշխարհի ֆա-
ղաբան» Պոզները զոնե հողանցիկ, մի
կեսքերան կիսափափակ նաեւ Հոլոկոսթին
նախորդած հայոց Մեծ եղեռնի մասին,
մասնավորապես նրա շատ լավ գիտե-
րեցի հրեաներին, գնչուներին ու սլա-
վոններին ոչնչացնելու վերաբերյալ
Հիտլերի հայտնի՝ «Վերջապետ ռվ է այ-
սօր հիշում Թուրքիայում 1915 թվականի
հայկական կոտորածների մասին»
կոչ-հարցումը...

Սակայն՝ աղադրում... Ոչ մի խոսք,
ոչ մի ակնարկ անգամ այդ մասին:

Ու հերթական անգամ համոզվելով
հայ ժողովրդի մեծ ցավի նկատմամբ ու-
նեցած հրեա ֆիշ թե շատ հայտնի մարդ-
կանց, մեղմ ասած՝ անարթության ու
սառնության փաստում, հասունների բա-
ցառություններով, ես այդ կաղապար-
այամբ գրեցի մի ծավալուն ռեպլիկ և
ուղարկեցի «Մոսկովյան Կոմսոմոլեցի»
խմբագրություն՝ հասցեագրված Մել-
ամհին...

Որոշ ժամանակ անց նա ինձ գան-
գահարեց և հրավիրեց «ՄԿ»-ի խմ-
բագրություն, որտեղ ինչպես ինձ, այն-
պես էլ գլխավոր խմբագիր **Պավել
Գուսետը**, ընդգծելով իմ հարցադրում-
ների արդարացիությունը, կոռեկտորեն
խոսեցանք աղադրյալում, հարմար ա-
ռիթով անդրադառնալ այդ թեմային...
Այսինքն, հրեական լեզվով ասած, դա
նշանակում է, որ իմ ռեպլիկը չի
սղագրվի իրենց թերթում... Իհարկե,
դա ինձ համար անդամալի չէր: Սա-
կայն շատ զարմանալի ու անսովորա-
բար էր, երբ այդ հոդվածը նույն բախտի
արժանացավ Մոսկվայում լույս տես-
նող «Նոյան Տարան» հայկական
ռուսալեզու ամսաթերթի խմբագիր
Գրիգոր Անիսիմյանի կողմից...

Ու նորից ճանապարհորդ փակում է
«հայկական վախի» անանցանելի
դասերը, նորից առաջ է գալիս չե-
խովյան վախկոտ ու փոքր մարդկի
«հանկարծ բան չդաստի» կերպարը...

Եթե Պոզները, օգտագործելով Ռու-
սաստանի նման հսկայական երկրի գլ-
խավոր հեռուստատեսային, առանց ֆա-
ղաբանական կոռեկտության ու վախի
թուփ ու մոր է շուրջում Գերմանիայի
նման ֆաղաբանիթ ու հզոր տեսու-
թյան երեսին, չնայած այն վաղուց է
ընդունել իր մեղքը ու ներողություն

խնդրել հրեաներից և հասնուցել մի-
լիարդավոր դոլարներով, ապա ինչո՞ւ
մեծ չեմք համարձակվում մի հոդված
անգամ սղագրել մոսկովյան հայա-
դասական թերթում... էլ չեն ասում
«Մոսկովյան կոմսոմոլեցի» նման
համահայտ լրագրողականի մասին:

Ինչո՞ւ մոսկովյան կոմսոմոլեցի հե-
ռուստատեսային աբսուրդ, կամ այդ
ալիքների ֆաղաբանական թուփ-շուր-
մաշակման ակտիվորեն մասնակցող մեր
բազմաթիվ ոչ լրագրող հեղինակավոր
հայազգի աշխատակիցներ, ֆաղաբա-
զեսներ ու փորձագետներ այդպիսի հա-
մարձակությամբ չեն բարձրացնում սե-
փական ազգին հուզող շատ ու շատ
դրոշմներ, ինչպես առանց վախի
զգացողության անում են հրեաները՝
խոսելով Իսրայելի ու նրա հարեաններ-
ի՝ Իրանի, Սաուդյան Արաբիայի և ա-
րաբական մյուս երկրների հետ Իսրայելի
դրոշմների մասին... Չեն խոսում է
բացվում այդ ուղղությամբ, **Վլադիմիր
Սոլովյովը**, Վլադիմիր Պոզները, **Անդ-
րեյ Նոյկինը** և շատ ուրիշ հրեա վա-
րողներ ու մեկնաբաններ մոռանալով,
թե որ երկրի ֆաղաբաններ են եւ ո՞ւմ
«հացն են» այդպիսի շուրջում վայե-
լում, անստեղծ Ռուսաստանի նկատ-
մամբ իրենց «անսահման հայրենասի-
րությունը», մի կողմ թողնելով բոլոր սե-
սակի ֆաղաբանական զգուշություններն
ու վախը, «փոփոխում բերաններին»
դաժնաբանում են իրենց դասական
հայրենիքի՝ Իսրայելի փառքը... նույ-
նիսկ եթե բանավեճ է ընթանում ոչ
Ռուսաստանի օգտին...

Դա՛ր համար նրանք արժանի են հար-
գանքի...

Սակայն ինչո՞ւ չեն այդպես վար-
վում նաեւ այդ հաղորդումներին ու
բանավեճերին մասնակցող մեր ազ-
գակիցները՝ ֆաղաբաններ **Սերգեյ
Կուրդիմյանը**, **Անդրանիկ Միրա-
նյանը**, կինոռեժիսոր **Կարեն Զահ-
նագարովը**, փորձագետներ **Արայիկ
Սեփանյանը**, **Գեորգ Միրզոյանը**
և ուրիշներ... Դրանցից միայն մեկը՝
Սեմյոն Բաղդասարովը է, որ փոր-
ձում է մի փոքր ավելի համարձակորեն
արտահայտվել Մերձավոր Արեւելի եր-
կրների և հասկալից Թուրքիայի վե-
րաբերյալ բանավեճերի ժամանակ,
կողմնակիորեն դաժնաբանելով Հա-
յաստանի դիրքը...

Որոշ ժամանակ անց նա ինձ գան-
գահարեց և հրավիրեց «ՄԿ»-ի խմ-
բագրություն, որտեղ ինչպես ինձ, այն-
պես էլ գլխավոր խմբագիր **Պավել
Գուսետը**, ընդգծելով իմ հարցադրում-
ների արդարացիությունը, կոռեկտորեն
խոսեցանք աղադրյալում, հարմար ա-
ռիթով անդրադառնալ այդ թեմային...
Այսինքն, հրեական լեզվով ասած, դա
նշանակում է, որ իմ ռեպլիկը չի
սղագրվի իրենց թերթում... Իհարկե,
դա ինձ համար անդամալի չէր: Սա-
կայն շատ զարմանալի ու անսովորա-
բար էր, երբ այդ հոդվածը նույն բախտի
արժանացավ Մոսկվայում լույս տես-
նող «Նոյան Տարան» հայկական
ռուսալեզու ամսաթերթի խմբագիր
Գրիգոր Անիսիմյանի կողմից...

2-2,5 ամիս առաջ ռուսական Առա-
ջին ալիքի «ժամանակը ցույց կտա»
ամենօրյա հաղորդումներից մեկի ժա-
մանակ խոսք էր գնում Դիմի՝ Ռու-
սաստանի կազմ վերադառնալու մա-
սին, և լեւ փորձագետներից մեկը այդ
թուփ-շուրմաշակման մասնակից
Մախմուդ Շեյխեջովը, որը հայտնի է
իր թուրքա-արաբական մեծությամբ,
հարց է ցալիս. «Եթե Դիմին դասկա-
նում է Ռուսաստանին, ապա Լեռնա-
յին Ղարաբաղը ո՞ւմն է»: Ռուսաստա-
նի այդ «ամիտում հայրենասերը»՝ հրեա
Շեյխեջովը, առանց այժ քարթելու դա-
սախարանում է. «Ղարաբաղը Ադրբե-
ջանինն է և վերջ»...

Հաղորդումը վարողներն ու մասնա-
կիցները հայացքները ուղղում են ի-
րենց բարբերում նստած Գեորգ Միրզո-
յանի հայկական անուն-ազգանունով
այդ փորձագետին, ակնկալելով, որ սա
զոնե մի բան կասի այդ կաղապար-
այամբ...

Բայց աղադրում...
Արտառոց հագուստներով ու ձայնով
այդ անձը, որը միտ ակտիվորեն է
մասնակցում հաղորդումներին, մի
խոսք անգամ չասաց վերոհիշյալ
հանդուգն ու կլիկ հրեային, շուրջ եկավ
դեղի հարեանն ու ձեռքերը, թե չի
լսել լեւ փորձագետի հարցի դասա-

խանը: Մի ֆանի Եսայի առաջ էլ ռու-
սական 4-րդ «Անկախ հեռուստատեսալի-
քի» «Հանդիպման վայրը» թուփ-շուր-
մաշակում խոսք բացվեց Ադրբեջա-
նին Ռուսաստանի կողմից միլիարդա-
վոր դոլարների գեմքի վաճառքի մա-
սին...

Մոսկվայի հումանիստ համալսա-
րանի դոկտոր ֆաղաբան Նիկոլայ
Պլատոնովը շատ կարծիք է խիստ խոս-
քը ասաց իր երկրի ղեկավարության
հասցեին, մեղքելով, որ չի կարելի հավա-
քական անվանագրության անդամ երկ-
րի, Ռուսաստանի ստատեգիական
դասակից համարվող Հայաստանի
հակառակորդներին այդ ֆանտազի-
այամբ գեմք վաճառել, որանով էլ որ
դա Եսայի է...

Եվ նորից նույն դասերը...
Փորձագետ **Սերգեյ Սարկովը** ու
այդ էկզոցիկ արտաքին ու հայկա-
կան ազգանունով անձը, դաժնաբա-
նելով Ռուսաստանին, ընդգծեց, որ
այն ՀԱԿԿ շտաբակներում Հայաս-
տանին նույնպես գեմք է վաճառում,
մոռանալով Ադրբեջանին և Հայաս-
տանին հակազդող գեմքի ծավալների
անհամեմատելիությունը:

Ովքե՛ր են հայկական անուն-ազգա-
նուններով այս «ֆաղաբաններն ու
փորձագետները»... Մով է նրանց թույլ
սվել խոսել Հայկական համադաժնու-
թյան և մանավանդ Արցախի անու-
նից, և դադարեցնել այն ժամանակ,
երբ դեմ է հրեաների նման ասանե-
րով դաժնաբանել իրենց ժողովրդի և
դասական հայրենիքի փառքը: Ավե-
լին՝ ճանաչելությունը... Գնդեց դրանց
միայն ազգանուններն ու հայ... Ես
զարմանում ու ցավ եմ զգում, որ նման
անձնավորություններն են հրավիրում
մասնակցելու ռուսական կոմսոմոլե-
ցիական հեռուստատեսային ալիքների ֆա-
ղաբանական շուրջում: Գե՛ որ այդ ամե-
նը սիմվոլ է ողջ աշխարհով, և հայ-
կական ազգանուններով այդ անող-
նաբար ու վախկոտ մարդկանց վարվե-
լակներով կարծիք անորոշում հայ ազ-
գի մասին: Կարող եմ մի ֆանի նման
փորձագետների անուն ես թվարկել.
**Սարգիս Ծասուրյան, Միխայիլ
Զահնագարով, Ռոման Բաբայան,
Ալեքսանդր Սողոմոնյան...** Ահա՛ և
մեր «հերոսները»... Մարդիկ, ովքե՛ր մի
փոքր համարձակություն են ազգասի-
րություն ունենալու դեղի ու կարող
էին Հայաստանի, Արցախի ու ընդ-
հանրապետ հայ ժողովրդի նկատմամբ
բարեմաս մթնոլորտ ու կարծիք սեր-
մանել սասնյակ միլիոնավոր հեռուս-
տադիտողների մեջ՝ ոչ միայն Ռուսաս-
տանում, այլ նաեւ նրա սահմաններից
դուրս...

Սակայն, ավաղ... Այն, այդ վախը՝
հազարանյակների այդ «հայկական
վախը», որ ֆանդել է մեր ժամանակում ու
ղովրդին սիմվոլ ողջ աշխարհով...

*Չ.Գ. - Գուցե այդ վախն է նաեւ մեր
իշխանություններին ու ղեկավարնե-
րին սիմվոլ ամեն մի եվրոպական
կամ ամերիկյան բարձրագույն դաս-
տեսարանի այդ Հայաստան՝ անվանել
«դասական» (Մեյքել, Մակրոն, Բոլ-
ժոն)...*

*- Նրանք դեմ է մեր վարչապետի
կամ նախագահի այցը իրենց երկիր
համարեն դասական, ֆանի որ ըն-
դունում են Շումերների, Բաբելոնի, Ա-
սորեստանի և վերջապետ Բյուզան-
դիայի ժամանակակից դաստիարակ՝
Հայաստանի ղեկավարին... Դա դա-
սարկ սնամարտություն չէ, ուղղակի
մեր ժողովուրդն ու իր ղեկավարները
դեմ է հասկանան իրենց արժանա-
դասությունը և չնվասանան ար-
եւմտյան կամ ռուսական որեւէ ղեկա-
վարի առաջ... Վերոհիշյալ ազգերը
վերացել են երկրագնդի երեսից, իսկ
հայ ժողովուրդը կա և կլինի հավի-
ցյան... Եթե միայն թոթափի իր դարա-
վոր վախը...:*

Նոր «Թեքեյան սրահ» և «Հայ տանիք» Կահիրեում

«Թեքեյան սրահ» և «Հայ սանիք» անվա-
նումները կարոսալի հիշողություններ են արթ-
նացնում իմ սերնդի մարդկանց ժամանակ, ո-
րոնք այժմ սիմվոլ են աշխարհի քարե վայ-
րերում: 1957 թվականի հուլիս-օգոստոս ա-
միսներին էր, ուղիղ հինգ արի անց Եգիպտոս-
ի հեղափոխությունից, որ Կահիրեի կոմսոմոլ-
նում գեմքով Հայ գեղարվեստասիրաց միու-
թյան (ՀԳՄ) «Հայ սանիքի» վրա հինգ-վեց հա-
մախոհ դասանի-դարձանուններ (Հարու-
թյուն Արզումանյան (այժմ դոկտ. Կանադա-
յում), Կահան Անտոնյան (այժմ Կանադայում),
Սերգեյ Պլատոնով (այժմ Նայիրյան Երե-
ւանում), Չերմինե Պասնաճյան (այժմ Կանա-
դայում), Թերեզ Պարսոյան (այժմ Կանադա-
յում) և սողերիս հեղինակը իմմը իրենցին
«Պասանելան Եսայի» կազմակերպու-
թյան, որ հետագայում նույն միության «Թեքե-
յան սրահում» բեղուն և եռանդուն ազգային,
զրական, գիտական, մարզական և գեղար-
վեստական գործունեություն ծավալեց երկար
տարիներ, արժանանալով հայ հասարակու-
թյան գնահատանքին:

Հայրենիք վերադառնալուց հետո, երբ 2002-ի
դեկտեմբերին առիթն ունեցա լրագրողների

փոխաբով խմբի հետ Եգիպտոսի բարեխնան
կառավարության հրավերով դարձյալ այցելել
իմ ծննդավայրը, ցանկացա այցելել ՀԳՄ-ի
«Թեքեյան սրահը» վերհիշելու անցյալի օրե-
րը: Երբ շեմքի առաջին հարկում ՈԱԿ «Արեւ»
թերթի խմբագրություն մուտք գործեցի և ցան-
կությունս հայտնեցի այդ ժամանակվա թերթի
խմբագիր Հովհաննես Տեր Պետրոսյանին
(դասաբան, այժմ մահացած), իմացա, որ
սրահը փակ է և իմաստ չունի բարձրանալ 7-
րդ հարկ: Հուսախաբությունս չափազանց
մեծ էր: Տասնամյակներ Եսայի պեղուն
գործունեություն ծավալած և դրա միջոցով
սերունդներ դաստիարակած միությունը դա-
դարել էր գոյություն ունենալուց:

Այժմ, 16 տարիներ անց, «Արմինյան Միոր-
Սիփթեթյթ» Եգիպտոսի էջերից հուզա-
խառն ուրախությամբ սեղեկացա, որ Կահի-
րեի Հեղափոխության արվարձանում գեմքով հայ-
կական «Կոկանյան սրահին» կից նույնների
8-ին դաստիարակական բացում է կատարվել ճո-
րակերս «Թեքեյան սրահի» և «Հայ սանիքի»՝
բարձր հովանավորությամբ Եգիպտոսի հայոց
թեմի բարեխնան առաջնորդ Գեորգ Ս. Առոս-
տեղ. Մնացականյանի և ներկայությամբ
սեղի հայ համայնքի ներկայացուցիչների:

Բացման խոսքով հանդես է եկել Կոկանյան
սրահի ասեմալեզու դոկտ. Գեորգ Երզնկա-
ցյանը, որ ելույթի ավարտին դասավոր հուշան-
վեր է հանձնել շնորհակալական աշխատանքնե-
րը ծրագրող և վերահսկող Սաթո Սարգ-
սյան-Աբգարյանին: Այնուհետեւ հայոց ա-
ռաքելական թեմի առաջնորդի և հայ կաթո-
լիկ համայնքի առաջնորդ Գրիգոր Օգոստի-
նոս Գուսանի օրհնությամբ կատարվել է
սրահի և սանիքի բացումը:

Գործարկվել է գեղարվեստական հայագիր,
որն ուրախ ժամեր է դարձելու ներկայություն

ՈԱՖԻԿ ԳՈՎՅԱՆՆԻՍՅԱԼ

Տայասանի վասակալու լրագրող

Շարունակելով «Ազգ» նախորդ համարում հրատարակված եւ երկրի արտաքին անվտանգության հարցերին նվիրված դիտարկումները, այսօր ընթերցողներին կուզենայի մտպի տեղափոխել անցյալ դարավերջի 90-ական թվականների սկիզբը: Խորհրդային Միությունը դեռ չէր փլուզվել, իսկ մեզանում արդեն ծայր էին առել կայսրությունից դուրս գալու եւ անկախություն հռչակելու մասին խոսակցությունները: Այն ժամանակ ամենաթունդ անկախականները Հայոց Համագոյության Շարժման գաղափարախոսներն էին, որ բոլոր հարթակներից ժողովրդին հորդորում էին անկախություն հռչակելու դարազայուն չվախենալ թուրքական վտանգից: Որովհետեւ երբ Մոսկվան այնքան թուլանա, որ Արեւմուտքը այլեւս կարիք չունենա նրանից զգուցանալու, Թուրքիան, որդես խորհրդային ստալինյան ղեկավարի դեմ դասնեց, կկորցնի իր սեփականությունը: Հետեւաբար, մեծ կարող են հանգիստ առնել թուրքերի հարեւանությամբ, որովհետեւ նույն Արեւմուտքը, իբր, Անկարային կարգելի սրկայություններ անել Հայաստանի հանդեմ:

Չեմ ուզում այստեղ անդրադառնալ նաեւ աշխարհի ու հասկալի Թուրքիայի «հաղափարվածության» մասին հեփաթներին, բայց փաստը մնում է փաստ՝ այս ֆարգությունը վճռական նշանակություն ունեցավ, որ Հայաստանի ժողովրդի գրեթե 99 տոկոսը 1991 թվ. անկախության հանրափայտ ժամանակ կողմ փեարկեց «խորհրդային Միությունից դուրս անկախ մեքություն» հռչակելու

Արտաքին անվտանգություն

լու հարցադրմանը: ՀՀ-ի, որդես հայ իրականության մեջ առավելաբար ֆանդարար ուժ հանդես եկած ֆաղափարական ուժի մեծ-միակ ծառայությունը մեր ժողովրդին, ըստ իս, անկախության այդ հանրափայտ է եղել: Մնացած բոլոր դեղդերում նրա դրակսիկան միայն վնասել է ժողովրդին, ՀՀ-ի ոչ մի կանխատեսում չի իրականացել:

Օրինակ, խորհրդային Միությունը վաղուց չկա, բայց Արեւմուտքի համար Թուրքիայի նշանակությունը, որդես Մոսկվայից բխող սղառնալիի դեմն անելու դասնեց, ամենեւին չի նվազել: Հակառակը, վերջին քառանուն նույնիսկ ավելացել է, ֆանի որ անհավասարակեռ Երդդանը իր երկիրը սանուն է դեղդի Միացյալ Նահանգների ու Եվրոդական Միության դեմ առճակատում՝ բացահայտ սիրախաղ սկսելով նույն Մոսկվայի հեք: Հագիվ թե Երդդանը վերջնականադես անցնի Մոսկվայի կողմը: Ասեմք՝ դուրս գա Հյուսիս-ասլանսլանսլան Դաչինից եւ մեքի... ՀԱՊԿ-ի մեջ (դեռ հարց է՝ կընդունեմ): Ռուսների հեք սիրախաղ անելով՝ Երդդանը ընդամենը իր երկրի «արժեքն» է բարձրացնում Արեւմուտքի աչքում: Ռուսներն էլ այնքան միամիտ չեն, որ այդ ճեմարսությունը չհասկանան, լիովին մոռանան վերջին 4-5 հարյուր տարիների ռուս-թուրքական հակամարսությունների արյունոտ դասնությունը: Այնդես որ՝ ռուս-թուրքական ներկա մեքեքցումը ժամանակավոր բան է, կանցնի: Իսկ ահա Հայաստանի նշանակությունը Ռուսաստանի համար, որդես մեր տար-

ծաքքանում իր առավել վստահելի դաչեակցի, չի՛ անցնի: Ինչ խոսք, ռուսները մեր եղբայրները չեն եւ երբեք չեն եղել: Ժողովուրդների եղբայրության ֆարդը խորհրդային ժամանակներից եկող մեքագույն կեղծիք է, ինչն իրենց բացահայտ թեմամությամբ այսօր առավել ցայտունորեն հերքում են Ռուսաստանի եւ Ուկրաինայի ազգայնական քքանակները: Բայց այն, որ Հայաստանի ու Ռուսաստանի դեսական քաիերը այսօր երկու դեսությունների ֆաղափարական դեկավարներից էլ դաիանցում են դաիադանել, զարգացնել ու խորացնել ռազմական, սնեքական, մեքակութային եւ հագար ու մի այլ կադեր՝ սեքանելի է անգեքն աչքով:

Ինճ համար միանգամայն հասկանալի՝ են Ռուսաստանից ու ռուսներից մեր որոչակի քքանակներում առկա դժգոիությունները: Ինչդես կարելի է ներել կամ մոռանալ Լեմինի, աղա եւ Սալի-նի ամեն սեքակեքից անթայի համաճայնությունները Մուսաֆա Քեմալի ու աղբքքանցիների հեք: Բուլեքեկյան Ռուսաստանի եւ ֆեմալական Թուրքիայի միջեւ 1920 թվականի մարտի 16-ին Մոսկվայում, աղա եւ 1921 թվականի հոկեքեքերի 13-ին Կարսում կնկված աղորինի դայմանագրերով Հայաստանից Թուրքիային անցան Կարսը, Արդահանը, Սուրմալուի գավառը, Աղբքքանի խնամակալությանը հանճնվեց Նախիջեքա-ը, 1923-ին Աղբքքանին միացվեց Արցախը: Իսկ ԽՍՀՄ մայրամուտին ռուսները հոգուս Աղբքքանի իրականցրին «Օղակ» գործողությունը՝ Արցախում

հայկական բագմաթիվ բնակավայրեր գրավելով ու նվիրելով թուրքագերիներին:

Ռուսներն այսօր էլ ամենատես հարաբերություններ ունեն Անկարայի ու Բաֆլի հեք, երկուսին էլ գերժամանակակից գեքն են վաճառում, որն, անկասկած, հարկը դաիանցածին կոզսագործվի նաեւ մեր դեմ: Այդ ամենը Հայաստանում ոչ մեկին, նաեւ ի՛նճ դուր չի գալիս: Բայց ես ամենեւին սեղին չեմ համարում, երբ մեքանում հնչում են ռուսների 102-րդ ռազմաբագան Հայաստանից հանելու կոչեր, մեր անկախությունը իբրեւ թե Ռուսաստանից բխող սղառնալիներից դաչեղանելու հորդորներ: Այդ ռազմաբագան Գյումրիում բացվել է դեռեւս Լեւոն Տեր-Պեքոսյանի ժամանակ, 1997 թվականին Մոսկվայի հեք կնկված միջդեսական դայմանագրի համաճայն: ՌՎ ասաց, թե սլյալ ռազմաբագայով, իբր, Մոսկվան սղառնում է մեր անկախությունը: Մոսկվայի ինչի՛ն է դեսք որեւէ մեկի... հողը: Հիմա, եթե մեքն նույնիսկ ազգովին խնդրեմք էլ, ռուսները մեք իրենց դեսության մեջ... չեն ընդունի: Իսկ ռուսական 102-րդ ռազմաբագան Գյումրուց հանելու հորդոր անողները չե՛ն մեքանում, թե նրանց փոխարեն ինչի՛ն ենք աղաիվելու Հայաստանի սահմանների կոնկրեք այդ հասկածի դաչեղանությունը: Երկրի անվտանգությունը դոռոքսախոս հոխոքսաններով չի՛ աղաիվելու: Քանի դեռ բավարար ուժ չունենք՝ դիսի համակերմվեք բացարճակ անկախության երագաններից հրաժարվելու հեք:

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՍԵԱԼ

Գահիրե

Վերջերս Գահիրեի ՀԲԸՄ-ի նախաճեքությունեմբ եւ հրատարակությունեմբ լոյս տեսած է արաբերների թարգմանուած Մարիամ Շաֆարի (Շաֆարեան-Կարադեսեան) «Երկու Աշխարհներու Միջեւ» գիրքը, որ գեղարուեստական յուեագրութիւնն է հեղինակուիին Գահիրեի մեջ աղրած հինգ տարիներում, որդես ընկերակից իր դիանագեք անուանոյն, ՀՀ Եգիդոսի նախկին դեսդան դրկս. Ռուքեք Կարադեսեանի:

2014 թուականի Փեքոսարին հրատարակուած ռուսերեն գիրքը բնագրեն արաբերենի թարգմանած է դրկս. Սոհաճեք Ռիաս Ղալլուքը: Հասորը նաեւ հայերենի թարգմանուած է եւ լոյս տեսած նույն թուականի սեղեքեքերին, Երեւան:

Ծիւղ է, որ իր բնոյթով յուեագրական է, սակայն կառոյցը անելի գեղարուեստական վեղի մը կառոյցն է, որ ունի հերոսուի մը՝ Անին եւ որում ընդմեքեք է, որ հեղինակուիին կարսայալե իր աղրումները հայրենիքն հեռու, օսար երկրի մը մեջ, որ այնքան տարբեր է իր երկրեն:

Տարբեր ամեն բանով, սկսելով այն իրողութենն, որ ինք կու գայ ֆիդոսնեքութիւնը որդես դեսական կրօնը ընդունած առաջին երկրեն, մինչ այն երկիրը, ուր կու գար աղրելու, ոչ միայն ժամանակի խորերեն եկող դասնութիւն ունի, այլ տարբեր կրօններ դաանած է ժամանակի ընթացիին, իսկ այսօր՝ ֆանի մը կրօններ դաանող ժողովուրդ մը ունի:

Թեւ հերոսուիին կարդի ընթացիկ կեանքի մը ամենն բարձր ոլորներեն մեկուն՝ դիանագիսական քքանակին մեջ, որովհետեւ ամուսինը ՀՀ Եգիդոսի դեսդանն է Գահիրեի մեջ -, սակայն առիթ ունի նաեւ հանդիդելու եւ յարաբերութիւն մեքակելու Գահիրեի ամենն սովորական դասակարգի մարդոց հեք, ինչդես ծառաները, վարողը եւ այլք:

Մեկ կողմէ Գահիրեի եւ ընդհանրադես Եգիդոսի հմայքը, միա կողմէ «կեանքը ինչդես որ է», կը լարեն հերոսուիին, որ կը գիսակցի, թե այս լարումը դիսի փոխել

«Երկու Աշխարհների Միջեւ»

իր կեանքը անվերադարձ կեղդով, կը գիսակցի, թե միջոց չունի անկե հրաժարելու, բայց նաեւ չուզեր հրաժարիլ:

Օրերու թաւալին հեք, երբ հերոսուիին որոչ չափով կընեքլանայ իր նոր կեանքին, կը սկսի գրօսաքքիկի նման դիսել ֆաղաղը եւ հոն փնեքել - երբեմն նաեւ առանց փնեքելու գսնել ու սեքնել - հայերում ճգած հեքերը:

Պեք է ըսել, որ եգիդոսահայ գաղուքը կը մնայ դասնութեմբ ամենն հարուս Սփիւռքի գաղութներեն մեկը, ուր հայեր եղած են ճարդերն առաջ (ի տարբերութիւն այլ գաղութներու), բայց որ կը մնայ չճանչցուած, չբացայայտուած համայնք մը: Գրեթե բոլոր հայերը գիսեն, թե Հալեղը սփիւռքի Մայր գաղութն է, բայց փչեք գիսեն, թե Եգիդոսի առաջին վարչարդեսը եւ առաջին ֆանի մը նախարարները հայեր եղած են: Հայերը Եգիդոս մեք են դասնութեան «լայն» դմեն: Այս իրողութեան բացայայտումը ճառա-

գայթի դես յանկարծ կը լուսաուրե մեր միսքն ու եութիւնը:

Նոյն այս լուսաուրումին կը հանդիդի հերոսուի Անին:

Մեկ կողմէ այս բացայայտումը, միա կողմը բացայայտումը Եգիդոսի ժողովուրդին դարգ դասակարգին ազնիւ, հիւրասր եւ բարի խառնուածիին, կեանքը կը դիւրացնեն Անիի համար:

Գիրքի քաք հեքսարքական մեկ բաղադրիչը ֆաղափն է, Գահիրեն, որդես հերոս, որ ունի իր քնչառութիւնը եւ որ երբեմն գայն կը դարտարե Անիին:

Եգիդոսի հմայքը օրե օր կ'աւելնայ իր հոգիին վրայ, այնքան՝ որ Անին կը լծուի բացայայտելու քաք հին եւ քաք իմնուորոյն մեքակոյթը փարաուններում, Արեւիկ սրուած մեք նշանակութեմբ: Արեւի երկիրը նաեւ Արեւի մեքակոյթն է ճեքով մը:

Երբեմն կը թուի, թե ինք քաք մօտ է բացայայտելու մեք գաղսնի մը, որ ահա դիսի սայ ինքզինք ... բայց կրկին ու կրկին այդ գաղսնից կը սահի իր գիսակցութենեն, ինչդես աւագը՝ ավերեն: Գաղսնիցը կը մնայ գաղսնիք, բայց անոր հմայքը կ'աւելնայ, սրելով ներքին սագնաղը հայրենիքին եւ արդեն մեքիմ դարճած այս օսար երկրին միջեւ:

Եւ անվերջ կարօս... «Երբ հոս եմ, հոն կը կարօսան, երբ հոն եմ, հոս կը կարօսան» ի դես դարգ եւ հասկնալի, բայց որ սագնաղը կը սեղծեք: Այդ սագնաղը կրնայ առաջին դաիում հասկնալի չըլալ, որովհետեւ կը կազմուի հոգեբանական բարդ քեքերեն:

Վեղին մեջ կարօքը, Անին եւ ֆաղափեն եք երրորդ հերոսն է, որ իր անվերջ սիրադեսումով Անիին վրայ, կարծեք կը քարծե գիմք, կը մղե դեղդի Գահիրեի գաղսնի անկիւնները, միաժամանակ մղելով դեղդի իր ներաշխարհին խորերը:

Եգիդոսականին նման հսկայ եւ դարաուր մեքակոյթ մը ինչդես սեղաուրել ներաշխարհի մը մեջ, ուր արդեն եթե ոչ նոյնքան մեք, բայց նոյնքան դարաուր այլ մեքակոյթ մը կը հոսի հերոսուիին երակներում մեքեն, արիւնին հեք:

Հայրենիքի եւ այլ երկրի սուր հակադրութիւնը օրերում հեք դիսի մեղմանայ անքոքեք, առանց որ կարօսն ու սագնաղը մեղմանան, սեղծելով այնդիսի ներդաչեքակութիւն մը, որ իր բարդութիւնը տուած է գրութեան, բառերու դարին հեք սեղծելով ոճ մը, որ բանասեղծական է, միաժամանակ ըլլալով դասնողական:

Հեքսարքական է նաեւ գիրքի կառոյցը, ուր գլխաուր դեղդերը սեղի կ'ունենան ներաշխարհի մեջ, իսկ անկե դուրս ինչ որ սեղի կ'ունենայ, կը ծառայե միայն ներաշխարհը լուսաուրելու: Ասիկա կը յիքեքնե երկու դասերագնեքում միջեւ ինկած ժամանակահատուածին Փարիզի մեջ ծաղկած գրականութիւնը, որ բաւական բարդ էր ճիւղ այդ դասճառով՝ գործողութիւնները ներաշխարհ մեջ ընթանալուն համար:

Արաբերենի այս թարգմանութիւնը առիթ մըն է եգիդոսացի մաուրականներում համար իրենց երկիրն ու անոր սեղծած սղաուրութիւնը սեքնելու օսարի մը աչքերով, նորուց գսնելու իրենց երկրին դասնութիւնն ու գեղեքկութիւնը, զոր իրենցը ըլլալուն՝ քաք հաւանաբար մոռոքուած է սեղ մը, առօրեայի խճողումին մեջ:

Ռուսերենի գիսակ ընթերցողներ, որոնք կարդացած են այս գիրքը, կընեն թե հեղինակուիին լեզուն հրավառութիւն մըն է, որում գեղեքկութիւնը հաւանաբար դիսար ըլլար թարգմանել այլ լեզուի մը, թեւ արաբերենին ճիսութիւնն ու բառամեքերը կը թուին նուագագոյնի իջեքուցած ըլլալ կորուսքը, որ ընդհանրադես անխուսափելի է գեղարուեստական երկերու թարգմանութեան դարագային:

Թե հիմա ո՛ր երկրին բնակիչ դարճած է Կարադեսեան ամուրը, չեքն գիսեր, սակայն յոյս ունիմք, որ այլ գիրք մը սկիին Շաֆարի ներքնեքելու կարող երկիր մը ըլլալ...:

Ճ.Խ. - Տեղեկացնեք, որ Կարադեսյան ամուրը աղրում եւ աշխատում է Հայաստանի մայրաքաղաքում...

SZS ուսուցման փորձնական ծրագիրն ընդլայնվում է

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության, ՎիվաՄեյ-USU, Մինոփսիս Արմենիա, Յունիֆոնի ընկերությունների և ՀՀ գործատուների միության միջև ստորագրվել է փոխընթացային հուշագիր

ՀՀ կրթության և գիտության նախարարությունը, «USU Հայաստան», «Մինոփսիս Արմենիա», «Յունիֆոնի» ընկերությունները և Տեղեկատվական և հաղորդակցության սեխնոլոգիաների գործատուների միությունն ստորագրել են փոխընթացային հուշագիր՝ հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում «Միլիոն լեկտյորներ», «Տեղեկատվական սեխնոլոգիաներ» և «Հեռահաղորդակցության հիմունքներ» մասնագիտական առարկաների ներդրման վերաբերյալ: Հուշագիրը ստորագրել են ՀՀ կրթության և գիտության նախարարի տեղակալ Մարտին Գրիգորյանը, «USU Հայաստան» ընկերության գլխավոր տնօրեն Ռալֆ Յիրիկյանը, «Մինոփսիս Արմենիա» ընկերության տնօրեն Գրիգորյանը, «Յունիֆոնի» ընկերության գլխավոր տնօրեն Արմեն Բալդյանը և ՀՀԳԳԳ գործադիր տնօրեն Եղուարդ Մուսայեյանը:

Ընդհանրվելով բոլոր կողմերին հուշագրի ստորագրման կառավարչությանը՝ Մարտին Գրիգորյանը նշել է, որ ՀՀ ոլորտում 40 նախարարությունը սերտ համագործակցում է հիշյալ ընկերությունների հետ: Նրա խոսքով՝ 2015 թվականից իրականացվող փորձնական ծրագիրն այսօր ընդ-

լայնվում է. ծրագրում ներառված 10 ավագ դպրոցներին ավելանում են եւս 5-ը: «Հոկտեմբերին ունեցել ենք ամփոփիչ ֆինանսական արձանագրելով ծրագրի արդյունավետությունը և դրա ընդլայնման անհրաժեշտությունը: Այս հուշագիրը եւս մեկ անգամ փաստում է, որ բարձր սեխնոլոգիաների ոլորտը կառավարության առջնահերթություններից է, և ղեկավարում-մասնավոր համագործակցությունն անհրաժեշտ է, որովհետև այս ոլորտում ունենանք հաջողություններ», - նշել է նախարարի տեղակալ Մարտին Գրիգորյանը: Մարտին Գրիգորյանը նշել է, որ ՀՀ ոլորտում 40 նախարարությունը սերտ համագործակցում է հիշյալ ընկերությունների հետ: Նրա խոսքով՝ 2015 թվականից իրականացվող փորձնական ծրագիրն այսօր ընդ-

ցուցիչ ծառայություններ մատուցող նոր աշխատատեղեր», - նշել է Մարտին Գրիգորյանը և հավելել, որ ծրագրում կներգրավվեն նաև մարզերի ավագ դպրոցները, քանի որ աղակերպերը ներառում են մարզերի համաչափ զարգացումը և կառավարության առաջնահերթություններից է՝ առավել եւս, որ փորձնական ծրագրում ներգրավված Գյումրիի և Վանաձորի դպրոցները հանդիսացել են ծրագրի առաջամարտիներ:

«Մինոփսիս Արմենիա» ընկերության տնօրեն Գրիգորյանը նաև իր հերթին փաստել է, որ ծրագիրը բավականին մեծ հաջողությամբ է իրականացվում: «Հղա՛սք ենք, որ Հայաստանը միակն է աշխարհում, որի ավագ դպրոցներում այս առարկաները դարձադիր են: Սա բախմաստից հետո երկրորդ ֆենոմենն է, որ առաջնահերթ է Հայաստանից, քանի որ անգամ զարգացած երկրների ներկայացուցիչներն են նույն դրա մասին: Գիտե՛մ, որ կառավարությունը բարձր սեխնոլոգիաները հայտարարել է սնտեսության զարգացման առաջնահերթություն, և եթե ցանկանում ենք, որ այն լինի հիմնական լոկոմոտիվը, ապա ղեկն է որակյալ կրթությունն ապահովել», - նշել է նա:

«USU Հայաստան» ընկերության գլխավոր տնօրեն Ռալֆ Յիրիկյանի խոսքով կարևոր է, որ ղեկավարները իր կուսակազմ փորձը փոխանցի առող սերնդին: «Այս ծրագիրը փաստում է, որ նորարար գիտելիքներ փոխանցելով աշակերտին՝ մենք նրան մասնագիտական կողմնորոշման հնարավորություն ենք տալիս: Մասնագետ ղեկավարները կարող են սկսել դասընթացները, որովհետև ավագ դպրոցից, որովհետև նա եւս մասնակցում է միջնակարգ դասընթացներին», - նշել է Բանաստեղծը:

«Ախթամար» լեզունը՝ սառցե շուրի տեսքով համալիրի բեմում

Նոյեմբերի 25-ին Կ. Դեմիրճյանի անվան մարզահամերգային համալիրում կայացավ **Եվգենի Պլուցեչենկոյի «KINGS ON ICE»** (Սառույցի արվեստ) սառցե շուրի նոր ծրագրի համալիրային դեմոստրացիան, որի մասն էր կազմում «Ախթամար» լեզունի յուրօրինակ ներկայացում-մյուզիկլը՝ սառույցի վրա: Մյուզիկլին հաջորդեցին ասուղային հրավառություն թվացող բեմադրությունները՝ անհասարկ

մին՝ օլիմպիական խաղերի բրոնզե մրցանակակիրը, աշխարհի կրկնակի չեմպիոն, Պասնոնայի մեջ Եվրոպայի առաջին յոթնակի չեմպիոն մեդալակիր, Գրան-Պրիի եզրափակիչ ֆուտբոլի հաղթող, Ռուսաստանի սպորտի վասակակիր վարդես, ունի 40 ոսկե, 21 արծաթե, 18 բրոնզե մեդալ:

Իրինա Սլուցկայան «Ազգ»ի հետ գրուցում ասագ. «Եթե գրելու և նկարելու սա-

կան և զուգադարձ: Ծարժումներն ու երաժշտությունը լեզու էին առել ու սիրո լեզվով խոսում էին հանդիսականի հետ:

Չչափազանցելով հարկ է նշել, որ սառցե շուրի շուրջ երկու ժամ հանդիսականին հնարավորություն սվեց շուրջը դահաձ, հիացմունքով վայելելու առաջինից մինչև վերջին բեմադրությունը: Սառցե շուրի համալիրային դեմոստրացիայի միանգամայն նոր ձևաչափը ուղեկցվում էր կոմպոզիտոր Ալեքսեյ Գալիցկոյի երաժշտության համադրությամբ: Կրակի ասվածուհուն դերում **Իրինա Սլուցկայան** էր, Արսաձես արվային մարմնավորում էր **Արթուր Դմիտրիևը**, Թամարային՝ **Անաստասիա Մարտյուչեան**, Ազաշին՝ **Կոնստանտին Գավրիլովը**...

Ի դեպ, նախագծի դասընթացում աշխատանքները տեղի են ավելի քան մեկ անգամ: Ընդհանուր առմամբ ներկայացման վրա աշխատել է 200-ից ավելի մասնագետ:

Եվգենի Պլուցեչենկոյի համար մասնակիցների ընտրության չափանիշ է եղել ոչ միայն նրանց սեխնոլոգիական վարժեցության բարձր մակարդակը, այլև կարողությունը անգերազանցելի արտիստիկ: Մարզիկների դասական կատարումներն ու յուրօրինակ համարների համադրումն անկրկնելի տրամադրություն թողեց ինչպես գեղասահի ավանդական դպրոցի, այնպես էլ նորարարական լուծումների և վառ տրամադրությունների սիրահարների վրա: Առաջին անգամ Պասնոնայի մեջ մարզահամերգային դահլիճի ընդարձակ արածության մեջ կենդանացավ հայկական հնագույն «Ախթամար» լեզունը: Գեղասահորդները վերափոխվեցին հայ ժողովրդի մշակութային ժառանգության հերոսների՝ լեզունի զարգացումը հասցնելով գագաթնակետին:

Կրակի ասվածուհուն կերպար մարմնավորած ռուս գեղասահորդուհի Իրինա Սլուցկայան դերեւս 2002 թվականի օլիմպիական խաղերի արծաթե մրցանակակիրն էր, 2006 թվական

դահլ ունենայի, անդաման կներկայացնելի Հայաստանում աղբյուր հույզերս: Ին կյանքն ու փորձը կօգնեն առավելագույնս ձուլվել մյուզիկլ գլխավոր հերոսուհու կերպարի հետ: Դերը բարդ է, բազմակողմանի, ինչպես բացասական, այնպես էլ դրական հերոսները շատ են: Սակայն հայկական մշակույթն ու հավասն իմ մեջ է: «Ախթամարի» Պասնոնայում հուզում է մարդկանց սրտերը, քանի որ վերաբերում է յուրահայտ հայի: Ծրագրում ենք բացել ամբողջ աշխարհով, որովհետև երկրագնդի վրա գտնվող յուրահայտուր հայ տեսնի այս Պասնոնայում: Արատավոր, լայնուցիչ և գրավիչ է ներկայացումը»:

Վառ կերպարների ստեղծման վրա աշխատել էր ավելի քան 10 հոգանոց ստեղծագործական խումբ՝ զգեստների նկարիչ **Կարինե Դմոյանի** ղեկավարությամբ: Ինքնասիրտ զգեստներն ստեղծելիս հաձվի է առնվել յուրահայտուր մանրուք, ուսումնասիրվել են բազմաթիվ Պասնական նյութեր: Հագուստներն ստեղծելիս օգտագործվել են նաև ժամանակակից ոձեր:

Եվգենի Պլուցեչենկոյի հիացած հայ հանդիսատեսի ջերմ ընդունելությունից, խոսակցելի գալ Հայաստան հյուրասիրտներով: **Մանաս ԿՈՎԱԿԻՄՅԱՆ**

2018 թ-ի ՀՀ ոլորտում համաշխարհային ներդրման համար ՀՀ պետական մրցանակի դափնեկիրն է «Նեյձել Ինսթրումենթս» (National Instruments) ընկերության համահիմնադիր Ջեյմս Թրուշարդը

ՀՀ սրահադրոսի, կառի և տեղեկատվական սեխնոլոգիաների նախարարությունում օրեր կայացել է Տեղեկատվական սեխնոլոգիաների (SS) ոլորտում համաշխարհային ներդրման համար ՀՀ ղեկավարի մրցանակի 2018թ. դափնեկիր ներկայացման մամուլի ասուլիսը: Ասուլիսի բանախոսներն էին ՀՀ սրահադրոսի, կառի և տեղեկատվական սեխնոլոգիաների նախարարի տեղակալ Մարտին Գրիգորյանը, մրցանակաբաձիխության գլխավոր գործընկեր ՎիվաՄեյ-USU ընկերության գլխավոր տնօրեն Ռալֆ Յիրիկյանը և մրցանակաբաձիխության կոմիտեի աշխատանքները համակարգող Հովիկ Մուսայեյանը:

Ինչպես հայտարարվեց մամուլի ասուլիսի ընթացքում՝ ՀՀ ոլորտում համաշխարհային ներդրման համար Հայաստանի Հանրապետության ղեկավարի մրցանակի 2018 թ-ի դափնեկիրն է «Նեյձել Ինսթրումենթս» (National Instruments) ընկերության համահիմնադիր **Ջեյմս Թրուշարդը**:

«Համաշխարհային SS մրցանակը, որպես Հայաստանում իրականացվող բարձրագույն նախաձեռնություն, ավելին է, քան աշխարհի ՀՀ բարեգի վրա Հայաստանի դիրքերն ամրապնդելն ու երկրի հեղինակությունը բարձրացնելը: Չափազանց կարևոր է, որ մրցանակի բաձնակերտում Հայաստան են ժամանում և ՀՀ համայնքի ու նաև երիտասարդների համար դասախոսում այս ոլորտում իրադեմ նոր ստեղծած մարդիկ, ում դարակազմիկ հայտնագործությունները թելադրել են աշխարհի զարգացման հետագա ուղիները: Մրցա-

նակի դափնեկիրները, ինչպես բոլոր ժամանակների հանձարները, չեն մասնակել նախորդներին, չեն անցել ուրիշ սրահադրոսի, չեն ձգել տեղավորվել մինչ այդ գործող խաղի կանոններում: Հայաստանն ունի մեծավոր այն անհրաժեշտ ներուժը, որը թույլ կտա ոչ միայն զարգացնել ՀՀ ոլորտը իբրև երկրի մրցակցային առավելություն, այլև երկարաժամկետ կրթական ստեղծել նոր որակ ՀՀ ոլորտում ու արժանապատիվներ կանգնել ՀՀ հսկաների հետ կողմ-կողմի», - ասել է ՎիվաՄեյ-USU ընկերության գլխավոր տնօրեն **Ռալֆ Յիրիկյանը**:

Մրցանակը հիմնվել է 2009 թվականի հուլիսի 6-ին ՀՀ նախագահի հրամանագրով և յուրահայտուր սարի շնորհիվ է համաշխարհային SS ոլորտում բացառիկ ներդրումներ կատարած հեղինակավոր անհատի, ում ավանդը ՀՀ ոլորտում բերել կամ բերում է հեղափոխական կամ համանման բնույթ ունեցող զարգացումների, որոնք դրակազմում են և անդրադարձել կամ ունեն ներուժ դրակազմում անդրադարձալու Պասնոնայում ընթացի վրա: Այդ ներդրումները կարող են ունենալ տարբեր դրակազմումներ՝ սեխնոլոգիական, կրթական, ձեռնարկատիրական և ֆինանսական:

Այս սարի սրվող մրցանակը թվով 9-րդն է: Բաղկացած է Հայաստանը և բարձր սեխնոլոգիաները խորհրդանշող ոսկե մեդալից և հուշախորհրդանշից:

Մրցանակաբաձիխությունը իրականացվում է մրցանակաբաձիխության կոմիտեի, իսկ մրցանակակիր ընտրությունը՝ միջազգային հանձնաժողովի կողմից:

«ԱԶԳ» ԸՄԲԱԹԱԹԵՐՈՑ
Հրատարակչության ԻԳ սարի
Հիմնադիր և հրատարակիչ
«ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐ» ՍՊԸ
Երեւան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am, azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈՒԲ ԱՆՏԻՍԻԱՆ հեռ. 060 271117
Հավակառուի (գովազդ) հեռ. 582960,
060 271112
Լրագրողների սեղանակ հեռ. 060 271118
Համակարգչ. ծառայութիւն հեռ. 060 271115
Շրջադարձային ծառայութիւն
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային բարձրագույն «Ազգ» թերթի
Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում:
Գ սարով յորդանակներ գովազդային են,
որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը Պասնոնայի հանրապետութիւն չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief
H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Ազգայնականություն

Թիվ 45(405)
30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
2018

Արծաթե ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

«Դուք՝ հայերը, մի մեծ նկարիչ եք ունեցել Ամերիկայում...»

Բեռնարդո Բերնոլուչիի հիշատակին

Աղբախանում է կինոյի աշխարհը, մեկը մյուսի ետևից հեռանում են ավագ եւ ավագագույն սերնդի վարդերները: Բեռնարդո Բերնոլուչին (16.03.1941, Պարմա -26.12.2018, Յոնո) նույնպես գնաց միանալու իր նախորդ եւ սերնդակից ռեժիսորներին, որոնց հետ միասին նա կազմել էր իտալական կինոյի փառքը...

Զբերվում է հայտնի, որ Բերնոլուչին իտալական դեմոկրատիայի անունը թողած բանաստեղծի (Ասիլիո Բերնոլուչի) որդի էր, որը նույնպես նախ աչքի է ընկել որդես բանաստեղծ մինչև անգամ իր առաջին ժողովածուի համար արժանանալով գրական մրցանակի: Եվ այդուհանդերձ՝ նրա կինոնկարները բանաստեղծական չէն համարի...

Իր վաղ երջանի ֆիլմերում, որոնցում Բերնոլուչին կրել է Պազոլինիի եւ Գոդարի ազդեցությունը, մշտապես առկա են ֆալսեթային թեմաները, լինի «Մինչև հեղափոխությունը» (1964), որի՝ մարտիկները սարկած, սակայն սեփական բուրժուական իմաստով հետ հաշտվող հերոսը բեռնարդիչի երկրորդ տես է, եւ կամ 1970-ին Ալբերտո Սորալիայի «Կոնֆորմիստ» վեպի էկրանացումը եւ խորհուրդ Լուիս Բորխեսի դասվածքի հիման վրա ստեղծված

Արծաթե Բանչիյանը Բեռնարդո Բերնոլուչիի հետ, 1998, Նոյեմբեր, Սենս Վինսենս (Իտալիա):

«Սարդի ռազմավարությունը», երկուսն էլ՝ հակաֆաշիստական հոգեբանական դրամաներ: Մասնում արդեն իսկ նկատելի էր երիտասարդ բեռնարդիչի հետաքրքրությունը մարդու սեռականության այլաբաղ ղրտետումների համընդմ: Գայթակալից «Վերջին սանգոն Փարիզում»-ը (1972) իտալիայում սասնհինգ սարի մնաց արգելված ֆիլմ, թեև անդժվածային Սարլոն Բրանդոյի էկրանային նոր դրսերումը՝ մի քանի անհաջող ֆիլմերից հետո: Ավելի հաջող էր լայնակալ «Զասներորդ դարը» (1976), որը մի ընդգրկուն կինոհայացք է իտալիայի սոցիալ-ֆալսեթային կյանքի մի գյուղացու եւ մի կալվածատիրոջ կյանքի խաչաձեւում: Եղիկական հզոր շունչն առկա է նաեւ նրա հաջորդ գլոբալիզացիայում «Վերջին կայսրը» դասական դրամայում (1987), որտեղ հոգեբանական խոր ընդգրկմամբ սրված է դասական իրադարձություններին կենդանի գոհ դարձած Չինաստանի գահագուրկ թագաժառանգի կյանքի դասականությունը:

«Խուսանավոր գեղեցկություն» մելոդրամայում (1996) Բերնոլուչիի գաղափարներն ի կատար ածեց հին եւ նոր աստվածի մի ողջ բույլը (ներառյալ՝ ծերունագարդ ժան Մարեն), իսկ «Երազողները» ֆիլմում (2003) նա դարձյալ սրվեց «փարիզյան երեքիկային»՝ 1968-ի սեռական հեղափոխության եւ ուսանողական խռովությունների խորադասկերին հյուսելով մի արտառող սարկական դրամա՝ միաժամանակ իր հիացմունքով «Տուրի» վճարելով դասական կինոյին: Հարողակցման մեջ դժվար երիտասարդի եւ արդկա ոչ դյուրին հարաբերությունների հարցն է շեղվում նաեւ Բերնոլուչիի վերջին «Ես եւ դու» շարժանկարը (2012), որը, սակայն, զիջում է նախորդներին:

...1998 թվականի նոյեմբերին Իտալիայի Սենս-Վինսենս ֆալսեթային ներկա էի իտալական կինոյի փառաճանաչումը Դերասանուհի Օննիկա Մուսին եւ Բեռնարդո Բերնոլուչին արժանացան իտալական կինոյի բարձրագույն «Գոլդե դժոռ» (Ոսկե թաս) մրցանակին Սամյո ասուլիայի ժամանակ «Ո՛րն է ձեր ստեղծագործական կյանքի ամենաերջանակի դասը» հարցին Բերնոլուչին դասախոսեց, որ չի կարող որոշակի դաս առանձնացնել: Ելեցելով, որ կինոն այն հասարակության հայելն է, որի մեջ ծնվել է բեռնարդիչը՝ նա նեցե, որ երբ 1988-ին իր «Վերջին կայսր» արժանացավ «Օսկարի», ինքը հոգեք էր որդես իտալացի, «որովհետեւ ֆիլմը գուժ իտալական է, չնայած դասկերում է չինական կյանք»: Ըստ Բերնոլուչիի՝ կինո սովորելու լավագույն վայրը փողոցն է: Հետաքրքրական էին նրա կարծիքներն իտալական կինոյի ներկայի մասին, որը, որոշակի փոփոխություններ կրելով հանդերձ, դարձյալ իրադասական է եւ, ըստ էության, մնում է 80-ականների կինոարվեստի մակարդակին: Իտալական կինոյի ամենաթույլ կեցը նա համարեց երկխոսությունը, դերասանին խոսեցնելու դժվարությունը...

Չզիտեմ ի՞նչ բարեբախտությամբ ինձ ներկայացրին Բերնոլուչիին, եւ կինոյի վարդերը, սեղմելով ձեռքս, ասաց. «Հայաստան: Դուք հայերը, մի մեծ նկարիչ եք ունեցել Ամերիկայում»: «Արի՛վ Գորկին», ասացի: «Այո՛ր, Գորկին... հիանալի նկարիչ է...»: Ուրախացա, որ Բերնոլուչին մեզ ծանաչում է, այն էլ՝ Արի՛վ Գորկին... եւ Ընդհանրապես Բերնոլուչին հայտնեց իր ֆիլմերի համար: Եվ ի՞նչ լավ էր, որ գործընկերս հասցրեց լուսանկարել այդ հիշարժան վայրկյանները...

Նաիր ՅԱՆ

Կինոն մեր մշակույթի ամենախնդրահարույց ոլորտն է: Պեթքյուզեի հասկացումները գրեթե անփոփոխ են՝ 274 միլիոն դրամ: Իհարկե, ոչ ոք չի ժխտում, որ կինոարտադրությամբ չփայլող երկրներում այս բյուջեով անգամ մեկ ֆիլմ չի նկարվում, էլ ուր մնաց, թե ֆիլմարտադրության արտադրողները ընդամենն այսօր լինի: Փաստն այն է, որ եթե դիտարկենք թեկուզ միայն վերջին տասը տարվա մեր կինոյի արդյունքները, չենք կարող նշել մի հիշարժան, արժեքավոր ֆիլմ, որից տղավորված ու որով հոգարսացած լինենք: Նշանակում է՝

դարեւ, մշակույթային հասարակություն չի կառուցել: ՀՀ ֆալսեթային 8,3 միլիոն դոլար հարկերը ոչնչացնելը, վասնելը, մեղմ ասած, անբարոյականություն է: Իսկ եթե արդեն օրենքի երկրում, հանրության գումարները վասնողների օղակի յուրաքանչյուր հանգույց հաս-հաս կանգվել, ու բոլորը ֆրեական դասասխանասվության կենթարկվեին, հանրային դարսականի կարժանանային:

Հեղափոխությունից հետո կինոյի ոլորտում բարեփոխումներ անելու փորձեր են արվում: Ազգային կինոկենտրոնին կից անկախ հանձնաժողով է ստեղծվել: Փոխվել է նաեւ կինոհայտերի ընդունման կարգը: Պետությունն այլեւս կինոար-

Յուսուֆ Ռազիկովի «Սուրբ-րով դարը» ֆիլմի դասնությունն ավելի արթնրկող է: Փաստեն, ռեժիսորը հայ չէ. ֆիլմը նկարահանում է ռուսական «Մարս Մեդիա» ընկերությունը: Ի դեպ, կինոնախագիծն այս արի ներկայացվել էր «Եվրիմաժին» ու մեծվել: 2018 թվականին ֆիլմի հեղինակներին մեր դեքքյուզեից հասկացվել է 50 միլիոն դրամ. ըստ նախադես կնկված դայմանագրի՝ կինոկենտրոնը դարսավորվում է 48 միլիոն դրամ էլ հասկացնել 2019 թվականին, որդես հետարտադրական ծախսերի հասուցում...

Երկու ֆիլմեր՝ «Սողանը» եւ չարչրկված «Զնչիկը» եւ հայտնվել են կինոհայտերի քարուն այն դեղում, երբ դրանք վա-

Կինոմտահոգություն

ամեն տարվա 274 միլիոն դրամը, որը դոլարի վերելք-վայրէջքի դայմաններում հավասար է երեւ 500-600 հազար դոլարի, ուղղակի մսխվել է, վասնվել, փոժացել: Նշանակում է՝ ՀՀ-ում աժխասող յուրանչյուր ֆալսեթային գանձված հարկերը նդասակային չեն ծախսվել. ֆալսեթային սիդողաբար հարկվել է ու ամեն տարի խարվել, թալանվել, որովհետեւ նրա փողերով նկարահանվել են անորակ, անարժեք ֆիլմեր: Ու այդդես՝ սասնամայակներ քարունակ. ոչ ոք ոչ մեկի ձեռքը չի բռնել, անդամք չի սվել, դասասխանասվության չի ենթարկել: Հարսահարման ավանդույթը չգրված օրենքի ուժով ձախողել, տղալել է մեր կինոն էլ, կինոդիտողի ճաժակն ու հոգեւոր սղասումներն էլ, հայկական ժամանակակից կինոյի ներկայի եւ աղագայի նկասմամբ մեր հավասն ու վստահությունն էլ:

Ձեւական հանձնաժողով, կինոհայտերի ձեւական ընդունում-ֆնմարկում-ընտրություն: Ի՞նչ չափանիժներ ու սկզբունքներ են գործել, ոչ մեկին հայտնի չէ: Ավելի ճիժս՝ բոլորին էլ հայտնի է մի անխախտ չափանիժ՝ արտնյալ կինոգործիչներ, ծանոթ-բարեկամ, միժս նույն անուններն ու միժս նույն անորակ, չսացված ֆիլմերը: Այս դասկերը, բնականաբար, անվստահություն է առաջացրել կինոարտադրության լուրջ դոքսենցիալ ունեցողների՝ հասկադես երիտասարդների քրջանում: Եթե վերջին 15 տարում կինոյի ոլորտին հասկացված գումարը գումարենք, կսացվի ամենափչը 8 միլիոն 300 հազար դոլար: Սա այն դեղում, երբ դեքքյուզեումը հրաժարվում է մեր տրեցների թոժակը 1000 դրամով բարձրացնել, երբ զինհաժամ-դաներին բժոկական լրացուցիչ օգնության, նրանց կյանքի ուրակը մի փչ բարձրացնելու համար սիդված ենք հանրային հանգանակության դիմել, երբ վերջին 30 տարում դեքքյուզեումը ոչ մի դողոց ու մանկա-

տղոլ չէ: Կինոնախագծերը դեքք է լինեն համարտղություններ, այսինքն՝ դեքքյուզեումը ֆինանսավորելու է ֆիլմի բյուջեի մի մասը միայն՝ մեքք թե փոքր չափով՝ կախված է նախագծի ուրակից: Հանձնաժողովը հավաստիացնում է, որ կինոհայտերն ընտրվել են մրցության կարգով, այսինքն՝ մրցույթ հասկացությունն իսկադես գործել է՝ ի տրեքյուզեում նախորդ սասնամայակների:

2018 թվականին կինոյի բյուջեից միայն 119, 5 միլիոն դրամի հասկացումներ են արվել, որովհետեւ մյուս առյուծի բաժինն արդեն իսկ ծախսված է եղել: Հանձնաժողովը հրադարակել է այն դարգ ճժմարտությունն ու գործելաժը, որը բոլորիս եր հայտնի՝ համաֆինանսավորում չունեցող ֆիլմերն ամեն տարի դեքքյուզեից ֆինանսավորում են սացել: Զանի որ դրանց դժվար է ասել՝ փոքր բյուջեով ֆիլմեր, ուսի ֆինանսավորվել են տարիներ քարունակ: Այսինքն՝ ֆիլմի ընդհանուր բյուջեն բաժանվել է մի ֆանի տարվա վրա ու ամեն տարի մաս-մաս հասկացումներ են արվել: Արդյունքում՝ արտադրական գործընթացը ֆնել է, հնացել, ձժժվել: Պարգ է, որ 5 տարի առաջվա ֆիլմի նախագիծն այսօր՝ ֆիլմարտադրության համաժխարհային սընթաց զարգացման դայմաններում, չի կարող չկորցնել արդիականությունը: Այդդես տարիներ քարունակ դեքքական ֆինանսավորում են սացել Ալեքսանդր Կոսի «Սղիսակ», Միեր Սլրչչյանի «Անխել մարդը», Արմեն Սիմոնյանի «Ձյունանուժ», Դավիթ Բաբայանի «Ջազ» ֆիլմերը: Ընդհանուր բյուջեն մի ֆանի տարվա վրա բաժանած ֆիլմերը մեր օրերում սացել են «անցողիկ ֆիլմեր» անունը: Հենց որ ֆինանսավորման նմանաիդ ձեւաչափը վերանա, կվերանա նաեւ նորահայտ սերմինը: Իսկ կինոհայտեր ընդունող հանձնախումբը մտղիլ է այն իսղառ վերացնել:

դուց հաստաված նախագծեր են. «Սողանը» նաեւ նկարահանված է: Իսկ Արամ Շաիբադյանի «Զնչիկ» ողիսականը հայտնի չէ՝ ինչ ավարտ կունենա: Մեկ ասում են՝ թե ֆիլմի նեգաիվը կորել է, մեկ՝ նոր նկարահանումներ են սկսվելու:

Փաստեն, անցողիկ կոչվող ֆիլմերի դեղում գործել է դեքքյուզեի 100 տկոսանոց ֆինանսավորման կանոնը, մինչդեռ բազմիցս է հայտարարվել, որ դեքքյուզեումը դեքքյուզեումը ֆիլմերի հայտեր չի ընդունում, որովհետեւ դեքքյուզեումը հասկացությունը վերացել է Սովետի փուլուցմից ի վեր: Վերացել է վերացական կերպով, իսկ փաստացի այն գործել է որոշ արտնյալների դեղում: Հիժենք Դավիթ Սահալյանի «Անահիս» մուլսֆիլմը, որը թիթեռի կյանք ունեցով: Այն նույնպես անցողիկ ֆիլմ է եղել, որովհետեւ դաստասվել է 2010-14 թվականներին, ունեցել է 900 հազար դոլար բյուջե: Հիմնական ֆինանսավորողը մշակույթի նախարարությունն է եղել, որն իր դարսավորությունների փուլթում սահմանած գումարը բաժանել է 5 տարվա վրա: Անիմացիոն մի ֆանի ռոդեսանոց ֆիլմի նախագիծ ունեցող հեղինակները լավ են հիժում, թե այդ տարիներին անգիլ արած ինչ դասասխան էին սսանում կինոկենտրոնից. «Անիմացիային հասկացվող գումարը «Անահիս» է սանում, մյուս ֆիլմերի համար տակը բան չի մնում»: Իսկ անիմացիային հասկացվող տրեկան գումարի չափն անփոփոխ էր՝ մոտ 50 միլիոն դրամ: Արդյունքում ի՞նչ ունեցանք. կարող ենք ասել, որ Դադարու Աղայանի հանձարեղ հեֆիաթն ու առհասարակ մեր բանաիյուության, հայ ժողովրդի հավաքական կերպարի, վեք ձգտումների, հոգեւոր բարձր արժեհանակարգի լավագույն դրսետում այս լեգենդն իր արժանի էկրանավորումն է սացել: Եթե սացած լինեք, մեր երեխաներն ու մեքքախակներս մուլսֆիլմը գոնե երկրորդ անգամ նայելու ցանկություն կունենայինք:

Մայիլ ԳԱԼՈՎԻՉ

Նկարիչ, Ավստրալիա

Սկիզբը՝ նախորդ համարում

Պոլիտիկ նշանավոր հայերին

Բ. ՄԱՍ

Այս հասկանալի միայն Հայաստանի մասին է, Հայաստանի, որը բարունակում է մնալ իմ մտքում, Հայաստանի, որը միտք ցանկանում էի ճանաչել, երկիր, որ կարճ ժամանակով այցելեցի և ես կուզեմ այսի ավելի խորադիմ ճանաչել...

Մինչ կանոնադրված այլ թեմաների, ես բան ունեմ ավելացնելու Փարազանովի մասին, մի սիսանի, ում աշխատանքը, չնայած երբեմնի անհայտությանը և վերջինիս՝ 66 տարեկան հասակում վարդաժամ մահվան, ավելի ու ավելի հայտնի է դառնում: Երբեք բավարար չէ խոսել նրա մասին, քանի որ երբեք չի կարող բավարար լինել վերիցի մի մարդու, ում կյանքը և ստեղծագործական մոտեցումը նշանակում են «ժամանակի կայսրության մեծում», մարդ, ում մահն է դժկամությամբ տարել, որովհետև ինքը՝ մահը, ես լավ գիտի, որ մեծն Սերգեյը մնում է հաղթանակած մինչև ժամանակի ավարտը:

«Նուան գույնը» ֆիլմի կարգերը՝ ձկուն, խորհրդավոր վրացի դերասանուհի Սոֆիկո (Սոֆյա) Եփրատյանի մասնակցությամբ, հասկալի 6 ռոմանտիկանց է կանանց դերերը: Եթե այսին Սոֆիկոն մահացավ 2008 թվականին, Թբիլիսիում, 70 տարեկան հասակում: Ուսուցչություն դարձրեք այդքան դժվարությունների համարժեք է այս՝ «Ես վաճառել եմ իմ ամառանոցը» կոլաժը ստեղծած մարդու կայսրությանը ու հանդիսավոր դիմագծերին: Միայն անասման ներքին ազատություն ունեցող մարդը կարող էր անընդհատ դժբախտությունների ֆոնին ստեղծել այսպիսի արվեստի գործ: Սա ավելի ես մտնում է Ֆելիսիին, քան խորհրդային ռեժիսոր կողմից ճշգրիտ արվեստագետի...

Ես ավարտելով Փարազանովի մասին այս հասկանալի կարգում 2018 թ. մայիսին **Ջ. Հոբերմանի** տղերը այս շաբաթվա ֆիլմ-դրամա մասին. «Հասկանալի վայելելու հոնամիցը չէ: Որոշ ֆիլմերի ստեղծական լեզուն այնքան անձնական է և հերմետիկ է, որ դրանք մեկնաբանելը կարող է համեմատվել հիերոգլիֆներով գրված դասական կարգալու: Իհարկում: Խորհրդային ռեժիսոր Սերգեյ Փարազանովի (1924-1990) «Նուան գույնը» ֆիլմը, հայտնի նաև որպես «Սայաթ-Նովա», դրանցից է: Սայաթ-Նովա դարակերտն նշանակում է երգի արված կամ երգի ոտորո, անուն, որ սկսել են 18-րդ դարի այս գեղարվեստական հայ աշուղին: Ֆիլմը հիմնականում նկարահանվել է Հայաստանում և, ավելի փոքր մասը՝ Վրաստանում»:

Փարազանովի թանգարանում մի սիրալիր ռոմանտիկ **Գարեգին (Գարիկ) Գրիգորյանը**, ինձ դասեց մեկ այլ համաճարտչական ռեժիսորի՝ Արսավազ Փելեցյանի մասին: Երբ ուսումնասիրեցի նրա աշխատանքները, հիացած էի և շփոթված: Այսպիսով, Արսավազ Փելեցյանը Փարազանովի և Վարդանովի հետ միասին կազմում է հայ կինոմասնագետների սուրբ երրորդությունը: Ինչպես է այս փոքր երկիրը ծնում այսքան տաղանդավոր մարդիկ: Ձեռք է դրած մարդ, ինչպես ասում են...

Իմ Բելգրադի ընկերներից մեկը, կարգալի իմ նախորդ հոդվածը Վրաստան է Հայաստան շաբաթվա շաբաթվա մասին, իմ ուսուցչությունը հրավիրեց Ռիչարդ Կալինսկու «Գազանը լուսնի վրա» թատերական ներկայացման վրա, որն արդեն մի քանի տարի ցուցադրվում է Բելգրադում: Դա անձնական դրամա է Միլոտիկում բնակվող գաղթական հայ կույզի մասին, որոնց ամուսնությունը կործանվեց 1915 թ. ցեղասպանության հետևանքով: Թատերախաղը թարգմանվել է 12 լեզուներով, բեմադրվել 17 երկրներում և ստացել բազմաթիվ մրցա-

նակներ: Զինվելով հայ՝ Ռիչարդը 7 տարի ամուսնացած էր մի հայուհու հետ...

Անցած գիշեր Սիդնեյի Օպերային թատրոնում տեսա հագուստի շաբաթը և դիզայնով մեծ ուսուցչություն գրավող «Արդան»: Գլխավոր դերում Նասայի Արոյանն էր, ով օպերայի վերջում այնքան հաճելի էր վեհոբն կերպով էր դասաստանում ծափողոցյուններին, ինչպիսին հենց իր գեղարվեստը էր:

Ընկերներիցս մեկ ուրիշն ինձ ուղարկեց «Նյու Յորք թայմսի» մի հոդված՝ Նորից Հայաստանի մասին: Լրագրողը՝ **Փիթեր Բալախյանը**, հաճախ է անդրադարձնում իր նախնիների երկրին և ասում է, որ «թավոյա հեղափոխությունից» հետո զգացվում է նոր ժամանակաշրջանի շունչը: Նա խոսում է հազարավոր տարիների դաստիարակում ունեցող խաչարեհի մասին, որոնք այդքան լայնորեն ցուցադրվում են հայկական եկեղեցիների շուրջ կամ հայտնվում են կակաչների դասերի միջոց:

Դրանք ինձ էլ են կախարհում: Ես հիանալի օրինակներ եմ տեսել Եթովպիայում, բայց հայկական խաչարեղը հավասարը չունեն:

ասան է (հիշե՛ք «Կակաչ դասակարգի վրա» ֆիլմը): Նրա ցածր հասակը խնդիր չէ, քանի որ նա լիովին սիրաբեղուն է բեմին, և ցածրահասակությունը բնավ նկատվելի չի դառնում: Եվս մեկ հաջողակ կարճահասակ:

Միայն թե նրան չկանգնեցնեք երկրորդ Շերլին Սարգսյանի կողմից, քանի որ հակադրությունը կարող է չափազանց ակնառու լինել: Ամերիկայում ամբողջ հայուհու անունը Շեր է, և նրա կենսագրությունը նույնքան արթնացող է, ինչպես Ազնավուրինը: Երգչուհի-դերասանուհի-գրող-գործարարուհի-դարձնող-դիզայներուհի-մոդել-բարերար-երաժշտական դրոյուսներ-երգահան- հեռուստահաղորդավարուհի ավելի է, քան դարձադարձ գեղեցիկ զուգազուլիաներով հրաշագեղ կինը: Նա «Գրեմի», «Էմմի», «Օսկարի», Կաննի կինոփառատոնի մրցանակակիր է, երեք անգամ արժանացել է «Ոսկե գլոբուս» մրցանակին: Այս ցարճը կարելի է երկար ցարճանակել: Նա վաճառել է 100,000,000 ձայնասկավառակ և դաստիարակ մեծ ամենաբարձր ձայնասկավառակ վաճառած արժեսներից է, բայց, երաժշտությունից ու

դես հենց Մակեդոնիայում գտածների: Նա նաև Եստոնիայի դասակարգի հյուրընկալում էր Մակեդոնիայում, մարդ, ով հսկայական վասակ ունի իր երկրի մեկուկես մասում, ում հետ ինձ բախտ էր վիճակվել մի ցարճ թեմաների շուրջ զրույցներ ունենալ:

Ավարտելով այս ցարճը՝ չեմ կարող չանդրադարձնալ Գեորգի Իվանովիչ Գյուրջինին: Հայ մոր և հույն հոր գավակ լինելով՝ նա 20-րդ դարի ամենախաղաղամտիկ և հակասական հոգեբան ուսուցիչներից մեկն էր: Անգամ իր մահից հետո նա ոգեցնեց մինչ այսօր գործող և իր գաղափարներին հետևող բազմաթիվ ստեղծմանը: Նրա յուրահասակ երգչուհուց հանդիմեցի մոտավորապես 25 տարի առաջ, Սիդնեյում, և գիտեմ մի ցարճ մարդկանց, ովքեր նրա հետևորդներն են: Գյուրջինը և իր ուսուցիչները դեռևս հանելուկ են, քանի որ նա նույնքան բանասեր էր քան բացահայտողներ ունի, որքան՝ հետևորդներ ու նվիրյալներ: Նրա աշխատանքը որոշ առումով երկնաս է և անավարտ, բայց հակասություններն ու անդաստիարակ հարցերը միայն դաժակաբանում են զարգաց-

ՈՒՅՆԱՏԱՆԸ ԻՄ ԱՏՔՈՒՄ

Այն ամենից զատ, ինչ էս արդեն տեսել էի Հայաստանում, ցանկանում էի կարգալի թե էլ ինչի մասին է գրել Փիթերը և կրկնել դրանք: Լինի Գաֆեսյան արվեստի կենտրոնը, սրճարաններով հարուստ Թումանյան փողոցը, հին, սալաբարից հասակով, աշխույժ Ամիրյան փողոցով ֆայելը, այցելելը տարբեր հիաստանչ ռեստորաններ, ինչպիսիք են «Այնթաղը», «Բարեկունը», խաղողի վազով դասված բակային ռեստորանը և կրկին վերադարձնալ Հանրապետության հրապարակ՝ վարդազույն տուֆից շինություններով, լուսավոր ցարճաններով, լինել ամենաձկուն է չնայած բոլոր ձախորդություններին՝ իրենց արագալի վերաբերյալ լավատես ամբողջի մի մասը: Երեսանից դուրս էլ ես կիսեմ Փիթեր Բալախյանի ֆայլերին, կայցելեմ Գորիս ու կմնամ «Միրհալ» հյուրանոցում, կհասնեմ 9-րդ դարի Տաթևի վանական համալիր, հավանաբար կրկին հետ կգամ Սեանա լիճ, որպեսզի ավանդեմ «Ծովածոց» ռեստորանում ճաշակեմ սիգով արդուրը, կայցելեմ մեկ այլ՝ «Թուֆենկյան Ավան Ձորագետ» հյուրանոցը՝ լեռների ներքո, Դեբեդի ափին: Հիանալի կլինի միասին իմ նոր ընկերներին՝ Ռուզաննա Բաղայանին և բանասեր Արծվի Բախչինյանին ու կրկին լսել տե՛ս Արմեն Բաղայանի և իր կնոջ՝ սոփոստ Սյուզաննա Մելիքյանի ասվածային երգերը:

Ուղիղ 45 տարի առաջ Բելգրադում ինձ բախտ էր վիճակվել լսել ֆրանսահայ մեծ երգիչ Շահնուր Վաղինակ Ազնավուրյանին: Ամուսնուհի էր: Այս տարվա (2018) սեպտեմբերի 14-ին ես գնալու եմ Սիդնեյի Պենակա թատրոն՝ լսելու նույն մարդուն ու իմ հարգանքի տուրք մատուցելու նրան: Մինչ մեզանից ցատերը 70-ին մոտ հասակում (եթե, իհարկե, դեռ ողջ եմ և իհուսում եմ մեր անունները), հազնելով տարիներ հոգաբարձի դարձնում են լինել «այրուհիներ» և դառնում են «հրեշտակներ»՝ դիտելով սիրելի հեռուստաընկերությունը, այս ֆենոմենալ մարդը 94 տարեկանում Ավստրալիայի համերգով ավարտում է իր վերջին համաշխարհային շաբաթվա շաբաթը: Այո՛, Շահնուր Վաղինակ Ազնավուրյան՝ երգիչ, բանասեր, ֆաղափարական ակտիվիստ, դիվանագետ: Նրա հասակը հազիվ 160 սմ է, բայց կենսագրությունը կարգալի մարդ կարող է լինել: Նրա անունը է Զառլ Ազնավուր: Հուսով եմ՝ նա կերպի «Et moi dans mon coin...», կամ մեկ այլ երգ, քանի այնքան բան է իմ սիրելի երգերը նրա երգացանկում: Մեկ անգամ ես ցանկանում եմ տեսնել այս մեծ մարդուն, ով «լավագույն դերասան»՝ հռչակ ունի երգիչների շաբաթում և առհասարակ՝ հիանալի դե-

նում են նրա դասաստանային կարգալի ծախսերը: Ես կուզեմ այս տեսնել Փիթեր Բուրի «Հանդիմաններ նշանավոր մարդկանց հետ» (1979) ֆիլմը, որի գլխավոր դերերում են Դրագոն Մախիմովիչն ու Թերենս Սամիլը: Նույն վերնագրով գիրք այնքան գրավիչ է մի կյանքի դաստիարակ ներկայացմամբ, որն այնքան տարբեր է և այնքան հետաքրքիր է ցատերի կյանքից:

Այս հոդվածը գրվել է գրեթե ավարտի է հասցվել սեպտեմբերին: Մի ցարճ փոփոխություններ տեղի ունեցան հետագայում, որոնք խաչ փառեցին իմ մտադրությունների վրա: Առաջին հերթին տեղեկացա, որ Շառլ Ազնավուրի՝ սեպտեմբերի 14-ին Սիդնեյում կայանալիք համերգը չեղարկվել է երգչի առողջական խնդիրների դրանով, իսկ հետո նա մահվան մասին ջախջախիչ նորություններ են երկար ստապել չսկսեց՝ հասցնելով ծանր հարված և չթողնելով էներգիա այս ցարճանում ավարտելու համար...

Այնքան բան կարող էի գրել այս նշանավոր մարդու մասին, բայց ես հրաշալի ու իմաստուն բաներ արդեն գրվել են: Միայն հրաժեշտի խոսքեր կասեի Ազնավուրյանին, ամենալավ ֆրանսիացուն ու ամենալավ հային: Մեզ գիտե՛ք, որ երբ մեզ մի օր լիքս, դա անելու ես միայն նրա համար, որ միանա հավերժության երկնային արայությանը: Պատասխանե՛ք լսել իմ այնքան սիրելի ձայնագրություններն ու երգերը և շնորհակալությունս հայտնել ֆեզ...

Անգլերենից թարգմանեց ՍԵՐՈՒՄԸ ԴԱՐԻՔՆԵՆԸ

Ռիմա Պիտոյանի հերթական հաղթանակը

Նոյեմբերի 21-25-ին Վիսթեքսում (Բելառուս) «Վիսթեքս» միջազգային ժամանակակից դարի խորհրդագրաֆների 31-րդ մրցույթում հայաստանցի դարձալի և դարձալի Ռիմա Պիտոյանը իր «Կինը որոշում կայացնելուց առաջ» մենադարձով գրավել է առաջին տեղը՝ նախնական փուլ անցած 39 մասնակիցների մեջ:

«Մեքերի և զգացմունքների փոթորիկը, որն այդ դարձալի ստեղծում է կնոջ գլխում, դասկերպվող կերպով մարմնավորվել է զգացմունքային դարձալի մեջ: Երեսանից դարձալի մեջ ընդունեցին թե՛ վերջում, թե՛ մասնակիցների դարձալի մեջ: Դարձալից ստացած էներգիան Ռիման առաջին մրցանակից բարձր գնահատեց», - գրել է «Վիսթեքսի ժողովրդական լուրերը»: Ռիմա Պիտոյանն իր հաղթանակը նվիրել է վերջերս ողբերգական դասահարի զոհ դարձած բալետի դարձալի Վահագն Սարգսյանի հիշատակին: Ի դեպ, հոկտեմբերին էլ Ռուսաստանի խորհրդագրաֆների ամենամյա համառուսական փառատոնում 26 մասնակիցների մեջ լավագույնը ճանաչվել է **Տիգրան Դավթյանը**:

Ս. Բ.

Գեորգ ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱՆ

Կուրթան գյուղ, Լոռու մարզ

«ԴԱՅԵ ԱԻՇՏ ԻՐ ԼՈՒՅԱԸ ԱՐՈՎ Է ԲԵՐԵԼ» ԱՐԱՐԱՏ ՆԱԽԲԱՆՈՂՅԱՆ

Նոյեմբերի 18-ին, երբ Երեւանի դեպարտմենտի համալսարանի ՈՒԳԸ «Բարբառագիտական ակումբի» հերթական գիտարժեքային ընթացքում զանգված էինք Լոռու մարզի Կուրթան գյուղում՝ սեղի բարբառն ուսումնասիրելու, ժամանակի ընթացքում եղած սեղաբարձերն արձանագրելու եւ հողվածների սեսիով ամբարձրելու հայագիտության դեռուս թափուր էջերում, մասաղետ գիտեմք, որ մեզ դիմավորողն ու օգնողն արվեստագետ է լինելու... Միայն հետո յոթի իմանայինք, որ այդ արվեստ ու արվեստագետ ասվածն ուղիղ, դասական իմաստ էր կրում:

Այդ մարդը Լոռու մարզի Կուրթան գյուղի բնակիչ, ֆանդակագործ Արարատ Նախբանոյանն էր: Միջին տարիքի տղամարդ էր, դեմքը, որի վրա տարիներ դառնել էին իրենց հետքերը, դարձրած էր մի քանի միտքի մեղմությունը ու թափանցիկ, որն էլ ավելի էին խնայում երբեմնի սեւ մազերի մեջ ձեւավորված ալիքները: Երբ իջանք մեզնայից, հենց սան ձակասից մեզ իր օրհնությունը սվեց Հիսուս Քրիստոսի «Օրհնիր, Քրիստոս» անվամբ մեծադիր փայտե հարթաֆանդակը, որն Արարատն արել էր տարիներ առաջ, որդես սրբազան ողջույն՝ իր տուն այցելողներին ու անցողիկներին: Այնուհետեւ, երբ մտնեց մերս՝ մյուս աշխատանքները տեսնելու, ճանադարհին մայելով վաղեմության մամուռներով դասված դասերով սան բարձր դասագրքի ծանրությունն իրենց ուսերին դադար սյունների վրա արված ֆանդակները, հասկացանք, որ լուրջ ու սաղանդավոր մարդու հետ գործ ունենալ, եւ այն, ինչ դեռ չէինք տեսել, ակնկալում էինք տեսնել ընդարձակ ու լուսավոր սրահներում... բայց, ցավով, անակնկալի էինք գալու:

Վարդես Արարատի աշխատանքները դասարել էին երկու, յուրաքանչյուրը մոտ 20 ֆանդակների մեջ մակերես ունեցող սեյնյակներ, որոնց գծուծ դասուհանները մեծ դժգոհությամբ ընդամենը լույսի մի ֆունի շողեր էին ողորմում սեյնյակին: Ցավալի էր տեսնել այդ ամենը, ոչ մեկս չէինք ուզում հավասար մեջ աչքերին. մի՞թե կարելի է արվեստին այսպես վերաբերվել, այն էլ բարձրունակ արվեստին:

Այսպես իմ հարցեր սալ վարդեսին ու հասկանալի ինչո՞ւ են իր ստեղծագործությունները զանգված այս դասաններում, ո՞րն է դասադառը:

«Ես շփվել եմ շատերի հետ, տարածում գյուղերում, հարակից ֆադաֆներում, մարդդեատարանում ճանաչում եմ ինձ, ինչ մարդդեան ինձ շատ լավ էր ճանաչում, բայց երբեք փորձ չի արել օգնելու: Մարդդեատարանի մակերեսի բաժնի վարիչը, ում խնդրել էինք, որ իմ սվայները տես, մի անգամ ասաց, որ իմ մասին շատ է լսել, բայց եթե լսել էր, եթե զննահանում էր, թող գոնե մի անգամ զար, տեսներ: Երկու մեջ տեղ է, բայց... ամեն բան մոլորում է: Երեւանում էլ ոչ ոք չգիտի իմ մասին: Մի անգամ համայնադեատարանի հետ ցուցահանդես էինք կազմակերպել, խնդրեցինք, որ հեռուստաընկերություններից զան, ինչ խոսք, եկան, բայց հետո տեսա, որ տեսադրուսն այնպես էին մոնտաժել, որ համարյա ոչինչ չէր երեւում, հասկանալի չէր: Մասնավոր առաջարկ է եղել՝ ֆանդակներ Երեւան սեղափոխելու, բայց, մայի՜ շատ ծանր են, չեն կարող տանել-բերել, հետո էլ, այսֆանից հետո, մի տեսակ անվստահություն կա»- դասեց Արարատը:

«Ինձ բարեբա է հարկավոր, որ թանգարան կառուցի՝ ես աշխատեմ, շարունակեց վարդեսը: Պարտի սալ մնացող մարդ չեմ, կաշխատեմ ու ընթացքում բոլոր ներդրումները հետ կվերադարձնեմ: Ես չեմ սիրում դարձ մնալ: Այդդիտով տուրիզմն էլ կգարանա, գյուղի համար էլ լավ կլինի: Օրինակ՝ ձեր այցն ինձ համար մոր ցասկ է լինե-

Լուսանկարը՝ Անահիտ Խեչոյանի

լու, դա մոր էնեղիա, ուժ է սալու ինձ, ես զգում եմ, որ իզուր չեմ անում այս ամենը եւ, այնուամենայնիվ, զննահանողներ կան»:

Երբ մտնեց հարցի՝ արդյո՞ք երբեք ուրեք բան կարող է խանգարել մտն ու ստիղել, որ այլեւեա չստեղծագործի, մեղմ ժողովով դասասխանեց.

«Ո՛չ, ոչ մի դեղում, այս ամենն ինձ համար արդեն արդյալեղ է դարձել, չմայած դժվարությունները շատ են, բայց ես միտ աշխատեցի: Ես ուժ ունեմ, ինչ ուզում է լինի, ես հասնելու եմ ուզածիս: Մեծակ եմ աղում, ինչ-որ տեղ դա էլ է օգնում: Իմն ինձ հետ եմ, իմ ներսի հետ, դա մեծ ձեւում է, որը, լավ իմաստով, արտահայտվում է արվեստի մեջ»:

Արարատ Նախբանոյանն իր միտքի մարդ է, իսկական արվեստի ու մակերեսի մարդ: Երբ մոտեցանք իր «Քրիստոսի հարությունը» փայտաֆանդակին, հարցրեց ինձ.

«Չանաշխարհային արվեստի մեջ երբեք լսել եմ Քրիստոսի հարության թեմայով արված ստեղծագործության մասին, համարձեւան թեմայով շատ կան, բայց հարության թեմայով մեկն է, այն մեկը, որի առաջ հիմա կանգանծ ենք մենք: Ուշադիր մայեք ու զննահանեք, կամ թող արվեստաբան զա, եւ ֆնի գործս, ես սնադարձ մարդ չեմ, բայց վստահ եմ, որ զննահասականն անթերի կլինի: Բայց այս արվեստը զննահանելու փոխարեն, Չայաստանի մակերեսային կառույցներն անուշադրության եմ մասնել ինձ, բայց ոչինչ, ես չեմ վախենում դրանից: Տարիներ շարունակ ես անուշադրության կողմից դասարված եմ եղել, միտ հաջողությամբ դասադանվել եմ, ուղղակի, տարիների ընթացքում, վաղ թե ու՜ ինձ օգնություն է հարկավոր՝ ուշադրության մակերեսային արվեստներին բերել Չայաստան»:

Իրավամբ, զարմանալի է, ավելի ճիտ արտասվելու է՝ տեսնել մտն արվեստագետն մտն դայմաններում: Ավելի զարմանալի ու խենթացողն այն է, որ ժամանակին այս համեստ դայմաններում աղորդ մարդն առաջարկ է սացել տասնյակ հազար դոլարներով վաճառել իր ֆանդակները, ավելին՝ սեղափոխվել արտերկիր, բայց չի համաձայնել: Ինչո՞ւ: Ահա՛ մտ դասասխանը.

«Եթե ուրեք մեկը վաճառեմ, ամեն ինչ կվերականգնեմ, բայց չեմ կարողանում, ձեռքս չի զնում, այն հողի եմ դրել, կյանք եմ դրել դրանց մեջ, ես իմ արարածն ինչդե՞ս վաճառեմ: Մի անգամ էլ առաջարկ

է եղել՝ արտերկիր սեղափոխվելու, բայց չեմ համաձայնել. ես շատի հետեւից ընկած ո՛չ Երեւան կզնամ, ո՛չ արտասահման: Եթե դուրս զնամ, այնտեղ չեմ կարող աշխատել, իմ դասերն ինձ ուժ են սալիս, մեր բնությունն ինձ սաղանդ ու զորություն է սալիս, ո՞ր զնամ: Եւ ուրան էլ դնեմ, որ հարկավոր է դուրս զալ աշխարհ, ես կմտնա այստեղ, ավելին՝ աշխարհ դուրս զալու փոխարեն, աշխարհն այստեղ կբերեմ, հենց մեր գյուղ, հենց այս գեղտոս ճանադարհներով: Գիտեմ՝

դժվար կլինի, բայց ի՞նչն է հետ, ֆանդակներս էլ եմ դժվար եղել, բայց արել եմ եւ անելու եմ»:

Պատասխանը, իրով, եւ հողից է, եւ մտաողից. ինչո՞ւ է այս մարդն այս վիճակում, ցավալի է մկատելը, բայց արվեստին ու մակերեսին մկիրված լինելու, սկզբունքային լինելու դասադառը. չմայած՝ դեռ հարց է, դասադառը, թե՛ համար:

Խոսելով իր ստեղծագործելու մղումների ու առաջարկված դրուլեմների մասին, վարդես Արարատն անկեղծացավ.

«Ես վատ բաները շատ դժվար եմ տանում, ուզում եմ անընդհան բարություն տարածել, չարն ու վատն այնքան շատ եմ տեսել իմ կյանքում, որ իմ գործերով ուզում եմ հաղթել դրանց, բարիացնել մարդկանց, կամ այնպես անել, որ գոնե մի դառն փոխվեմ: Իմ մեջ այս ամենն այնքան հիմնավոր է մտած, որ ես աղում եմ դրանով, ու սկսել եմ վատից էլ, լավից էլ էնեղիա ստանալ: Չեմք դրանց շնորհիվ է, որ կարողացել եմ անել այս ամենը, ես իմնում եմ, այդ ամենն արել եմ մաեւ հողետու ուժի միջողով, որը մեծ դեր ունի իմ կյանքում: Առաջ էլ, հիմա՛ էլ,

փորձում եմ ստեղծել գեղեցիկի զգացողություն, կյանքի ճանաչողություն, հողգեթանություն, փիլիսոփայություն. մաեւ ֆայնակներ եմ զում. ես այս աշխարհի մարդ եմ: Ուղղակի իմ հանդեղ անտարբեր եմ, իսկ անտարբերությունն աշխարհի ամենավատ բանն է, որ կործանում է ամեն ինչ»:

Վերջում վարդես Արարատը մեզ դասեց իր առաջին ֆանդակի՝ «Ազատության» մասին.

«Այս ֆանդակն արել եմ դրողական տարիներին՝ տասնչորս տարե-

կան հասակում. անունն ազատություն եմ դրել, տեսեք, մի ձեռքում սուր է վեր դառնված, մյուսում՝ լույս, սրանում ես լուջ իմաստ եմ ընդգծում: Սուրն ու լույսը հենց այնպես չեն ընտրված, հայը միտ իր լույսը սրով է բերել»:

Ահա, այսդիտի հայրենասիրություն, փիլիսոփայություն ու աշխարհայց: Չեմք այս մոտայի վրա էլ բաժանվեցինք վարդեսից...Մեմեման շատվեց, մեմ գնացինք՝ միայնակ թողնելով մտն իր տան ու այնտեղ բանտարկված ֆանդակների հետ: Ամբողջ ճանադարհին մտածում էի՝ ինչո՞ւ, մի՞թե հնարավոր չէ օգնել այս մարդուն, ինչո՞ւ Չայաստանի մակերեսային կյանքի դասասխանությունները չեն անում այս ամենը, դժվար է, թե՛ անցակալի, բայց ի՞նչ դժվարի ու անցանկալի մասին է խոսքը, երբ գրեթե զրոյական դայմաններում Արարատ Նախբանոյանի մտն մարդը ցանկություն դեղում դժվարը հետ է դարձել:

Կոմիտասի կյանքը պարի լեզվով

Նոյեմբերի 11-ին Լոս Անջելեսի «Ջարավան» դարաստուրը «Լանթերնում» հաներգատարանում ներկայացրել է «Կոմիտաս» խորեոգրաֆիկ ներկայացումը, որ բեմադրել են **Էդգար Նիկոյանը** եւ **Կարինե Գալուսյան Նիկոյանը**: Կոմիտասի դերում հանդես է եկել **Արթուր Ալեքսանյանը**, որը մաեւ խմբի փորձավարն է: Մյուս մեմակատարներն են **Չեքերեթ Սարյանը** եւ **Էլեն Գարունյանը**: Բոլոր արվեստագետներն էլ ծնվել եւ ուսանել են Երեւանում:

ԱՐՑԻԿ ԲԱԽՉԻՆՅԱՆ

Ռեմբեսիկոյի թագուհին. Մարիկա Նինու

Միջին եւ ավագ սերնդի մեր հանդիսատեսը լավ կհիշի 1980-ականների կեսին երեսնյան կինոթատրոններում ցուցադրված «Ռեմբեսիկո» հունական կինոնկարը: Խորհրդային կինոդիտողին գրավում էին 1920-1930-ականներին սարածված հունական ռեմբեսիկո ոճի երգերը (նաեւ՝ ֆիլմի մի քանի բաց սեսաբանները), սակայն նա անստեղծ էր, որ կինոնկարի գլխավոր հերոսուհի Մարիկայի կերպարը ներշնչված է ժամանակի հայազգի մի երգչուհուց՝ Մարիկա Նինուից (Էվանգելիա Ադամյան): Իրականում վաղամեռիկ այդ արվեստագիտուհու կյանքի դասնությունը լի էր ավելի հետաքրքիր քաղաքական եր, քան կինոյի հերոսուհու, սակայն կինոքննադիրը Կոստաս Ֆեդիսը բավարարվել է միայն վերցնելով Նինուի անունը ու նրա երգերը՝ հյուանդակ բոլորովին այլ մի կենսագրություն...

Աղաքա երգչուհու ծնունդն իսկ մեծուղվ էր դասված... Ունակ մղնդել են, որ նա ծնվել է 1918-ին, Կովկասում, ուրիշները նրա ծննդավայրը համարել են Կոստանդնուպոլիսը, իսկ զարմիկները վկայել են, որ նա ծնվել էր 1922 թվականին, հունական «Էվանգելիսիս» նավում, որն իր մոտը, երկու ֆուրերին եւ ութամյա եղբորը՝ Պարգե Ադամյանին ֆեմալականների կողմից հրկիզված Ջնյուռնիա (Իզմիր) ֆաղափց սանեյիս է եղել հունական Պիրեա նավահանգիստը: Բոլորը կարծում էին, թե նորածինը չի ապրի, ուստի նրան սեղանի վրա են նստրել, սակայն աղջիկը ողջ է մնացել, եւ «Էվանգելիսիս» նավաղետը իր նավի դասվին մկրել է նրան Էվանգելիա անունով, որ հայերեն կարելի է թարգմանել Ավետիսուհի կամ Ավետուհի... Ադամյանները Գունաստանում բնակություն են հաստատել Կո-

կինիա ֆաղափ գաղթականների թաղամասում: Յոթ տարեկանում Էվանգելիան հաճախել է Կոկինիայի Ջավարյան Կաթույս խաչի հայկական դպրոցը: Այնտեղ նա սովորել է մանրույն նվագել եւ անդամակցել է դպրոցական նվագախմբին: Միաժամանակ, իր ձայնային սվալների շնորհիվ երգել է Կոկինիայի Սուրբ Գալոս հայկական եկեղեցում: 1939-ին 18-ամյա Էվանգելիան ամուսնացել է Գայկ Մետրոյանի հետ, որը փակամագործ էր եւ խանութ ուներ Կոկինիայում: 1940-ին ծնվել է նրանց որդի Գովհաննեսը: Երբ 1947-ին սկսվել է հայերի հայրենադարձությունը, Գայկ Մետրոյանը թողել է կնոջն ու որդուն եւ ներգաղթել Խորհրդային Գայաստան: Էվանգելիան ամուսնացել է հույն ակոբաս եւ աճողարար Նիկոս Նիկոլաիդեսի հետ, որը հանդես էր գալիս Նինու բեմական անունով, ու սկսել է նրա հետ միասին կազմել «Նինու դուետը»: Երբ նրանց միացել է Գովհաննեսը, եռյակը կոչվել է «Երկուսուկես Նինու»: Այնուհետեւ Էվանգելիան վերցրել է Մարիկա Նինու բեմական անունը՝ որդես հարգանքի տուրք մեծ դերասանուհի Մարիկա Կոստոյուլի: Նրանց գործերը լավ էին ընթանում, բայց Մարիկան միշտ ուզում էր երգել: Մի անգամ նրա երգեցողությունը լսել է արվեստագետ Պետրոս Կիրիակոսը եւ խորհուրդ էլ տվել հանդիմանել ճանաչած երգահան, երգիչ եւ բուզուկահար Մանուիս Նիկոսիսին: Մարիկան այցելել է «Պիզիկալ» գիտեային ակումբը, որտեղ աշխատում էին Մանուիս Նիկոսիսը եւ մեկ այլ հայտնի երաժիշտ՝ Յոզոս Միցակիսը: Վերջինիս էլ մի անգամ Մարիկան դիմել է հետեյալ

խոսքերով. «Հարգելի՛ դարձն Միսակիս, ասե՛ք դարձն խիոսիս, որ ինձ նույնպես թույլ տա երգել բեմում»: Այս խոսքերը շրջադարձային են դարձել Մարիկայի կյանքում: 1948-ին Նիկոսիսը Մարիկա Նինույի կասարմամբ ձայնագրել է իր երգերից երկուսը: Նույն թվականից երգչուհին սկսել է հանդես գալ «Ֆլորիդա» ակումբում, ձեռք բերել որոշակի փորձառություն, սիրադեբել մասնագիտության գաղտնիքներին եւ կարճ ժամակաշրջանում գրավել ունկնդիրների սրտը: Հաջորդ տարի երգահան եւ բուզուկահար Վասիլիս Ցիցանիսը ցանկացել է զսնել մի երգչուհու, որը կփոխարիներ իր հետ հանդես եկող երգչուհուն՝ Իոաննա Գեորգակոյուլուն: Նա գաղտնի գնացել է «Ֆլորիդա» եւ լսելով Մարիկային՝ անմիջապես գնահատել է երգչուհու տաղանդը՝ զսնելով, որ համադասարան աշխատանքի դեբյուտն նա կարող է մտնել դասնության մեջ: Մարիկան սկսել է հաճախել Ցիցանիսի «Թմբիկ Ջիմիի սեղը» ակումբը, նրա հետ բեմում մի ֆա-

մի երգ կասարել՝ վասակելով Իոաննա Գեորգակոյուլուի թեմամբ: Ցիցանիսն ու Մարիկան սկսել են գաղտնի հանդիմել եւ փորձել կասարել: Իոաննան ի վերջո սեղի է սվել, եւ Ցիցանիսը 1949-ի Օնոնյան տոներից առաջ գրել է հայազգի երգչուհու հետ մի ֆանի երգ է ձայնագրել: Շուտով Նինու-Ցիցանիս երաժեշտական երկյակը մեծ ճանաչման է արժանացել՝ հասուն եղ գրավելով Գունաստա-

մի երաժեշտության դասնության մեջ՝ որդես ռեմբեսիկո հեղինակային երգի առաջամարտիկներ:

Ռեմբեսիկոյի թագուհի հռչակված Մարիկա Նինուն օժտված էր չափազանց բարձր ձայնով, անբասիր տոնայնությամբ եւ երգում էր ուժգին զգացմունքայնությամբ: Վասիլիս Ցիցանիսը վկայել է, որ ամեն գիտեր ակումբը դայթում էր հետաքրքրական մարդկանց առատությունից: «Նա անգերազանցելի էր բեմի վրա, նրա արժանույնը ոգեւորիչ էին, նա այնքան արտասուհի կողմից արժանանում էր անախաղեղ ընդունելության: Դա բնածին էր: Նա ծնվել է բեմի համար»: Երգահանն իր նոր

երգերը ձայնագրում էր Նինուի ձայնով, եւ մեկը մյուսի հետեյից հիթեր էին ծնվում: Ցիցանիսը խեղճանում էր իր մուսայի համար, եւ ի վերջո նրանք դարձան սիրահար զույգ, թեւ երգահանն ամուսնացած էր: Երկու տարի տեւած իրենց հարաբերություններում (1949-1951) Ցիցանիսը գրել է 97 երգ՝ իր կարիերայի ամենակարեւոր ստեղծագործությունները: 1951-ի հոկտեմբերին Նինուն եւ Ցիցանիսը համատեղ ելույթ են ունեցել Սաւոթոլում, սակայն այդ հյուրախաղերից հետո որոշել են գնալ յուրաքանչյուր իր ճանադարհով: Նինուն արգելում էր Ցիցանիսին երգել որիւք երգչուհիների համար, չէր ընդունում, որ յուրաքանչյուր երգ իր հասուն ձայնն էր դադանում: Այդ հողի վրա մի անգամ նա մեծ բախում է ունեցել ռեմբեսիկո թճի մեկ այլ երգչուհու՝ Սոսրիա Բելլայի հետ, որը ծեծել է Մարիկային, եւ վերջինս հիվանդանոց է ընկել...

Մինչ 1954-ին ԱՄՆ մեկնելով՝ Մարիկան Աթենքում ենթարկվել է ֆաղկեղի վիրահատության, սակայն Ամերիկայում հիվանդությունը զարգացել է, եւ երգչուհին վերադարձել է Գունաստան՝ շարունակելով աշխատել ու դիմակայել ֆիզիկական սուսկայի ցավերին, մինչեւ որ հրաժեշտ է սվել կյանքին 1957-ի փետրվարի 23-ին, ընդամենը 35 տարեկանում... Նա լեգենդ էր արդեն իր կյանքի օրոք, նրա մասին գրվել են երգեր ու թատերախաղեր: Թեւեւ բավական կարճ կարիերային՝ Մարիկա Նինուն հասցրել է ձայնագրել ընդհանուր առմամբ 174 երգ, որոնցից 119-ը՝ որդես մեներգչուհի: Չկա ռեմբեսիկոյի դասնություն՝ առանց Մարիկա Նինու-Էվանգելիա Ադամյանի...

Համո ՄՈՍԿՈՅԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ եւ համագործակցութեամբ Սուրբ Էջմիածնի Կրօնատեղի սիկնանց համախմբումի եւ Լիբանանի մեջ ԳԳ դեսպանութեան, կիրակի, 11 նոյեմբեր 2018ին, Պուրճ Համունի «Յովհաննէս Պողոսեան» ծայրէ-ծայր լեցուն թատերասրահին մեջ տեղի ունեցաւ աննախընթաց համերգ մը: Բազմաթիւ «արուեստական» արգելներէն ետք, «անհասկնալի» դասճանչումով, Հայաստանի «Նոր Անուններ» դասանի ու երիտասարդ տաղանդաւոր երաժիշտ-երաժիշտուհիները, Հայաստանէն ու Մոսկուայէն ժամանած, իրենց բացառիկ կասարողութեամբ հիացուցիկ ներկայները: Խորոզեան Էդուարդ (ֆլաւիոն), Ենգոյեան Զիլիսիէ (ֆանոն), Մարգարեան Անի (մեներգչուհի), Մուսիկեան Մերի (ֆանոն), Համբարձումեան Թաթուլ (դուդուկ, զուռնա), Կրիշեան Արթուր (ջութակ), Կրիշեան Արամ (ջութակ), Մարդանյան Տիգրան (դաւանանուր), Մնացականով Պավել (դաւանանուր): Յիշեցնենք, որ հայրենիքի այս փոքրիկ դեսպանները մինչ այդ հիացուցած էին Եւրոպայի, Ա-

Հայաստանի «Նոր անուններ» Լիբանանի մեջ

նուան թանգարանի վարիչներուն, ինչոպես նաեւ հայ կաթողիկէ Ջմնառու վանքի միաբանութեան կողմէ: Հերոսական Մուսա Լեւան Եւրոպայի ջերմօրէն ընդունեցին հայ տաղանդաւոր երաժիշտները՝ Այնճարի «Փոքր Հայաստան»-ի մեջ: Ի վերջոյ, Անթիլիասի մայրավանքին մեջ, Լիբանանահայոց թեմի առաջնորդ Սարեկ արք. Ալեմեզեան ընդունեց հայրենի դասնութեան թանգարանը, զանոնք առաջնորդելով Նահասակներու մասնու եւ Մեծի սանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան թանգարան: Մինչ այդ՝ Լիբանանի ամենէն հեղինակաւոր Զասիլի Սուրբ Հոգի (USEK) համալսարանի հրաւիրած էր այս դասանի տաղանդները, որոնք հայ երաժեշտութեան շուրջը փոխանցեցին հրաւիրեալներուն ու ներկայներուն: Յիշարժան էր իրենց հրաժեշտի համերգը լիբանանահայ վարժարաններու ուսանողութեան համար, կրկին «Յովհաննէս Պողոսեան» հանդիսատեսին մեջ, ներկայութեամբ շուրջ 800 հայ աշակերտ-աշակերտուհիներու, որոնք խելախել ծափերով դիմաւորեցին բոլոր ելույթները:

Նահանգներու, Զանասայի եւ Միջին Արեւելքի բազմաշաղկապ ունկնդիրները: Պէյրուքի մեջ եա, ամոնք փաստէն «կախարդեցին» իրենց բարձրակարգ կասարողութեամբ ու բազմազոյն երաժեշտութեամբ, որոնք յոյս ծափողջոյններով «վարձատրելով» հիաստանչ այդ ելույթներուն համար: Նոյն երեկոյեան, հայրենի երաժիշտները հրաւիրուեցան ձաւելույթի, իրենց կարծիքները փոխանցելու լիբանանահայ հիւրընկալներուն: Սուրբ Էջմիածնի Կրօնատեղի սիկնանց համախմբումի ա-

սենադեսուհի սիկն Անահիտ Տանճիկեան, վարչականուհի սիկն Անի Պոստումեան եւ համախմբումի անդամ սիկն Սեդա Գալանճեան, Գ.Գ. դեսպանութեան անդամ Վասիլիս Պողոսեան շնորհակալ ջանքեր գործան Հայկազեան համալսարանի սնօրէնութեան եւ ուսանողներուն հետ, զեղարուեստական կասարուններով հիացնելով ներկայները: Անոնք գրկաբաց ընդունուեցան Ժողիլի «Թռչնոց բոյն»-ի Արամ Պեղիբեանի ա-